

Irodalmi Jelen

XVII. évfolyam, 192. szám
2017. OKTÓBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), **Király Farkas** (próza, műfordítás),

Simon Adri (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

Igazgató: **Kurjatkó Péter**

A borítón **Bihari Puhl Levente**

Levy festménye: **Távolság**

Böszörményi Zoltán

Soproni történet ezerkilencszázötvenhatból*

*Délután négykor csak vérszegény jelek,
a félelem térképe, mint testben az erek.
A tűztorony tetején kétfejű sas forog,
a toszkán félpillérek szelíd váza amott.*

*A kapuval szemben
az épületsor naszádhajó-orra
türelmes és mozdulatlan.
A Széchenyi tér
még nem kapott sebet.*

*Felemelik fejüket az út menti fák,
védeni a tájat, mint katonák,
felsorakoznak.
Nyugtalan, őszi derű,
kapkodás.*

*Harckocsik a fellegek,
harckocsik az emberek.*

Egy szovjet felderítő különítmény (3-4 harckocsi és páncélaútó) hamar véget vetett a reménytelen ellenállásnak. Annál is inkább, mivel a fertődi tarackok mindegyikéből hiányzott a gyújtószeg.

*Harckocsik és emberek.
Senki sem remeg,
Senki sem látja
elejét, végét a frontnak.
Senki sem látja,
mit tesz majd a sors keze.
Tán elvonul az ősz,
de maradnak a fellegek.*

November 4-én szovjet harckocsi-különítmény vonult be Sopronba. Másnap lezárták a város stratégiai pontjait. Az objektumok magyar őrségét mindenütt lefegyverezték.

*Az éj kocsonyás sötétjében
lábön alszanak a fák.
Fény hasít utat,
vagy rég kilőtt,
eltévedt golyó talán.
A szó ilyen,
a várakozás, az akarat ilyen,
a kiáltás eget verő ereje,
s az élet is ilyen.*

*Darvak szállnak,
éjbe szőtt kezek.*

* A Soproni Erdőmérnöki Főiskola diákjaira és tanáira emlékezve, akiket Jack Pickersgill, Kanada akkori bevándorlási minisztere, a Vancouveri Egyetemre menekített.

Az álló sorok idézetek Ifj. Sarkady Sándor: *A soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban* című könyvéből.

Berta Zsolt

Vésztartalék

Egy lányunk és két fiunk van. Nem szerettem, ha ajándékot vettek nekünk, se karácsonykor, se a születésnapjainkon, se semmikor. Tudtam, hogy keményen megdolgoznak a pénzért, és hogy sosincs nekik belőle elég. És tudtam, hogy ők meg utálnak nekem ajándékot választani. Általában jól kerestem, amire szükségünk volt, amire vágytunk, előbb-utóbb meg tudtuk venni magunknak. Leszámítva néhány, az észszerűség határán kívüli dolgot. (Ilyesmikre én vágytam, nem a feleségem. Például egy Harley Davidsonra.) Az évek aztán kiölték belőlem a sóvárgást, hogy valóban fontos és értékes és jóval nagyobb örömeket szerző ügyek felé fordítsák a figyelmemet. Mint például az unokáim. Vagy a gyermekeim. Vagy a feleségem. A kutyám is, igen. Az ember az idővel érzelmesebbé válik, de nem feltétlenül kevésbé gyakorlatiassá. Szóval megvan mindenem, ami kell. Mi a fenét lehet venni egy ilyen embernek? Egyik gyermekünk sem az a letudós fajta, valóban örömet akarnak szerezni, így kifejezetten macerás volt számukra a megajándékozásom, amiről viszont nem tudtam őket lebeszélni. Ahogy rávenni sem tudtam őket arra, hogy olyasmivel „leljenek” meg, amire amúgy is kiadnám a pénzt. Borotvahabbal, pengével, olívbogyóval, borral, benzinnel, szalámmal és villannyal. Ehelyett hetekig kínlódtak, hogy kitaláljanak valami frappánságot, aminek többnyire persze melléfogás lett az eredménye. Hogy csak egyet említsek, nyugdíjba vonulásom alkalmából megleptek egy barkács-munkapaddal, a hozzá tartozó szerszámkészlettel együtt. Elképedve, értetlenül álltam a ház végében lévő kis hobbiszobámban, ahova mindezt benyomortották, és ahova addig csak hegedülni jártam ki, hogy borzasztó nyekergésemmel ne idegesítsem halálra a feleségemet. Violának hívják amúgy, ezért kezdtem el hegedülni, amikor udvaroltam neki. Csúnya kiabálásba torkollt az ügy, mármint a gyermekeim hárman és feleségeik és férjük egymás fejéhez vagdostak külön-

böző vádakat, kezdetben csak az ajándékkal kapcsolatban, később persze már mindenféle tárgyban is. Ez már csak így van. Tudtam, az én hibám, vagyis az arcomé, nem vagyok éppen az a palástolós fajta. De ha nem tudtam volna, hát figyelmeztetett rá Viola megrovó pillantása.

Ugyanannak az évnek karácsonyán történt, hogy a fenyő alatti kotorászás után legnagyobb unokámmal sok éves szokásunknak megfelelően a díványra telepedtünk, hogy együtt bontsuk ki az ajándékainkat, legvégül pedig azt, amit tőlem kapott. Legalábbis én azt hittem. Ő tizenhat éves volt akkor. Istvánnak hívják amúgy. A térdemre tettem a magam egyik dobozát, és felé fordultam, hogy felszólítsam, ő nyissa ki először a magáét. Akkor láttam, hogy ajándékot nem, csak három borítékot szorongat a kezében.

– Hát ez meg mi?

Szégyenlősen mosolygott.

– Tudod, Papa, megbeszéltem Anyáékkal, és a többiekkel is, hogy inkább pénzt adjanak.

– Pénzt? Karácsonyra?

– Igen. Tudod, egy iPhone-ra gyűjtök. Az egy telefon.

– Tényleg? Az egy telefon?

– Igen – felelte teljesen komolyan.

– Értem. És te mondtad meg, mennyit adjanak?

– Dehogyan. Mindenki annyit ad, amennyit amúgy is az ajándékomra költene.

– Logikus. Na és nekem miért nem szóltatok erről?

– Hát... Anya azt mondta, te elleneznéd, mert te olyan... hagyománytisztelő vagy.

– Én? Évek óta hajtogatom, hogy nekem ne is vegyetek ajándékot.

Kissé rosszul esett, hogy maradinak tartanak. A hátam mögé nyúltam, előhúztam az ajándékot, amit Istvánnak szántam.

– Tessék, kölyök, boldog karácsonyt!

– Neked is, Papa!

A szemem sarkából figyeltem Istvánt. Elvörösödött, úgy pillantott rám.

– Egy iPhone! Jaj, ne haragudj!

– Nem haragszom. Anyád említette, hogy szeretnél egy ilyet. Csak azt nem mondta, hogy megúszhatnám a negyedéből is, ha beszálok a boritékos gyűjtésbe.

Kinyitottam a magam csomagját. Egy szivartartó díszdoboz volt benne, légmentesen csukódó tetővel, valami drága fából, antik vörösre pácolva. Tamás barátomtól kaptam néhány éve Kubából három szál szivart, az volt az egyetlen szivarkalandom életemben.

– A mindenit!

– Én mondtam nekik – mondta István, és együttérzően szemlélte a szivardobozt.

Akkor már öt hónapja nyugdíjas voltam, és már érteni véltem, mit is jelent, amikor az ember kénytelen leadni a megszokott élet-színvonalából. Nagyon hiányzott biztosan és jól fizetett tudományos főmunkatársi bérem, aminek a nyugdíjam a töredéke. Nem mondom, hogy bajban voltunk, mert nem, más nyugdíjasokhoz képest meg pláne, hisz nem éheztünk, nem jártunk rongyokban, be tudtunk fűteni rendesen, és ha gyógyszer kellett – hála istennek, egyelőre ritkán –, azt is megvettük. De azért már nem olyan könnyen csúsztattam oda kisebb-nagyobb összegeket a gyermekeim markába, hogy fizessék ki ezt meg azt, vegyék meg az unokáinknak ezt meg azt. Violával megegyeztünk, hogy a félretett vész-tartalékunkhoz semmiképpen nem nyúlunk, csak ha baj van.

Tehát ez az iPhone-vásárlás is megterhelt kissé. Akkor találtam ki... illetve vettem át, hogy nekem is pénzt adjanak a megfelelő ünnepek alkalmával. Gondoltam, azon túl, hogy őket megkímélem az ajándékválasztás kínjaitól, magamat is megóvom a semmire se jó ajándékoktól, amiket pakolászunk ide-oda, majd pár év múlva eldugunk a padláson. És az se mindegy, hogy az így befolyt összegből továbbra is támogatni tudom gyermekeimet és unokáimat. Remek konstrukciónak tűnt.

– De Apa, ez olyan személytelen – mondta a kisebbik fiam és a lányom.

Zoltánnak és Evelinnek hívják őket amúgy.

– Most hülyéskedtek? A tizenhat éves unokámnál ez nem okoz gondot számotokra, nálam meg igen? Nyugdíjas lettem, jobban kell a pénz, mint valaha. Magamra költöm majd, megígérem.

Mit mondhattak volna? Igazam volt.

A következő adandó alkalomra – a születésnapomra – be akartam szerezni egy szavazóurnát. Vagyis egy kartondobozt, csíknýilással. Nem viccelek, így hívják azt a lyukat a tetején. Ha nem így nevezték volna el, szerintem vettem volna egyet. De így inkább kértem a közeli vendéglőben egy mélyhűtött szalmakrumplis kartondobozt a szakácstól. Cseke Andrásnak hívják amúgy. Ragasztószalaggal megerősítettem az éleit, aztán ráhúzható tetőt szabtam rá, annak a tetejébe pedig sniccerrel vágtam egy csinos csíknýilást. Bedobórést, na. Szóltam a gyerekeknek, hogy a pénzt kis címletekben szórják a dobozomba, amit a kamrába tettem egy hokedlire, a befőttek közé. Mindezt azért találtam ki, hogy az ajándékozást névtelenné és láthatatlanná tegyem, és egyik gyermekem se feszélyezze magát az összeg miatt.

Leültünk a szépen megerített és étkekkel-italokkal roskadásig pakolt nagyszalathoz, és ettünk, ittunk. Az unokák közül az apróbbja amúgy is állandó vágtaiban volt a házban, róluk nem tudhattuk, merre járnak, mit csinálnak éppen, a nagyobbak és a felnőttek pedig időnként felálltak, eltűntek, és róluk sem tudhattuk, a vécére, a mosdóba mentek-e ki, vagy épp a spájzba. Remekül működött a rendszer. Az összedobott pénz is szép summa lett, komoly ajándék telt volna ki belőle, elégedetten gyűrtem a nadrágom zsebébe.

Alig néhány héttel az első ilyen születésnapomat követően megint összeült a család. A nagyobbik fiam legkisebb lányának, vagyis a második unokámnak születésnapját ünnepeltük. Flóra-nak hívják amúgy. Az apját meg Imrének. Még csak a levesnél tartottunk (Flóra, ünnepeltségére való tekintettel, ezúttal kihagyhatta a levest, a többi kölyök leplezetlen utálattal irigyelte, ő meg a nyelvét öltögette rájuk), amikor a lányom feltette a kérdést:

– Na és mit vettél magadnak a szülinapi pénzeden, Apa?

Mindenki felém fordult, Zoltán és Imre arcán látszott, hogy eddig nem gondoltak erre, de hogy Evelin az eszükbe juttatta, már őket is érdekli. És a jelen lévő hitveseket és hites urakat és unokákat is. Komótosan lenyeltem egy kanál levest.

– Hogyhogy mit vettem?

Evelin azonnal gyanút fogott.

– Azt kérdem, hogy mit.

Violára néztem, ő meg várakozóan rám. Mint aki kíváncsi, mi-képpen vágom ki magam, ugyanakkor drukkol is nekem.

– Hát egy izét...

A számba tettem még egy kanál levest, és nagyon szerettem volna, ha eszembe jut valami, amit vettem az elmúlt hetekben. Nyilván vettem egy csomó dolgot, na de miket is? Új komposz-tálót, a kazánhoz tágulási tartályt, a kutyának kullancsnyakör-vet...

– Milyen izét?

És akkor beugrott.

– Egy dudát.

– Hogy mit?

– Egy Harley Davidson dudát.

Evelin megpróbált a vesémbé látni, a többiek is gyanakodva figyeltek. Hátradőltem, megtöröltem a szalvétámmal a számat. Megpróbáltam enyhén sértett arcot vágni, mint aki kissé nehéz-ményezi, hogy nem hisznek neki.

– Megmutassam?

A többiek visszafordultak a tányérjukhoz, mint akiknek ennyi elég, de Evelin nem tágított.

– Igen, mutasd meg!

Feltápázkodtam, kimentem a hobbiszobámba, s levettem a szekrény tetejéről a dudát. Ugyan nem adtam érte pénzt, Cseke Andris, a szomszédos vendéglő szakácsa adta nekem más alkat-részekkel együtt, amikor megemlítettem neki, hogy fiatalkorom-ban mennyire vágytam egy Harleyra. Evelin kezébe nyomtam. Tényleg szép darab volt, nagy, kerek, nikkelezett rács, rajta a Harley-címer két szárnya, mögötte a membrán.

Evelin kissé vizolyogva nézte a tenyerénél jóval nagyobb du-dát. Nem volt éppen patyolattiszta, és a szaga is autószerelő-mű-helyre emlékeztetett. Csak úgy áradt belőle a történelem, Cseke azt állította, hogy megvan neki valahol a motor forgalmija, 1946-ban még rendőrmotorként működött New Yorkban.

– És minek ez neked? – kérdezte Evelin.

– Megtetszett. Azt beszéltük meg, magamra költöm a pénzt, és hogy csak olyasmire, amire tényleg vágyom, de amit amúgy nem vennék meg, hogy valóban ajándék legyen. Igaz?

Tényleg nem vettem volna meg. Nem is vettem, ajándékba kaptam. Igaz, nem vágytam rá, de nem is keltette bennem a fölöslegesség érzetét, mint például a szivardoboz. Eredetileg a szobámban a falra akartam kitenni a kormányt, a kilométerórával, a gáz-, illetve kuplungkarral meg a berúgóvassal együtt.

A következő ilyen alkalommal megmutattam nekik a Harley kormányát. Mint új szerzeményemet. Aztán a kilométerórát. Ezek elég látványos darabok, eloszlatták a gyanút, de aztán elő kellett vennem a berúgóvasat és a gáz- és kuplungkart valami nikkelezett csődarab társaságában, amik nem tűntek másnak, csak vasnak, sőt ócskavasnak.

– Ezek nem voltak olyan drágák – fűztem hozzá, és kanalaztam a levesemet.

– De Apa, tulajdonképpen mit akarsz ezekkel?

Mit mondhattam volna?

– Össze akarom rakni az egész Harleyt. Na? Jó, mi?

– De minek? Motorozni fogsz?

– Még az is lehet – feleltem, és biztos voltam benne, hogy nem.

Én is, Viola is nagyszerű egészségnek örvendtünk, minden felmenőnk kimagaslóan magas kort ért meg, így számíthattunk arra, hogy még évtizedekig el kell számolnunk az ajándékpénzzel. Így hát átballagtunk egy ebédre Csekéhez a szomszéd vendéglőbe (amúgy Burkoló a neve), és amíg ettünk, előadtam neki, mi a helyzet. Másnap el is hozta a motor nyergét, vagyis egy rozsdás biciklinyereg formájú vasat, meg egy ráillő, hihetetlenül mocskos és szakadt szivacsdarabot, a kettőt egykor összefogó bőrborítás nélkül. És a forgalmi. Azt is elmondta, hogy ezeket a Pék Laci nevű, állandó jelleggel részeg alkoholistától a Dörgicse borozóban szerezte, és hogy az az alak akkor sokáig azzal hitegette, hogy lassan az egész gépet behordja neki némi fröccsök fejében. Csodák csodájára megtaláltam Pék Lacit a leírt állapotban, a borozóban, de a motort, darabokban, egy lomtalanítás alkalmával kitétte a pincéből az utcára, egy ismerős cigány gyerek meg el-

vitte. Csodák csodájára a cigány gyereket is megtaláltam, az meg elirányított a vastelepre, ahova annak idején az erősen hiányos motort vitte. És csodák csodájára még ott volt, ahova akkor letették, mert a telep tulajdonosa felismerte a kincset, de beszerezni nem tudta a hiányzó alkatrészeket. És akkor jöttem én. Erősen mellbevágott az összeg, amit az ócskás kért a holmiért. Azonnal felajánlottam neki – súlyarányosan – hasonló árban a nálam lévő darabokat. Kiröhögött, az ötödét se akarta megadni. Hát faképnél hagytam. De jöttek sorban a karácsony, a születésnapom, a házassági évfordulónk és a névnapom. Sándornak hívnak amúgy. És visszajártam ahhoz a gazemberhez, és immár aranyárban vásárolgattam az alkatrészeket, amiket bemutatnak szerető utódaimnak. Egyébként már jó ideje nem számoltattak el, sőt, nem kérdezte egyik sem, hogy mit vettem az ajándékpenzen.

Néhány év elteltével hozzám került minden. A váz, a kerekek, a tank, a lámpa, a motorblokk. Össze is bütyköltem, persze külön egy vagyont költöttem mindenféle csövekre, kábelekre, bowdenekre és egyebekre, amiknek eredetijét esélytelen volt beszerezni.

– Még jó, hogy ti adjátok össze a rávalót, különben már rég ráment volna a vésztartalékunk – mondta a gyerekeknek Viola egy családi ebéden. – És olyan jó, hogy apátok fiatalkori álma valóra válik.

– Bizony – bólintottam –, nagy szerencse.

És a gyerekek mind mosolyogtak. Kis rohadékok, gondoltam, de nem tudtam haragudni rájuk.

Újrakrómoztattam, illetve lefényeztettem a megfelelő részeket. Ha már belesodródtam, csak előre menekülhettem. Végül ott állt a motor a fedett kocsibeállón, csillogott-villogott, a kormány hetykén félrecsapva, ahogy a sztenderen állva a kerékkal együtt elfordult. Akkor már tizenkét év telt el azóta, hogy kiböktem a levesem fölött: egy dudát. És már csak egy gyújtáselosztó hibáztatott. Azt viszont égen-földön nem leltem, pedig már hónapok óta kiterjedt e-mailezést folytattam amerikaiakkal is az ügyben.

A legutóbbi születésnapomon épp úgy történt minden, mint az utóbbi években. A pénzgyűjtő urnámat a kamrába tettem a hokedlira, aztán leültünk a nagyasztalhoz. Az unokák időközben fel-

cseperedtek annyira, hogy a folyamatos rohangálás megszűnjön, viszonylagos fegyelmezettség uralkodott az ilyen családi eseményeken. Csak a legkisebb fiaméknál született egy késői gyermek, ő is már a nyolcadik évét tapossa. Bálintnak hívják amúgy. Ő is tisztában volt a kamrában ücsörgő dobozom rendeltetésével.

Mint mondtam, hosszú évek óta nem kérdezte már senki, mire költöttem az összegyűlt ajándékpénzt. De a beszerezhetetlen gyűjtésselosztó valamiképp szoba került. Már jócskán az est végén jártunk, amikor Bálint megjelent kezében a pénzgyűjtő dobozzal, és sugárzó arccal közölte, hogy ő bizony most megszámlolja, mennyi pénze gyűlt össze Nagypapának. Elakadt a hangom, de többre nem maradt időm. Bálint levette a doboz tetejét, tartalmát pedig a padlóra borította. Mármint borította volna, ha lett volna benne csak egy megveszekedett peták is. De nem volt.

A gyerekek és Viola megrökönyödve bámulták a kis Bálintot, aztán zavartan egymást. Csak én kanalaztam meglepetés nélkül a levesemet. Csend volt, csak a kis Bálint kiáltotta csengő hangján, csalódottan és vádlón:

– Ebben nincs is semmi!

Mindhárom gyermekünk elpirult, de persze ez nem akadályozta őket abban, hogy fintorogni, vigyorogni kezdjenek, kisértőként pedig harsányan röhögjenek is. Én sem bírtam sokáig, muszáj volt letennem a kanalat, és röhögtem velük. Csak szegény Viola nem nevetett, megrökönyödve és hitetlenül bámult ránk.

– Mióta nincs pénz a dobozban, Apa?! – kérdezte Evelin.

– Hát bizony...

– Most már mindegy, mondd meg őszintén.

– Nagyjából nyolc éve. Már a második évben fogyatkozni kezdett, aztán egyszer csak már semmi sem volt benne.

– Jaj, Apa!

– Ugyan, ne is törődjetelek velem!

Violára tévedt a szemem, aki szó nélkül, kétségbeesetten pillantgatott egyikünkéről másikunkra. Felálltam, kézen fogtam és kivezettem a kertbe, a motorhoz. Átöleltem a vállát.

– Viola! Minden rendben van. Ez itt a véstartalékunk. Már csak egy gyűjtésselosztó kell hozzá.

Petőcz András

Találkozás a Kastélyban

*Valaki arca feltűnik ismét, valamikor.
És újra összekapcsolódnak a tekintetek.*

*A macska elfordítja a fejét, nincs jelen.
Senki nem mozdul. Csak a remegés.
Csak a remegés a kézfejekben, csak az.*

Olyan, mintha soha, semmi. Mintha álom.

*A kandallóban lassan kialszik a tűz.
A költő nem néz idegen arcba, idegen
pillantásokat nem kutat, nincsen semmi.*

*Valaki arca valahol, mintha még realitás.
És újra, egymásba, mert idő sincsen soha.*

*A macska a költő lábaihoz dörgölődzik.
Nem keres megnyugvást, nem nyávog.
Ijesztő a hallgatása. Ijesztő a csend.*

Mintha álom lett volna, valaha, valami.

*A költő hallgat, tehát a Kastély csendes.
Valami elveszett. Ebbe a veszteségbe nem,
nem lehet belenyugodni semmiképpen.*

*Valaki arca majd sokára, talán csak éppen.
Talán csak véletlenül, újra, sokára, sohasem.*

*A macska és a költő együtt, összetartoznak.
Mozdulatlan minden, semmi nem történik.
A kandalló üresen ásít. A költő néz maga elé.*

Nem keresünk semmit ott, ahol nincsen semmi.

*A macska felkapaszkodik a költő nadrágján.
Miközben ő maga sem létezik, ott, a Kastélyban,
és az árnyéka is eltűnt már rég, hónapok óta.*

*Valaki arca feltűnik ismét, valamikor.
És talán összekapcsolódnak a tekintetek.*

Frideczky Katalin

Krízishelyzet

A férjem nem először kerül ilyen állapotba. Idegösszeroppanása van. Folyton sír. Van, hogy egész nap magzatpózba görbedve fekszik, fülig húzott takaró alatt. Nem alszunk együtt, amióta a gyerekek elköltöztek. De azért néha benézek hozzá. A redőny lehúzva, többnapos, nehéz levegő üli meg a szobát. Nem szellőztek és nem takarítok nála. Tiszteletben tartom a magányigényét. Csak akkor bújjuk elő, mikor azt hiszi, elkerülhet. Az előszobában azért néha óhatatlanul összeütközünk. Ilyenkor elfordítja vagy lehorgasztja a fejét, de látom rajta, hogy vörös a szeme, és megviselt a tekintete. Olyan az arca, mintha gleccserek szántották volna végig. A szeretője borította ki. Azt hiszi, nem tudom, hogy szeretője van. Első perctől fogva tudom. Az ilyesmit megérzi az ember. A férjem még az esküvő előtt megkérdezte, akkor is elfogadom-e őt, ha néha kimaradozik vagy megcsal. Innen tudtam, hogy sosem fog megcsalni. A félrelépős férjek nem szoktak ilyesmit kérdezni. Rábólintottam, persze, hogy elfogadlak. Meg hát szerettem is.

A férjem fegyelmezett ember. Kordában tartja az indulatait. Erre nagy szüksége is van, ugyanis születésétől fogva ideggyenge. Ezt a családjától tudom, de magam is tapasztaltam bizonyos jeleket. Néha rájönnek enyhe dührohamok, vicsorgások, de odáig sose vitte, hogy rám kiabáljon vagy megüssön. A férjem fegyelmezett ember. Ez tartja össze. A gyerekek sose látták, hogy megöleltük volna egymást vagy pusztit adtunk volna egymásnak a jelenlétükben. Máskor se, az igaz. A kapcsolatunk nélküli a nagy érzelmi felindulásokat. Ebből a nyugalmi állapotból billentette ki a szeretője. Nem tudom, hogy áldjam vagy átkozzam-e érte. A férjem szerelmes lett, amivel nemigen tud mit kezdeni. A szerelemhez is kultúra kell. Neki nem volt ilyen. A gyerekkora érzelmi

sivárságban telt. Sajnos ez áll a mi gyerekeink esetében is. El is költöztek hamar. Ketten maradtunk. Illetve egy idő után hárman lettünk. Én, a férjem és a szeretője. Lassan húsz éve, hogy a férjemnek szeretője van. Ismerem is. Művésztársak. Magdalénának hívják. Intelligens nő. Nem követelőzik, nem kényszeríti a férjemet válásra vagy ilyesmi. Én is intelligens vagyok. Nem vagyok féltékeny, nem rendezek jeleneteket, nem dobom ki a férjemet, és a szerető haját sem tépem meg. Az idegösszeroppanás oka talán éppen ez: két intelligens nő. Az egyik gyerekeket szül neki, a másik megtanítja a szerelemre. A férjem jó apa volt. Nem tudom, szeretőnek milyen.

Most itt ülök, a kórházban. Várom az orvost. A napokban olyan állapotba került a férjem, hogy be kellett hozni. Aggódom érte. Attól tartok, Magdaléna szakított vele. Mostanában nem látom a plakátokon a közös produkciójukat. Nem tudom, mit csináljak. Én nem tudom megoldani a problémáját. Se ki nem dobom, se meg nem kötöm. A szeretője is bizonyára így van vele. Rábízta a döntést. A szabadság a legnagyobb bilincs. A férjem döntésképtelen. Mások döntésére szorul. És most az a baj, hogy senki nem mondja meg, mi a döntés. Az orvos fogja megmondani? Szerető-elvonókúrára ítéli? Vagy gondos házi ápolást javall? Vagy elvonulást rendel egy remetebarangba? Fel kéne hívnom Magdalénát. Számtalanszor elképzelttem, miféle jelenetre kerül sor, ha, teszem azt, a férjem meghal, és a temetésen összetalálkozom a szeretővel. Két gyászfátyolos asszony... vajon egyenrangú felek? Kinek nagyobb a vesztesége? Kinek van joga a ravatalnál állni? Ki adja a tort? Ki kinél vendég vagy nemkívánatos személy? Kit illet a hagyaték? Felelős vagyok-e a férjem életéért? Számon kérhetem-e a férjem életét a szeretőn? Csak ülök itt órák óta, és töprengek. Most nyílik a folyosó ajtaja, és belép rajta Magdaléna. Felállok, és eléje sietek. Megfogjuk egymás kezét. Két kézzel, mindkettőt. Nem szólunk. Aztán leülünk egymás mellé, és várunk. A folyosót bevilágító neonsor egyik armatúrája ki-kihagy, és zizeg, mint egy fénycsapdába került darázs.

Varga Borbála versei

a terasz mellett

*elvonultam a könyvtárba hogy semmit se csináljak
a semminek csillagokból szórt mustáríze van
keresztbe tett lépéseim ürességet kikalapálnak
neonok közt senki se jön be jól érzem magam*

telefon

*hívlak a hangod elmerült
egy nagy folyamban csak részletek
bukkannak fel erősebben
kiálts hogy kiemeljelek
nagy tér egy szűk kábelben
összerakott hangpixelek
frekvenciákon utazom
hangod az ételem
elmosódott hullámok között
meddig kell még míg felismersz?
évszázadokig készültem hogy
kimondjak neked egy szót*

acélozás

*forrósodom hűlök megint
 hideg cseppek ömlenek lázra
 a fölösleg végül kimarad
 így készülök a kard
 napok jönnek kitágulok
 füstölgök esők alatt ázva
 igen és igen nem és nem
 egyre keményebb a kő
 jó edzőim voltatok
 minden szerves kirohadt
 szivárványként felszállt belőlem
 egy maradtam az idő*

15° C februárban

*ragyognak az aszfalkövek
 fehér fény a sárban
 ágakon áttetsző csepp-rügyek
 iszom a csendet eszem a magányt
 hívlak nincs válasz s ha valami bánt
 leperreg rólam mint víz a kőről
 guggolok a hidegben
 rúgással hasítok magamnak
 égtájakat a levegőből
 beutazom a távlatot
 s mivel én vagyok a jég
 mielőtt bármit érintenék
 otthagytok – mert kimelegettem*

Harminc

*ha futottál úsztál lélegeztél
a nagy úrból volt jéghegyes tél
fádon gyümölcs és friss rügyek
szemedben felengedő tavasz
ha kibírtál vihart utazást
vonatot érkezést indulást
társat magányt és eltűnést
tudod már nem lesz ugyanaz
ha zsigereid szétcincáltad
horpaszod reszkető vadállat
szédületedben a talaj
lábad alól ha kiszalad:
ünnepeld az erőt a véget
élvezd ki a messzeséget
utazz be most egy más vidéket
panaszkodnod nem szabad
elhasználtad tested a kelyhet
de közben kiürítve a serleg
ez megéri a fájdalmakat*

V-nyak

*sötétkék pulóverem
hátgerincem a padon
kinyúlva csigolya-köveken
fuss végig a patakon
hideg víz hideg kő meleg láb
suhanásban a tehetetlen
ha gondolkozol beleesel
ha ugrasz átjutsz szüneteken
innen is túl is én vagyok
kezdjünk el veszíteni hogy könnyű
legyen amikor azt mondom
igen – és aztán hallgatok*

Rónai-Balázs Zoltán

Húgyos Hajni lovai

Ott kezdődött az egész, hogy a tisztára suvickolt, már-már frissen vasalt albérletemből a büszke nagyapám gyorsan hazament. A nagyapám rám volt büszke, mert ő is szerette a nőket, hozzám meg érkezett egy csinosabb közülük. Nagypapi tehát úgy érezte, legjobb, ha lelép, de látszott, örvend a lelke, amint látja, hogy nem esett messze az alma a fájától. A lányt Alföldi Lillának hívták, Cure-os volt, úgy is nézett ki. Megjelent az ablak előtt, és azt mondta, hogy:

– Szia, Darázs, bemehetek?

Nagypapi meg elszelelt.

Lilla pedig bemászott az ablakon, mert az sokkal egyszerűbb volt, mint beengedni a kapun, aztán az előszobába, és onnan hoztam. Ez egy ilyen bonyolult albérlet volt. Ami azt jelenti, hogy a kíméletlen magyar valóság totális egyszerűségével bírt. Máshogy nem is lehetett volna, mert Ezredes bácsi, a főbérelő, aki lajhárrá itta magát, valószínűleg szintén bonyolultan egyszerű szolgálati évei alatt, mást már nem bírt volna elviselni öreg napjaira. Kellott ez az ismerős közeg, hogy nyugodtan vánszoroghasson át a Tisztiklubba, és békében tölthesse ott az egész napját – később pedig csak a tekervényesen egyenes magyar valóság lehetett képes megfelelő közeget adni az alkoholizmus entszerűen mohos mechanizmusainak ahhoz, hogy valahogy hazaböccörödjön.

Bejött Lilluka, én meg mondom neki, hogy Tarka barátom meg ne tudja, mert az meg szerelmes volt bele, de nagyon. Tarka, a tar fejével, nekem jó haverom volt. Egy jóindulatú ember. És kedvelte Babits Mihályt. Ámde Lillát ez nem érdekelte.

Bejött Lilluka, aki Kis Curének nevezte magát, és nagyon kedves, csengő hangon ezt a kérdést függesztette a szoba szűrt, nyár délutáni fényekkel feldíszített levegőjébe, konkrétan az ágynak kihúzott, dohányszínű kanapé fölé, nagyjából fejmagasságba, erre határozottan emlékszem:

– Hallod, Narkós – a darázsozást simán elhagyta –, van nálam cséel, elszívjuk?

A Darázs pedig, aki én voltam, azt mondta, hogy igen.

Ezzel az idő hirtelen ugrását idézte elő, bár erről abban a pillanatban még fogalma sem volt. És egyúttal az időnek, mint egyelőre észrevehetetlenül kicsi lovacskának megjelenését a háta mögött. Ami persze lehet, hogy már régebben is ott nyihogott. Ki tudja? De erről a későbbiekben még lesz szó.

Egyelőre behúzták a függönyöket, és ahelyett, hogy levetköztek volna, ahogy a normális ifjak, előszedték Kis Cure táskájából azt, amit nem erre a célra árultak a Háztartási Boltban. Két flakon első osztályú, kék-fekete dobozos csavarlazító sprét, meg néhány nejlonzacskót.

„Csak a kék-fekete dobozos a jó! A barna, az szar, az nem csinál semmit. De a kék-fekete – az kurvára ott van, vazzeg!” Tarka barátom mondta ezt egy teljesen más alkalommal, de mindegy, mert egyrészt igazat beszélt, másrészt ki nem szarta le az időt? Ott, akkor, a behúzott függöny mögött, a homályban, vagy az orosházi Nihil-patak vizében gázolva (akár), ami a Thék Endre utcán csobog (meg nemcsak ott, de mindegy), ki nem? Majd később! Hohó, vitéz! Amikor hipp-hopp, hová lett egzisztenciád! Itt a piros – hol a piros, kihánytad a májad! Jó napot kívánok! Majd! De akkor? Ugyan!

Kis Curén buggyos, bő, fekete selyemnadrág volt meg szűk, fekete póló, a hófehérre sminkelt arca világított a homályban, és szép volt. Szép ám!

Cséelt szívni úgy kell, hogy fogod a zacskódat, felfújod szépen, szorítod, hogy megtudd, lukas-e valahol, jön-e belőle a levegő, amit a kezeddal érzel, ha odarakod, vagy meghallod, vagy mittudomén, szóval ne legyen lyukas, mert kifolyik a cséel, a jó kis cséel, pedig nem kéne. Aztán, ha minden oké, ahogy a markodban fogod a száját, a másik kezéd mutatójával tágítasz rajta egy rést. Nem túl nagyot, de akkorát, hogy a sprével bele tud fújni az anyagot. Meg is teszed. Nyilván, nem? Ezért fogtál hozzá. Amikor pedig benne van, a szádhoz emeled, rászorítod, és bele-

slukkolsz. Nem bolond módjára! Csak finoman, elsőre köhögtet. Legjobb, ha közben az orrodon is szívsz hozzá. Levegőt, hogy hígítsd. Aztán majd' kiköpöd a tüdőd. A második slukk már picit jobb. A harmadik lesz az első rendes. És akkor BAAAAMMM!!!! Beüt. Komplet eufória. Nosza, szívjuk csak tovább! Eufória elmúlik, jön a halu. Előre! Egy életem, inhalálom!

Persze a cséel alattomos. Igazából nem addig szívod, amíg beállsz, hanem amíg van. Másnap, kikészülve arra ébredsz, hogy a szőnyegen szanaszét felszúrt flakonok. Igen, te szúrtad fel őket, mert mikor már elfogyott a hajtógáz, remélted, hátha van ott még pár csepp! A világ pedig unalmas és idegen, túl világos, túl zajos, viszont a szobában maradni szintén rossz. Minden cséelszagú, minden cséelízű. Magad is igen bűdös vagy. Megfürdesz, más ruhát veszel. Minek? Nem ér semmit. Ahhoz kell egy nap. Ja, meg a gyomrod. Meg a májad. Meg a tüdőd. Mondjuk fiatal vagy még, elmegy. Ha fiatal vagy még. Ámbár, aki következetesen kitart a jó öreg cséel mellett, fiatal marad. Ez tény.

Hogy mi a frásznak mentünk ki Lillával a lakásból, ki tudja... De kimentünk, és valahol elvesztettük egymást. Egyszer csak ültem egy padon, a gimnázium előtti parkban, a kezemben a zacskó, és asszem, nem tudtam, hogy meg vagyok készülve, pedig a jelek nagyon mutatták. Basszus, nagyon.

Ott ültem, levegőbe gipszelve, a Nap fekete téglákkal dobált, kis énekesmadarak gyilkoltak apró, gerinctelen állatokat, legalább ötszázan, és még mindig volt a flakonban cséel... sötét verőfényt láttatok-e már?!

Aztán egy rész kimarad.

Másnap, mint a dög. Harmadnapra feltámadott. Golgota gondolta, megtér a családhoz. Az út a Lilla Büfé előtt vezetett. Az ajtóban a nagy Lilla állt. „Naahkóóócs...! Máh be se nééézeel...?” De, igen, benéztem. A szarvaspörkölt a világ legjobb kajáinak egyike. Bedobok rá egy sört? Az majd jót tesz.

A nagy Lilla raccsolt. Nem, ez eufemizmus: egyszerűen „h”-val beszélt. „Nahkócs”. De nem mindig, azt például ki tudta mondani, hogy kiségér. Pontosabban Kiségér. A kiskorú rágcsló, amit a szó jelent, sármos, vékonydongájú alkoholistában testesült meg, Hercog Béci barátomban. Béci dugta Lillát – akinek amúgy volt valami vőlegénye Pusztaföldváron –, és ha egy földönkívüli meg akarja venni tőle a Földet, akkor gondolkodás nélkül igent mond, az árát pedig rumban határozza meg. Úgy ötven literben, talán. És ha megkérdi valaki, mért csak ennyi, azt válaszolta volna, hogy „Hülye vagy? Ha több van, akkor meghalunk!” Ez a párbeszéd elhangzott, nem fikció.

A nagy Lilla h-val mondott ezt-azt. Mondjuk azt, hogy „Nahkócs”. Jolán raccsolt, de ő meg évekkorábbi nő. Semmi köze ehhez a bekezdéshez, csak úgy eszembe jutott. Jó segge volt, és csinos kis arca. Egy nap egy Attila (vagy Józsi?) nevű punk elment vele sétálni, aztán elvette feleségül. Abban az évben hirdették ki a rendszerváltást. Ruszvik haza, mocskos kommunisták, demokrácia meg Európa. Elemér (vagy Józsi) viszont sétálni ment Irénnel, aztán csinált neki két gyereket. Nem tudom, melyik volt a jobb húzás. Az őszintébb az Attiláéké. Mindegy, akkoriban még nem volt így lerottyanva az ország, összeröffenhetett a munkásosztály gyerekcsinálásra, bátran. Nem kellett ki-menni Londonba, pedig pont akkortól lehetett.

Jót tett a sör, tényleg. Este tízkor az ajtót én zártam, belülről. Szinte mindenki ott volt, a pult mögött Hercog Béci állt, olyan togi-hogi, matt sakál kokin, hogy teljes üveg rumot öntött a feles pohárba. Folyt szanaszét a pulton, a padlón, és üvöltött a Guns & Roses. Paradise City! A nagy Lilla üveges szemekkel bőgött, hogy őt el fogja hagyni a kedvese, mert egyszer minden kiderül, az ártatlan Kislilla, a nagy Lilla tizenhárom és fél éves unokahúga pedig épp egy deci konyakkal birkózott. A Kis Cure, Lilluka meg nyakig gombolva, mint egy felhúzott hidakkal álló vár, hogy „Tarka, értsd máááár meeg, én nem fekszek le veled, mi csak barátok vagyunk, hol a vodkaaa?” Ééédes istenem! Árpi, b...d meg, add már ide azt az üveget!

Aztán elfogytunk lassacskán, és én is hazamentem. Ciripeltek a tücskök. Be az ablakon, zárd be magad mögött. Irány az ágy. De jó, hogy kidobáltam a sok cséeles flakont! Ezt gondoltam. Ennyire futotta. És lesújtott rám a szoba sötéteje a mindenség bárdjával, és levágta a fejem. De másnap délre visszánőtt.

Mert cséelezni és aztán berúgni más, mint mondjuk betolni tíz nyugtatót, húsz szorongásoldót, és beverni hozzá két deci rumot, két literes korsó sörrel. Ekkor később nő vissza fej. Nem is vissza, inkább újra. Nem regenerálódsz, az már reinkarnáció. Szóval nem hasonlít. Meg ott nem volt ez a rengeteg Lilla. Így visszagondolva, akkor is mit csináltam... Nézem magam, és kérdem: mit csinált már megint ez a barom? Egyébként ezt:

Történt vala (korántsem az időknek hajnalán), hogy a nyugtalan Darázs (aki én vagyok) belépett az Admirálba, ahol a szemüveges, nagy mellű pultosnőt mindenki meg akarta dugni úgy általában, csak senki sem mert hozzálátni. Darázs is, és Darázs sem. Ám ez egy külön történet. Ellenben ott találta az egyik fémlábú, piros műanyaggal laminált asztalnál Inglis. Inglis magyar volt, nem úgy, mint az orosházi cigány skinhead, és nem úgy, mint mostanában az angol magyarok. Szabad idejében dolgozott – rengeteg szabad ideje akadt, rendszeresen, és nem ő döntötte el, hogy mikor, és ebben tökéletesen megegyezett az orosházi cigány skinhaddel pont úgy, mint a mostani angol magyarokkal. Amiben megint csak eltért tőlük: hogy ők nem az Oh-i kórházban melóztak beteghordóként.

Inglis azért lett magyar, mert annak született, és azért lett Inglis, mert szerzett egykor egy angol zászlós pólót. Mindezeket túl azok közé a magyarok közé számított azon a délutánon, akiknél van, csak úgy, ömlesztve, egy kisebb reklámzacskónyi fehér meg kék tableta. Kapott is ebből – gratisz, mert az Inglis nem kereskedett – a nyugtalan Darázs is. Egy bő marékkal. Ami sok.

Világos, késő nyári pászmákban hatolt a terembe a fény, a piros laminálású asztalok jobbára üresen álltak. Két óra felé járt, ilyentájt az idősebb kocsmalátogatók még munkában voltak,

csak a szabadnaposok, a diákok és a léhűtők értek rá itt hűsölni, de most azok se. A tér, az Admirál tere, mint egy nagy, szögletes, igen világos barlangé, amiben nem lakik denevér, csak az egy szál, lecsúszott helyi Batman, aki nem mentett meg soha senkit, s végül saját magát sem sikerült¹, nos, ez a tér össze-vissza dobálta a hangot, ha megszólalt valaki, de inkább tompán és halkán, mint zengőn. Egyszóval az egésznek olyan napsütötte, bedohányzott, nyolcvanas évek hangulata volt, mint egy frottírhuzatos kanapének a vízeséses poszter előtt, közvetlenül az Orion tévé mellett (a barackszínű padlószőnyegen). Darázs nyugtalannak érezte magát. Aztán már nem annyira, mert megnyugtatta, hogy nem sokára megnyugtatók a nyugtatók. Csak nyugalom! Semmi kapkodás! Két távolabbi asztalnál tizenégyéves-forma kisrockerek lógtak otthonról, paradicsomlevelekkel. Eddigre Inglis köré gyűltek. Mert izgalmasan színes az a kék-fehér kupac az asztalon! És a türkizkék cukormáz illata! Züm-züm, kicsi méhek! Szívókákat elő! Világporbegyűjtés! Nektek is jut, jut mindenkinek.

Kaptak fejenként két fehéret, egy kéket. Nem többet, mert Inglis azok közé a magyarok közé is tartozott, akik tudták, mi a szociális felelősség. A gyerekekre vigyázni kell, nehogy valami bajuk legyen. És e gyermekek, akiknek nem lehet bajuk, paradicsomleveiket sörre cserélték. Máris, hipp-hopp, de megnőtünk, bekapták a bogyókat, mint kacsa a nokedlit. Közben halkán hersegett faltól falig az AC/DC, úgyszincs normális vendég, egye fene. Emlékszem azokra az elégedett, nagyfiús vigyorokra. Az egyikből proletár lett, a másikból tüdőbeteg, a harmadikat pedig elvitte a Hétszűnyi Kapanyányi Monyók, le a föld alá, hogy megmentse a rossz házasságtól és a foghíjas elbutulástól. Vagy a Szélkötő Kalamonától, mert az se viccel. Ez a magyar erdő, itt Gandalfot is megkúrják az ürdüngök, és ez már akkor is így volt.

Ki tudja, miféle bolyongások után és előtt a templomkertbe értem, és megpihentem. Nem az Úr közelsége miatt, azt hiszem. Voltak ott padok, az egyikben szunnyadtam. Pontosabban éberem feküdtem, és nem tudtam megmozdulni. Juhé, megérkeztek tinnédzser szaktársaim, akik letértek a paradicsomlé szép hitéről.

A kisrockerek. Azt hitték, kényelmetlen a padon, de ők is kész voltak, a támla és az ülőke közt húztak le róla, fejjel lefelé. Sokáig néztem a falomb-csipkés, szép eget, közben hallucináltam, és mindig ide tértem vissza. Hazám, hazám, te mindenem!

Esküszöm, nem emlékszem. Három napig tartott, aztán negyvennyolc órát aludtam a családnál. Felébredtem – és berugdos-tak a pszichiátriára. Megértem őket. Hazabillegek egy délután, mikor mindenki a kerti asztalnál üldögél, úgy megyek, mint egy parkinsonos kötél táncos, csúful végigrettegve az egy méter széles betonjárdán, aztán kihozom a hideg pörköltet, és szépen, húsonként elültetem a dáliaágyásban. Szóval ébredésemet követő másod-
dik napon már Gyulán hajtottam álomra a megint létező fejem, egy „MEGFIGYELŐ” nevű teremben. Mondom, hogy reinkarnáció. Abban a kórteremben heverészett Tarka is. Hasonló okokból kifolyólag, metélt csuklókka. El nem hinnék, már akkor is a Kis Curéről fantáziált. Keserűn. Mert a Curécska sok mindenkivel lefeküdt, járt boldog-boldogtalannal, de vele nem. Mondtam neki, hogy hagyja a francba. De nem hagyta. Tényleg. Így teltek neki az évek.

Nem mellesleg keverednek itt az idők, rendesen. A nyugtatók és szorongásoldók idején sehol sem volt még Lillával a cséel. De holisztikusan szemlélve valahol mégis, meg az egésznek a vége is, és most, ennyi év távlatából megállapíthatom könnyes, rezignált nosztalgiával, hogy igen nagy távokat kell átívelni a rejtelmes negyedik dimenzióban. Az Idő egyébként olyan, mint a lófasz. Hiába nagy meg különös, egy csomó ideig nem foglalkozol vele. Közben a seggedbe kerül.

Ezt a bölcsességet Húgyos Hajnitól hallottam, aki fénykorában Orosháza egyik legszebb nője volt, csak aztán szarrá itta magát. De addigra már egy láthatatlan, két lábon járó csödör követte mindenhová, szorosan a hátára tapadva. Ez nagyon megnehezítette a mozgását, és a hólyagja sem bírta. Általában csak térdig vizelt be, nem tudom, miért. Talán mert sok töménytet ivott. Vagy mert a város körülöttünk már kezdett telni keserűséggel, és ez a sós közeg kiszívta mindenkiéből a nedvességet. Visszagondolva:

lehet, hogy ezért vedeltünk mi annyit. Hajni meg még többet, és pont annyival, hogy térdig áztassa a farmerét. Elszámolta. Nincs abban semmi. Az vesse rá az első követ, aki képes azt állítani, hogy nem rúgkapál máris a hátán legalábbis egy kiscsikó.

Mikor Hajni ezt mondta nekem, azt hittem, csak hasonlat. El is felejtettem, komolyan. De aztán később Muronytól, legjobb barátomtól, aki parasztszülők gyermekeként akkoriban kezdett vitorlázni az eszelősség felé önnön létének rumszagú szelében, egyszer értesültem a Látnokról. Vele mintha össze is futottam volna a pszichiátrián, de ebben nem vagyok biztos. Mindegy, ha láttam is, nem tudtam, ki az. Ültünk Muronnyal a Vak Egérben, ami sarkon áll, a Bajcsy úton. Murony mesélt, és baz'!, egyszer csak azt mondta:

– Darázkám, megint több van Orosházán egy látóval! Oroszáza különleges hely! Itt van a legtöbb öngyilkos, itt van a legtöbb paraképességű, itt van a legtöbb kocsmá...

– Milyen látó, Muri? – kérdeztem, ő meg erre így:

– Nagyon nyomorult ember, nagyon szegény... Mindig megverik... Rossz a sorsa nagyon. De látja a dolgokat, értékes tudás...

– Megverik?

– Megverik, Darázkám, megverik, mert molesztálja az embereket az utcán. Rájön az öt perc, nem bírja ki, odamegy, megmondja, megverik.

– Mit mond meg nekik? – Nagyon érdekeltek az ilyen emberek. Egyáltalán nem tartottam őket bolondnak.

– Háát..., hogy egy ló van a hátukon, és ba...a őket. Nem szeretik a népek az ilyesmit...

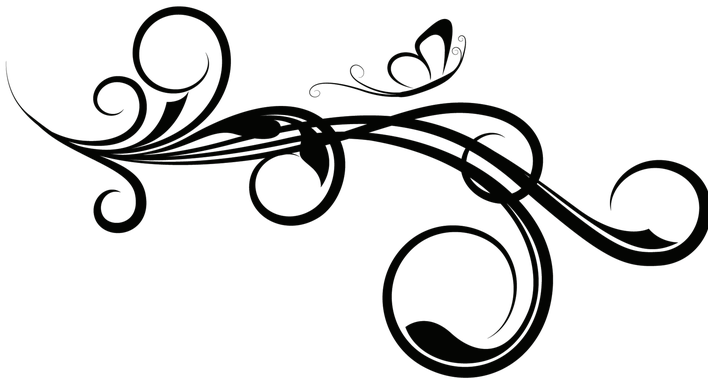
Akkor rumozgattunk tovább, ám én elhatároztam, hogy felkeresem az illetőt. Meg is tettem később. Beszélni nem lehetett vele. Zavart volt. De láttam akcióban. A Csillag áruház előtt zaklatott egy negyvenes családját. Az úgy meglepődött, hogy hirtelen szólni sem tudott. Csak állt ott, düleedt szemmel a kiskosztümjében. A látnok pedig így szónokolt: „Tud róla, hogy egy ló van a hátán? Nagy, vén almásderes! Nem érzi, hogy kúrja? Nem érzi?!” Ordított. A nő meg elszaladt.

Na, b...d meg! – gondoltam én. És eszembe jutott Hajni. Hogy mit mondott.

Ez tehát a zord valóság. Ez. Lődörgünk le-föl a kisebb-nagyobb paripáinkkal: íme, az élet.

És ne reménykedjenek. Ahogy elteltek az évek, én már tudom: lovacskáink egészen hatalmasra is meg tudnak nőni. Akkorák is léteznek, mint azok az óriások, amik régen a páncélos lovagokat hordozták. Nem hiszik? Akkor elmondom, hogy Kis Curéból sáros hátú, beteg kurva lett, politoxikomán. Szegény Tarkának akkor jött össze. Becsüllek, Tarka, hogy szépnek tudtad látni, bájosnak – ott, a kukoricás mellett, a kátyúban, mikor már november van, és hideg az eső.

¹ Egyetlen repülése a felüljáróról a szegedi gyors elé történt. De rég volt, istenem...! Mennyit álmodoztam én is ott!

Ármos Lóránd versei

Egy nyári hónap krónikája

I.

*Július elseje,
napjaimat felzabálja a nyár.
A kanálisfedőt ki kellene cserélni,
Bandi bácsinak isiásza van,
Viola ma költözik Szentgyörgyre,
ki segít neki lefesteni az
ablakokat, és egyáltalán,
milyen színűek lehetnek
ma Szentgyörgyön az ablakok?*

*Napjaim mellé kólát szűrösöl a nyár,
nyolcra vagy hétre megyünk
meggyet venni a piacra,
készülni kellene a Feldmár táboros előadásra,
a bódvalenkei sárkány piknik is itt kószál valahol,
egy videón fekete ruhás néni ugrál, kacagva tapsol.*

*Elfogyok ezzel a nyárral.
Írnom kellene,
most te is nézel,
számonkérő a tekinteted,
olvasnom is kellene,
de kit érdekel ma az egyéni hang...
Szeptemberig egy családnál lakom,
az egyik mond valamit,
a másik beleül, a harmadik hallgat.*

*Hirtelen erős szél támad,
mindeniüket egybesodorja,
fennmaradó napjaimat
tölcsérben forogva töltöm.*

*Július elseje.
Csillagtelep felett kismotoros gép száll el,
ketten nézzük a kertből,
az én fejemből én, Lóránd,
a forró betonoszlop tetejéről pedig
Fifi, a macska.*

XVIII.

*A hírfolyamban képek,
csipkekesztyűs nő
kamillát tesz üvegpohárba.
A hírfolyamban videók,
japán munkáscsoport
vasúti kocsit tisztít, időre.
A hírfolyamban palánták szökkennek szárba,
és a háziasszonyok csinos köténykében
igyekeznek megkülönböztetni őket a gaztól.*

*Közben én menekülésből doktorálok,
magányom duplafedelű gépként kering a város felett,
ha délben felnézel,
láthatod megcsillanni szárnyait.*

*Nagymama, ne sajnálj,
nem engem visz körbe a gép,
nem én ülök a versben,
hajnali fél három van,
épp csak lejöttem a galériáról,
hogy ezt a pár sort ideírjam.*

*Tegnap délután csengettek,
amikor ajtót nyitottam,
a hetedik kerületi kisokos
ugrott be az előszobába,
hipp-hopp, már a szobában is volt,
ott felkapaszkodott az asztalra,
ráhasalt egy üres lapra,
azzal, hogy ő most beköltözik a versbe.*

*A lap most kettéhajtva pihen,
ha megéri a reggelt, még van esélye.*

*A közlekedési vállalat áramátalakító központja
békésen bűg ablakom alatt,
de itt, a versben, dolgozni kell!
Munkáljanak az emelőkarok,
dolgozzanak a pumpák és a szivattyúk!
Az olvasó nem kényelmet akar, hanem költészetet.
Veszélyt, szabadságot és bűnöket,
már ha akar egyáltalán valamit.*

Bodzafehéren

Ármos Lóránd verse Nemes Nagy Ágnes
Tavaszi felhők című költeménye, a Mindenki című
Oscar-díjas film betétdala nyomán

*Nem akarok már semmit, nincs bennem elszántság,
nem lesz szociális farmunk, nem szaladgál az ágyások
között
félig telt locsolóval ide-oda senki, nem nevetgél magában,
nem lendül neki újra és újra a levegőnek. Nem lesz fólia
sátrunk,*

*alatta nem fekszik vak srác a földön, és nem húzogatja
szálanként a gázt. Nem lesz közösségi kert sem jómódú
nyugdíjasokkal,
nem ajánlják fel nekünk a kút felőli sávot, hogy aztán
tekintetükkel kerüljék jókedvű, ügyetlen csapatunkat.
Nem lesz külföldi önkéntesünk, nem üldögél a lassú
öregúr mellett,
ő nem mond mondókát a ferry-berry rímpárra,
otthon, a hallban nem ül zongorához, és nem derül ki róla,
hogy abszolút hallása van. Nem lesz lendületes vezetőnk sem,
fél négykor nem kiált majd, hogy csapat, indulás,
előtte nem vág le nyolc levél rebarbarát,
és hazaérve nem adja le a konyhán.
Nem lesz kertváros, nem lesz hideg októberi délután sem,
nem lesz tiszta ég, nem szállnak rajta felhők,
bodzafehéren.*

Bodó Márta

A herendi helye

Belépek az ajtón, megfordulok, és leteszem a cekkert, míg gondosan ráfordítom a zárat. A múltkoriban, amikor vásárolni mentem, nyitva felejtettem, s a hónapokig kuporgatott, külön borítékokba rendezett, félretett, megspórolt nyugdíjam mind eltűnt. Pedig mennyit ügyeskedtem, hogy egyik hónapról a másikra maradjon!

Orsikára gondoltam, angyali szőke fejére, amint lesi az ablakból, mikor érek már haza. Orsikára, aki nálam írta a leckéjét, nálam volt egész hétvégén, míg a szülei kirándultak vagy buliztak. Orsikára, aki érettségi előtt rászoktatott, hogy Hellót és Hi-t köszönjek, mert ő angol nyelvvizsgára készült, velem gyakorolta a kiejtést. Sokat nem értettem a mondataiból, nagyon furcsán csengett minden, amit szólt, sokszor kiöltötte a nyelvét, vagy tekergette a szájában, nem tudom, mit szeret azon. De Orsika imádkozta az angolt, én pedig még azután is, évekig, míg hívott, míg hívni tudott, szorgalmasan és vidáman daloltam neki a telefonba a sok Hellót meg Hi-t. Ám idővel a hívások ritkultak, el is maradtak. Amikor a fiam, Orsika apja meghalt, betoppant az unokám. Rövid, fekete farmerszoknyácskában jött, a haja pedig már nem az angyali szőke volt: égővörösre festette, mint a körmeit. Kerekeken guruló bőröndöt húzott. Puhán járt, mint egy róka, úgy osont. Eltemettük az apját, s ő szinte észrevétlenül, ahogy érkezett, el is tűnt. Utána maradt a csend, az űr, a kuporgatás. Tompa voltam, fáradt, csak a reggeli bevásárló körút s az esti kenyérrágcsálás szegélyezte a napokat.

Ledőlök, hiszen nem bírok sokáig állni. Nicsak, hová lett a dívány? Üres a fal, a ruhásszekrény is hiányzik. A könyvespolcon egyetlen könyv sincs, csak a porcsík mutatja, hol húzták le gondos kezek az egész sort. Az ajtóhoz lépek, lenyomom a kilincset, de zárva. Hol jöttek be? Hogy vittek el ennyi mindent? Meny-

nyi ideig hiányoztam? Nem érzem a tompa fáradságot, mégsem emlékszem, egyszerűen nem tudom felidézni, mikor mentem el itthonról, hová, hogyan, mennyi idő telt el azóta.

Megreccsen a padló. A belső szobából, ahol a férjem meghalt, ahová én hetente egyszer megyek, hogy megigazítsam a takarót, léptek hallatszanak. Kijön egy fiatal férfi, utána egy nő. Jönnek-mennek. Rájuk szólok, kik ők és mit keresnek a lakásban. Nevetgélve lépnek tovább. Felemelem a hangom, kiabálok. Semmi. Ennyire nem lehetnek gonoszak! Semmibe vesznek. Kimegyek a lépcsőházba, ott kiabálok. Senki nem felel. Hallom, ahogy a hang kijön a torkomon, kicsit rekedtes, de erős. Lebotorkálok egy emeletet, a kedves fiatalasszonyhoz kopogok be, aki mindig segít. Hiába verem az ajtót, semmi, a kutya sem vakkant, pedig ő mindig megugatja a hangoskodást. Végre nyílik az ajtó, kilép Marika. Rám se néz. Megszólítom. Megérintem a karját. Elmegy mellettem, le a lépcsőn, ki a kapun. Állok értetlenül. Visszamegyek a lakásba. A nevetgélő fiatalok a konyhában kávéfőzők. Ez a kávéfőző ismeretlen, nem az enyém! Mikor, honnan került ide? Ők hozták? De mikor? Nem szólok, csak állok az ajtóban, nézem őket szótlánul. Annyira elmerülök a látványban, hogy észre sem veszem, már nem a konyhában, hanem a nagyszoba székein ülnek, tovább nevetgélnek, most már iszogatva a kávéfőzőt a csakis ünnepkor használt herendi porcelánkészlet darabjaiból. Mikor mentek be? Hogy fértek el mellettem – félre nem álltam, el nem löktek?!

Rájuk kiáltok, a herendit nem használjuk hétköznap!, azt csak is én adogathatom ki, azonnal tegyék vissza, még kicsorbítják, elrepednek a kényes csészék, tányérek, Orsika öröksége. Kiáltok, de most magam sem hallom a hangom. A torkomra szorítom a kezem... Szorítanám... Levegőt markolok. Mindjárt a falnak csapódik a kezem, gondolom. A fal nem állítja meg, a karom áthalad rajta. A másik szobában állok, a kisszobában, ahonnan a fiatal pár előlépkedett, a saját kisszobámban, ahol a férjem az utolsó hónapjait töltötte, ahol meghalt, ahol mindig lehúzza tartom a rolót – őt zavarta, s mióta elvitték innen, rá való tekintettel nem

engedem be a napot. Őt az utolsó időben sértette a fény, ami most valósággal árad a tárva-nyitva álló ablakon. A friss, reggeli szélben meg-megmozdul a függöny. Keményített, hófehér függöny van az ablak előtt, félig elhúzva. Az ágyon szétdobálva az ágynemű, valami furcsa, fényes szatén, síkos, erős kék színű, zöld csíkokkal! Honnan került ez ide? Behajtom az ablakot, zajos az utca, nem szeretem, ha a túlközlő járművek idegességet hoznak a lakásba. Fogom a kilincset, nem mozdul az ablak. Jobban megnézem: nem látom az ujjaim. Pedig milyen erősen markolom!

Nem emlékszem, mikor mentem el, nem tudom, mennyit lehettem oda. Bevásárolni voltam, hiszen hallottam, ahogy lekoppant a cekker az ajtó mellett a cementre, amikor a zárral bíbelődtem. Azóta történnek ezek a furcsa, megmagyarázhatatlan dolgok velem. A lakásban meg ismeretlenek járnak-kelnek, babrálnak a dolgaimmal. Az én dolgaimmal, amelyekre annyira vigyáztam, hogy alig használtam, mert azt akarom, hogy Orsikának maradjon minden, ami szép, régi, értékes. Orsikának... A szőke fürtös, gurgulázó Orsika mellett most puha talpakon beoson a képbe a lángoló fürtű-körmű Orsika. Ez az Orsika kezébe veszi majd a herendit? Ezt nem lehet ám mosogatógépbe csapni, kézzel is csak óvatosan lötybölve szabad mosni. Orsika nem vigyáz majd a porcelánra, Orsikát nem érdekli, ami régi – villan belém. De ha én ezt tudom, márpedig világosan látom magam előtt, miért rágom mégis a száraz kenyeret, miért kuporgatok, tartogatok, kímélek damasztabroszt, vászonlepedőt?! Amikor ágyneműt húzok, megtapogatom az újat, a sose használtat, aztán fekszem a lyukason. Orsika is ilyen síkos szatén-ágyneműt használ, ezt most világosan tudom, nem keményíti ő a frissen lakkozott körmeivel a dédanyám vásznát!

Mi van ma velem? Felkavart ez a fiatal pár itt, a lakásban, a furnéros bútor hiánya, az elhúzott roló, a beáradó friss levegő, az utca zaja... Végigsimítok a ruhámon. Az alakom mintha kitelt volna, mi ez? Lenézek: a pulóver alatt már régen lötyyedten lógó mellem helyett feszes dombokat látok. Mint lánykoromban. Mi történik itt? Ez lenne az aggkori szenilitás? Álmodom – ébren? Hallucinálok? Elájultam?

Meghaltam?

Régóta állok az ablaknál, kezemben a kilincs, az előbb eltűnt a kezem, most viszont látom a görcsösen kulcsolódó ujjakat. A semmit markolásszák erőszakosan, kitartóan. Ilyen voltam egész életemben, erőszakos, kitartó, görcsös. Ragaszkodtam foggal-körömmel minden morzsához, minden folthoz, minden elképzeléshez. Gondosan ápoltam a férjem, megszállottan, mintha ettől függne, hogy életben marad-e. De elment, kicsúszott a gondosan ápoló, görcsösen marasztaló karjaim közül. Ahogy a fiam is. Mintha csak kergette, pusztította volna magát, minél jobban féltettem, annál jobban siettette a halált. Orsika meg... A huzattól óvtam, nehogy tüdőbajos legyen. A kakaóját megsűrtem, hogy ne legyen csomós, az ételét fűjogattam, nehogy megégesse a kis száját. Orsika elillant, egy pillanat alatt, ahogy leérettségizett, messzire költözött, vendégmunkára ment, külföldre, ahol angolul beszélget, nem tervez hazajönni. Neki szántam a hajlékomat, miatta tartottam meg a nagy, háromszobás lakást a férjem halála után is, pedig takarításra alig futotta az erőmből. Erőszakkal, görcsösen, de kiegyenesedve léptem ki az ajtón. Amikor már így se ment, asszonyt fizettem, hogy tisztán tartson mindent, hogy Orsika rendben találja majd az örökségét. Én meg szopogattam a száraz kenyeret, erőnek erejével megmásztam a három emeletet minden áldott nap kétszer.

Nem tartozom már ide. Orsikának nem, ezeknek, idegeneknek kell az örökség. Már ami. Válogatnak, átalakítanak. A herendinek helyet találtak.

Görcsösen ragaszkodom – kierőszakoltam ezt a hazajövetelt. A kilincsről lecsúszik, a falon áthatol a kezem. Emlékként se vagyok itt itthon.

Géczi János versei

Történelem

*Eljön a perc,
amikor az ember botként viselkedik
és az árnyéka mellé hever,
vagy mellé nyel, köhög
s úgy dicséri, mi gyerekként kedvence volt neki,
a végső falat mákos gubát.
Idővel ez is elérkezik,
ha visszatér a teremtés előtti rend
és dolog az árnyával összefekszik.
A tehénformájú üvegtartóban
a vaj megavasodik. A szag,
az a rettenetes illat, amely
a szerves anyag pusztulását kíséri,
névéhez juttatja
a bevégzett időt.
Minden nap történelem.*

Mi lenne, Uram?

Mi lenne, Uram?

Itt állok ezzel az irdatlan súllyal.

Mi ez, amely a testemben a kilókon kívülre rekedt?

Ahogy átjársz rajtam, mint tekintet az úrön,

nevetni nem tudok a bénaságomon,

pedig tárgyára talált és láthatóvá tette azt.

Ügyefogyott és kompakt testtömeg?

Én? Minek?

Átpréselődni a dolgokon, mint a rácson,

egy darabot az egészből elvive, a macska eloson.

Mi lenne, ha bottal ütnék reá?

Rázkódva húzódok fel a magasba,

mint a falak közrefogta levegő-oszlopban

a mesterművűre kovácsolt páternoszter.

Avagy az lenne a mélység?

Válaszolsz, Uram?

Betűk

A betűk szétesnek, miként a hasonlat,

ha rönkökre darabolták fel és mind az autók

platójára kerül. Idvezülten utaznak

a feltámadásba.

Gáspár Ferenc

Trubadúrvarázs

(Regényrészlet, 5.)

A Trubadúrvarázs két idősíkban játszódik. Janus Pannonius, a meghasonlott költő, aki éjszakánként nemcsak tündöbajától, hanem rémlátomásaitól sem tud aludni, öszeesküvést készít elő Mátyás király ellen. A másik szálnak Szénpataki Ádám, egy képzelt trubadúr a főszereplője majd' háromszáz évvel korábban, Imre király udvarában.

22.

A víz betört a börtöncellába, és ha nem terveztek volna látványos kivégzést a bogumiloknak, minden bizonnyal hagyják megfulladni a foglyokat, akár a patkányokat. Így azonban kirángatják a rabokat, ámulva állnak a hirtelen jött fényben, akárcsak Ádám rémálmában. Néha, egy-egy pillanatra nem is tudják, mi az igazság: tényleg zavarják, kergetik őket a dombon felfelé, vagy ez már a túlvilág? Ádám igyekszik tartani a lépést, a vasbilincs már lekerült róluk, az eretnekek támolyognak az éhezéstől, alaposan le vannak gyöngülve. Nagy a kiabálás, maguk az örök sem tudják, mit kezdjenek velük, s amikor Ádám egy másodpercre hátra tud nézni, látja, emelkedik a jeges ár, körbefonja a várat, már csak csónakon lehet onnan kievezni. Gyéren nőtt fák közt haladnak, bukdácsolnak, már elhagyták a felsővárost. A strázsák kiabálnak, némelyik rab elesik a megerőltető tempótól, rángatják, hajtják őket felfelé. A tömeg egyre inkább szétesik, sokan Máriát rikoltanak, mások Satanelt. Ebben a pokoli zűrzavarban Ádám mellé puffan egy idősebb rab, szeme félig lehunyva, szakálla hófehér.

Arcbőre szikkadt a csonton, homloka csupa ránc. A trubadúr – mert Ádám gondolatban sokszor már így nevezi magát – segíteni akar, emelné a karját, de robusztus őrlép oda, s késével szótlanul elvágja az öreg nyakát. Fröccsen a vér, Ádám alig tud odébb ugrani, hogy el ne érje a sugár.

– No lám – vigyorog a gyilkos –, te még fürge vagy! Igyekezz, hogy így ne járj! – mutat a holttestre, melynek a nyakából még mindig bugyog a vér.

– Hová visztek? – kérdi a trubadúr, s nyomban meg is ijed, oly vékony és erőtlen a hangja.

– Meglátod majd, fékom húgod! – ereszt el egy káromkodást. Aztán megtoldja: – Szaladj, kurvanő fia!

És Ádám szalad, ha ezt a fajta mozgást annak lehet tekinteni. Inkább csak meg-meglódul, ügetni próbál, támolyog, szedi a lábát az olvadt hótól lucskos fűcsomók között. Körülötte egyre gyakrabban hangzik fel halálsikoly... s a többiek pusztulása Ádám esélye...

A strázsák, úgy látszik, eldöntötték, nem vacakolnak többet, s az elmaradókat, elcsúszókat úgy mészárolják, akár a nyulakat. Ő meg kétségbeesetten próbálja megtalálni a menekülés útját... S egyszerre kőrákás bukkan fel szeme előtt. A kövek úgy vannak egymásra rakva, mintha emberi kéz műve lenne... A szénégető boksa ilyen, ám annak az oldala minden irányból fedett, ennek viszont...

Egy pillanat műve az egész. Éppen senki sem figyel Ádámra, az őt eddig követő őrlép hozzá hasonló fiatal fogollyal van elfoglalva, nem tudja rögtön lemészárolni, mert a rab a szabad levegőn ugyanúgy életre kelt, akárcsak ő, ügyesen ugrál előle. Ádám ekkor egy hirtelen csusszanással eltűnik a kövek mögött. Jól sejtette, üreg van ott, s a tavalyi falevelek csaknem teljesen betakarják, szinte azonnal ellepik, ahogy közéjük süllyed. Még abban is szerencséje van, hogy a kövek tulajdonképpen egy barlang száját rejtik, s felül kis párkány védi a leveleket az esőtől, így szárazon maradtak, ezért is lepik el mindjárt. Moccanni sem mer, ám a távolodó zajokból gyorsan ráébred, hogy nem keresik. Életben van, és a versét is tovább szöheti, ha emlékszik még arra, mit kezdett

el fejben írni a börtönben. Egyszerre kíváncsi lesz, hogy annyi éhezés és szomjazás után, éppen hogy megmenekülve a haláltól, eszébe jutnak-e a sorok. Közben persze fázni kezd, mást gondol. Óvatosan kidugja a fejét, s körbepislant. Sehol senki. Egészen felbátorodik, még jobban kiemelkedik az avarból, s ekkor majd megáll a szíve az ijedségtől. Fiatal férfi zuhan melléje.

– Hogy kerülsz ide? – kérdi, mikor végre meg tud szólalni.

– Ahogyan te – nyögi az újonnan érkezett. – Le akart szűrni a kutya, de néhány öregebb rab került elébe. Azokkal bíbelődött, s engem szem elől veszített.

– Bíbelődött. Érdekes szó a gyilkolásra... – mondja Ádám, majd nagy bölcsen hozzá teszi: – Akkor hát ketten vagyunk. De ha nem tűnünk el innen, kettőnket visz el Szent Mihály.

– Azt nem hiszem – feleli amaz tréfálkozva. – Nem bántja ő a druszáját.

– Csak nem Mihálynak hívnak? – kérdi Ádám. Az meg bólint rá.

– És téged?

– Ádámnak – feleli a trubadúr.

– Két ilyen névnek a poklok minden ördögei sem árthatnak: annál inkább a hideg. Menjünk, testvér, míg jól van dolgunk.

Kikászálódnak a gödörből, s már éppen indulnának, amikor Ádámnak eszébe jut valami:

– Te Mihály! Ne nézzük meg, mi van a barlang mélyén?

– Hideg. Hidd el nekem, nincs ott semmi. Figyelj csak – vált fecsegősre –, én ismerős vagyok errefelé. És elárulok egy titkot neked: nem vagyok bogumil.

– Nahát! Ki hinné... – tréfálkozik Ádám. – Mert én az vagyok – teszi hozzá hamiskás mosollyal. És minden bajt, éhezést, rab-ságot, életveszélyt feledve a két ifjú elneveti magát.

– Tudok egy kunyhót az erdőn, ahol békét lelhetünk.

Elindulnak, de Ádám még visszapillant. Úgy érzi, mintha valami nagy kincset hagyna maga mögött, a barlang rejtekén.

A kunyhó nincs messze, öreg szénégető lakja. Megörül, mi-kor megtudja, hogy egyik vendége szintén a fekete emberek, a boksások szűk családjából származik. Enni kapnak. Az ifjak úgy

falják a kölest, akár a farkasok. Alig járnak az első kanalaknál, az öreg elhúzza előlük a tálat.

– Meghaltok, ha sokat esztek most – mondja. Nem hisznek neki, s kis híján nekiugranak, hogy erőszakkal szerezzék meg az ételt. Ám a mellette ülő óriási kutya morgása magakadályozza őket ebben. Utólag Ádám belátja: igaza volt az öregnek, később jómaga sok éhezőt látott így meghalni. A gyomor összeszűkül ilyenkor, s szétrobban a hirtelen megerőltetéstől. Másnap már többet falhatnak, s erejük hamar visszatér. Már járnak ki az erdőre, segítenek fát vágni, szemet égetni. Mihálynak kevésbé fülük a foga az effajta munkához. Igyekszik a könnyebbik végét fogni. Mikor a trubadúr megrója ezért, így védekezik:

– Úri környezetben nőttem, Mog nádor mellett. – Ádám megremeg a név hallatán. Még a fejsze is majdnem kiesik a kezéből.

– Mog nádor?

– Mog nádor. Mi ebben az érdekes?

– Akkor te ismered a...

– Kicsodát? – türelmetlenkedik Mihály.

– Katalint! A nádor feleségét.

– Persze, hogy ismerem. Na és, mi van abban?

– Verset... – dadogja Ádám.

– Mi van?

– Egy dalt... – kezdi újból, és érzi kiszárad a torka.

– Csak nem szemet vetettél rá, hékás?

– Szerelmes vagyok belé.

– Az más – mosolyog Mihály. – A szerelem mindent visz.

Most viszont ő értetlenkedik:

– Hogyhogy mindent visz?

– A kártyában az adu ász. Érted?

– Kapizsgálom. De a kártya az ördög bibliája.

– Ne legyél már ilyen szórszálhasogató – mondja Mihály. –

Katalin asszony tud róla?

– Még nem sikerült beszélnem vele. Valahogy a körülmények nem kedveztek a találkozáshoz. – És elneveti magát.

– Hát tényleg nem. Mit akarsz tenni?

- Nem tudom. De írtam hozzá egy dalt.
 - Ja, igen. Arról dadogtál az imént.
 - Elmondjam? – kérdezi a trubadúr.
 - Ha muszáj – feleli Mihály, és vigyorog. Ádám majdnem megsértődik.
 - Semmi sem muszáj.
 - Jól van. Péter bának úgyis elég fát vágunk mára. Mondjad.
- És Ádám elszavalja, hiszen büszke rá, úgy érzi, ez a leggyönyörűbb vers, amit valaha is sikerült kicsiholnia az elméjéből:

*Kezed kesztyű védte,
hideg mint az Élet;
szavaim – így – fájnak
mondani a Szépet!
Ajkad nem is kérlelt
– annyi mást elmondott! –
szemedre figyeltem,
néztem, mint a szobrot.
Ahogy visszanézett,
megfájdult hiánya...
tüzének varázsát
őriztem – hiába:
Karodba karoltam,
sietsz, otthon várnak;
arcod fagyott tükre
csókomnak, a számnak.
Mint az Ünnepekben,
hozzád érni vágyok...
s másik ágon gyűjtjük
ugyanazt a Lángot.*

23.

Miért lázadok Mátyás ellen? Pécsi püspök lettem, aztán kancellár is egy időre... csak azért, mert nem harcol a török ellen? És megbocsát-e majd nekem a király, mint ahogy Jézus megbocsátott Péternek?

Janus a hideg éjszakában időnként azt sem tudja, hol van. Egyszer majdnem szózatot intéz a nagybátyjához, máskor meg a ferrarai cimborákat szólongatja. Aztán nemrég elhunyt anyja arca úszik be a képbe, meg Galeotto Marzióé.

– Püspök úr! Kapaszkodjon! Még leesik nekem!

Balázs hangja téríti magához a szendergésből.

– Te Balázs! Mi lenne, ha tüzet raknánk?

– Meg lehet próbálni...

– Eddig nem jutott az eszedbe? – Janus felélénkül. No hisz! Ily egyszerű a megoldás, és ezt neki kell kiötleni?! Bár már kérdezte egyszer, s Balázs akkor is kitérő választ adott...

– Nem olyan vidám dolog az... – morog Balázs ott elöl, a ló feje felett.

– Mi az? Hogy nem vidám? Ilyet sem hallottam még! Hogy a tűz nem vidám!

– Idecsalhatja a farkasokat.

– És ha errefelé nincs farkas?

– Farkas mindenütt van! – mondja Balázs megmérgeződve. – Azonkívül, bár kevés hó esett, mégis nedves a fa. Nehezen gyulad.

Hallgatnak egy darabig. A püspök egyre jobban fázik. Már éppen meg akar szólalni, amikor hang harsan fel a sötétben.

– Megáll-ni!

Janus kicsit oldalt dőlve kipillant Balázs mögül, s a sötétben egy lándzsa körvonala bontakoznak ki előtte: a lándzsához ember tartozik, s aztán egy fáklya is fellobban. A fény megvilágítja az arcokat. Legalább tízen vannak az útonállók.

24.

– Ezt inkább Katalin asszonynak kellene elénekelned, nem nekem. De hát a kobzod sincs meg – vigyorog Mihály.

– Segíthetnél nekem – feleli Ádám. – Hiszen bejáratos vagy hozzájuk. Még azt sem mesélted el, hogyan keveredtél a bogumil eretnekek közé.

– Hosszú sora van annak.

– Időnk, mint a tenger.

– Nos – vakarja meg Mihály a homlokát –, talán tudod, hogy a király öccse...

– Endre – vág közbe Ádám, hogy újdonsült cimborája lássa, mennyire tájékozott az udvari dolgokban.

– Igen, Endre – bólint amaz. – Lázad Imre király ellen. megszerzte a horvát, szlavón vidéket, csatában is legyőzte már a bátyját. Nyelve sima, mint a kígyóé, behízelgi magát mindenhová. És, úgy hírlik, a nádor szintén az ő embere lesz hamarosan.

– Mog?! – A trubadúr nyelni is alig tud a meglepetéstől.

– Még ingadozik. Még nem döntötte el, kit támogat.

– De te... nem örülsz ennek, ha jól értem.

Mihály vállat von.

– Tulajdonképpen nekem mindegy, ki uralkodik, Imre vagy Endre. Csak... – és elfordul, hogy Ádám ne lássa az arcát.

– Csak?

– Nem jó a testvérvizsály. Már a pápa is levelet küldött... Megosztja az országot, s ha kívülről támadna valaki...

– Ugyan már, ki támadna kívülről? Bizáncot meg a császár meg szoktuk verni. Ezt még én is tudom. És hogy jönnek ide az eretnekek?

– Nézd, Ádám, te még túl fiatal vagy ehhez.

– Miért, te nem vagy fiatal? Alig serken a szakállad!

Mihály nem válaszol azonnal. Nézeget jobbra, nézeget balra, szemmel láthatóan zavarban van, s időt akar nyerni. Egyszer megmarkolja a fejszóját, amit még a beszélgetés előtt belevágott egy fatönkbe, úgy tesz, mint aki folytatni akarja a munkát, majd

mégiscsak elengedi a szerszámot, lehajol, felegyenesedik, sóhajtozik. Ádám vár, látja, most nem kell piszkálni a barátját, elgyötörődik az magában. Végül csak megszólal.

– Nincs itt az öreg? – kérdezi.

– Láthatod – feleli a trubadúr.

– Tudsz titkot tartani?

Ádám bólogat szaporán, akár a záporosó. – Hallottál Vatáról, a pogányról? – kérdezi, ám a trubadúr ismeretei igencsak hiányosak, mindössze arra szorítkozik, hogy tudja, ki a király meg a nádor. Szép verseket ír, de ez nem a műveltségtől függ, ezzel azért még ő is tisztában van. Így csak ingatja a fejét. Nem hallott arról a Vatáról.

– Szent István király után élt egy gonosz uralkodó. Péternek hívták. Erről sem tudsz?

– Nem én.

– Így nehéz lesz – mondja Mihály. Ádámnak erről más a véleménye. Túlélni a börtönt, meg ami azután történt, az nehéz! Vagy fát vágni... Igyekszik megnyugtatni Mihályt, mert módfelett érdekelné a történet, és hátsó szándéka is van: szeretne bizalmas barátja lenni, általa közelebb kerülhetne Katalinhoz. Szegény Violára már nem is gondol. Pedig az se volt csúnya vers, amit őhöz költött...

– Nem nehéz, figyelek, csak folytasd bátran – biztatja.

– Mindegy – legyint Mihály, és Ádám egészen megrémül, hogy nem sikerül a barátkozás... nem mondja el a másik, miképpen keveredett az eretnekek közé. Sem arról a Vatáról szóló történetet... De ekkor felcsillan Mihály szeme: – Te sem árultad el, hogy kerültél közéjük! Ha elmeséled, megígérem, én is feltárom előtted a titkom.

– Kezet rá – feleli a trubadúr, s nyújtja a markát. Így aztán elregél mindent Vidalról meg a kabátról, amit a bogumiloktól kapott. Violát ügyesen kihagyta az elbeszélésből, nehogy azt higgye a másik, hogy csapodár természetű.

– Mindjárt gondoltam, hogy ilyen ügyefogyott vagy – mondja Mihály fitymáló ajakkal, mikor Ádám befejezi a mesélést.

– Miért, te nem vagy ügyefogyott? Téged ugyanúgy fogságba vetettek.

– Az más! – villan a szeme. – Nekem küldetésem volt! – és kihúzza magát.

– Miféle küldetés? Azt ígérted...

– Látom, a szátok jobban jár, mint a kezetek!

Az öreg sajnos visszatért, és pont a legrosszabbkor szakítja meg ezt az érdekes beszélgetést. Így ekkor még nem tudja meg Ádám, mi lehetett az a fontos küldetés, és bár Mihály elejtett néhány szót arról a Vataról... Elhessegeti hát a zavaró gondolatokat, és megpróbál arra összpontosítani, hogy minél jobb barátságba keveredjen Mihállal, mert visszatérő gondolatként fut az agyában, hogy az ő révén tud majd találkozni Katalinnal. Ezért aztán nemcsak a munkában segít, hanem, ha Mihály szomjas, elugrik vízért, s a legjobb falatokat tolja eléje vacsora közben. Már az öregnek is feltűnik a nagy igyekezet.

– Nocsak – morogja falatozás után. – Te akarsz valamit Mihálytól.

Ezek után Ádámnak úgy kell tennie, mint akinek alaptermésze az udvariasság és a segítőkészség. Ez eléggé megviseli, hiszen egyáltalában nem ilyen. De a taktika beválik. Alig alszanak kettőt, mikor ezt mondja Mihály:

– Készülj, Ádám! Megerősödtünk, elmegyünk.

– Ezekben a rongyokban hová is mehetnénk? – csodálkozik ő.

– Bízz bennem. Lesz pénz, ruha, paripa, fegyver. Csak arra vártam, hogy kissé összeszedjük magunk a nagy koplalás után. Átöltözünk, aztán megyünk vissza, az udvarba. Egyenesen a királyhoz!

– Vigyáznom kell majd, lehet, beáruul az a nyomorult Vidal.

– Hogy felvetted a keszkenőt? Nevetséges. Ez nem jelent semmit.

– Hátha mást is mondott felőlem. Más gonoszságokat, amiket kifundált!

– Ne félj semmitől, majd én megvédlek! – biztatja Mihály.

Elbúcsúznak hát az öreg szénégetőtől, aki nem kérdez semmit, csak jó utat kíván az ifjaknak. Ahogy távolodnak a kunyhójától,

Ádám vissza-visszapillant. Hálát érez, meg – maga is furcsállja – nosztalgiát a kicsiny kunyhó és az erdei élet után. „Megmentette az életünk. Ha ő nincs, talán éhen pusztulunk a vadonban.”

De sutba vágja az érzégest, mert eszébe jut, hogy ha vinni akarja valamire a királyi udvarban, akkor számítonak kell lennie, racionálisnak... Nehéz lesz egyszerre szerelmesnek lenni és józan, hideg fejjel gondolkodni.

„Pedig egyszer már ott voltam, ott ültem az asztalnál Imre király mellett... úgy látszik, üstökösszerű feltörekvésem túl hirtelen volt, s talán túl becsületes voltam még akkor. Hittem annak a nyomorék Vidalnak, aki beajánlott az udvarba, elhittem, hogy jót akar. Most majd minden másképpen lesz” – fogadkozik, s útközben azon töpreng, miképpen változtathatja el külsejét, hogy ne ismerjék fel... Csörgő hegyi patak állja az útjukat. Lehajol, iszik, s megpillantja a tükörképét. Egy egészen más ember néz vissza rá. A börtönben kinőtt a bajsza és a szakálla, a haja meg torzonzorban áll mindenfelé.

„No, ez talán segít... Még valamit ki kell ötlenem, és soha az életben nem ismernek rám!”

– Figyelj csak! – kiabál Mihály után, aki közben átlépett a patakon, és öles léptekkel halad előre. – Nem Ádámnak hívnak, halod-e? Az én nevem mától Giovanni da Luca! Itáliából érkeztem, és értek a lantjátékhoz!

– És el is hiszik rólad, ebben a maskarában – nevet vissza a másik. De Ádám nem hagyja magát.

– Azt ígérted, lesz szép ruhám!

– Persze, hogy lesz. Csak gyere utánam.

„És megyünk. Egyenesen ahhoz a barlanghoz, ahol megmenekültünk mind a ketten. Álmélkodva nézem, ahogy int a kezével, menjek utána, s eltűnik a bejárati nyílásban. Mit tehetek, követem őt...”

Farkas Wellmann Éva

Addig megmarad

*De addig megmarad a szeretet.
Hitről, reményről már nem is beszélve.
Ameddig szó a szóhoz ér,
levegővétel a levegőhöz.
Ameddig megszólalni ér.
Ameddig gyökér ér a tőhöz.*

*Az egész míg a teljeshez tartozik,
ameddig lehet bár emlegetni,
amíg a nyomakodó télhez,
egy majdan készülő fotográfiához
illik az arcod.*

*Ameddig a test szétosztható,
míg pengetője lehetsz a zengő ércnek,
míg megmaradhatsz szilánknak, töredéknek.
Eltűrőnek csak, tükörhomályban.*

*Valami kétségkívül megmarad.
(Kétkedőknek: nem a legnagyobb?)
A végek végéig kitapossuk egymásból.*

*De addig – vagy valameddig –
valami feltétlen megmarad.
Sóban, ecetben, nátrium-benzoátban,
legvégül formalinban.*

Döme Barbara

Zsófi naplója

Egy kövér angyal bámul órák óta. Áll az ágyam végében, sem olvasni, sem aludni nem bírok miatta. Az előbb komótosan megstoppolta az este ledobott, lyukas zoknimat. Amikor odakiáltottam neki: angyalok pedig nincsenek, kacagott. Most is röhög. Ha nem hagyja abba, leütöm a Bibliával.

Fejemre húzom a takarót, hogy ne lássam. A Biblia most is mellettem van, arra gondoltam, olvasgatom kicsit, hátha attól helyreáll a lelki békém. De bele sem tudtam nézni. Félek, mert mégiscsak szokatlan, ha egy szárnyas nő az éjszaka közepén megjelenik az ember szobájában. Pisilnem kell, de nincs bátorságom kijönni a takaró alól.

Hetek óta álmatlanság gyötör, nem érzékelem már azt sem, hogy ma éjszaka aludtam-e néhány percet. Két hónapja kirúgtak a munkahelyemről, felértük a tartalékainkat, egy hete a gyógyszeremet sem szedem. Nincs rá pénzem, nem tudtam kiváltani. A lányom erről semmit nem tud.

Újfent kilesek a takaró alól, röhög-e még az angyal. Háttal áll, látom, ahogy a nagy, fehér szárnyai mozognak, mintha tornázna, vagy felszállni készülne. Fény jelenik meg körülötte – önkéntelenül becsukom a szemem, nehogy megvakuljak. Forróságot érzek az arcomon. Mire újra kinyitom a szemem, az éjszakai látogatóm eltűnik.

Nem értem, mi történik velem. A múlt héten anyámat láttam a kamrában. Koponyáján szikkadt bőr, de a teste olyan volt, mint a halála előtt, a karja és a lába vékony, a hasa puffadt. Azt a ruhát viselte, amiben eltemettük. Rettenetesen megijedtem, kiejtettem kezemből a tojásokat. Megszólítottam: anyám, mit akarsz tőlem, csak nem értem jöttél, hogy magaddal vigyél? Mosolygott. Csak a tizennégy éves lányomnak, Zsófinak meséltem el, mi történt, féltem, mások bolondnak néznének.

Összeszedem magam, kikelek az ágyból. Ahogy felegyenesedem, fájdalom és hányinger tör rám. Lüktet a fejem, mintha satuba fogták volna. Földre rogyok. Összekuporodom, várok, hátha jobban leszek. Semmi nem változik. Aszpirint kell keresnem! Felállok, a gyógyszeres dobozhoz megyek, beletúrok, nem találok a fájdalomcsillapítót. Eszembe jut, Zsófinak tegnap fáj a foga, azt remélem, nála megtalálom a gyógyszert. Imbolygok, nehezen jutok el a gyerekszoba ajtajáig. Résnyire nyitva van, halvány fény szűrődik ki, meg egyenletes szuszogás. A lányom mostanában fél, lámpafénynél alszik. A múltkor megkérdeztem tőle, mitől retteg, de nem válaszolt.

Óvatosan kinyitom az ajtót, beasonok, megnézem az éjjeliszekrényt, de nem találok a gyógyszert. A fiókot is átkutatom, semmi. Az ágy mellett Zsófi szétdobált ruhái hevernek. Lehajlok, hogy összeszedjem, és kivigym a szennyest. Felemelem a farmerét, rózsaszín könyv bukkan elő. Felteszem az éjjeliszekrényre, a lámpa fényénél felirat rajzolódik ki: Zsófi naplója. Tudom, nem szabadna megnéznem, de a lányom mostanában furcsán viselkedik, azt remélem, talán a feljegyzéseiben magyarázatot találok a dologra. A felnyalábolt ruhák alá rejtem a kis könyvet, óvatosan kisurranok a gyerekszobából. Közben Zsófi megmozdul, szerencsére csak a másik oldalára fordul.

A szennyest a mosógépbe dobom, a konyhában a nagy asztalhoz telepedek. Közepén tálca, rajta félig megevett vajás kenyér, fél pohár tea. Zsófi hagyta itt. Zajt hallok a hátam mögül. Megfordulok. Árnyék suhan a kamra felé, ott eltűnik. A naplót az asztalra teszem, felállok, visszafojtott lélegzettel fülelek. Ismét lépéseket hallok a hátam mögül. Megfordulok. Már megint az árnyék.

Halálbiztos, hogy nagyanyám szórakozik velem. Mindig utált, mert rendszerint szembeszálltam vele, kendőzetlenül megmondtam neki a véleményemet mindenről, amit tett. Ezt gyűlölte. Húszéves voltam, amikor eltemettük. Halála előtt megfenyegetett: soha nem hagy majd békén. Azt beszélték róla, boszorkány. Állítólag bárkire rontást tudott tenni, de gyógyított is. Mióta

meghalt, többször megjelent nekem. Egyszer fekete macska képében futott végig a nagyszobán. Zsófi csecsemő volt, a franciaágy közepén feküdt. A hatalmas, fekete dög felugrott mellé, nézték egymást. Kivert a víz, azt hittem, a macskává változott nagyanyám mindjárt a szájába veszi a kislányomat, és magával viszi. Nem mertem szólani. A macska egyszer csak leugrott az ágyról, rám nézett, de úgy, hogy akkor már biztosan tudtam, ő a halott nagyanyám. Aztán kifutott a szobából, és eltűnt. Egy órán át kerestem, felforgattam a lakást, de sehol nem találtam.

Ismét leülök az asztalhoz. Előttem a rózsaszín könyv. Bámulom, mintha arra várnék, magától nyíljon ki. Hirtelen huzat támad, a lapok gyorsan futnak. Felnézek, az angyal megint velem szemben áll. Nem beszél, csak szuggerál: olvasd! A bejegyzés két hónapja íródott.

2016. október 7.

Anyu mostanában furcsa dolgokról mesél. Főleg szellemekről, hogy látja őket, és azt is tudja, ártani akarnak nekünk. Azt mondja, megjelent neki dédanyám, aki tíz éve halott. Állítja, hogy amikor kiment a kertbe, dédmamát látta, amint aranykötéllé változott, és rá akart tekeredni a nyakára, hogy megölje őt. Anyu azt is mesélte, a szomszédban maffiózók laknak, akik ránk vadásznak. Anyu pár napja iskola után leültetett, és azt mondta, jobb lenne, ha elköltöznék apuhoz, mert itthon nem vagyok biztonságban. Mióta anyu ezeket elmondta, rettegek a túlvilági lényektől, a szellemektől, a gyilkosoktól! Már a villanyt sem merem lekapcsolni éjszaka a szobámban.

Istenem, nem kellett volna beszélnem a látomásaimról! Megijesztettem vele a lányomat. De hát mit tegyek? Nem titkolhatom el előle az igazságot, tudnia kell, hogy veszélyben vagyunk! Eddig persze nem bántottak minket a szellemek, se a gyilkosok, de ki tudja, mi lesz holnap? Amikor hét éve elváltam, megfogadtam, soha nem adom oda Zsófit az apjának. A férjem lelépett

egy Kriszti nevű nővel, nem akarom a lányomat is elveszíteni. De mi van, ha anyám megint eljön éjjel, és magával viszi Zsófit a túlvilágra? Biztonságos helyre kell küldenem, inkább az apjánál legyen, mint itthon, ahol ezer veszély leselkedik ránk. Az angyal még mindig itt van, és újfent röhög. Bólogat, mintha azt közölné, jól gondolom, nemsokára értünk jönnek.

Kopognak. Ki lehet az, ilyen késő éjszaka? Jézusom, biztosan a szomszéd bűnözők! Nem nyithatom ki az ajtót, meg akarnak ölni! De talán az angyal megvéd – tán éppen ezért van itt? Mután harmadszor is kopognak, tétován felállok, elindulok a bejárati ajtó felé, egyre közelebb kerülök a hatalmas angyali szárnyhoz. Elmegyek mellette. Visszanézek, megint eltűnt az angyal. A bejárati ajtót résnyire nyitok, kilesek – egy futárt látok, kezében pizzadoboz. Maga rendelt Húsimádót? – kérdezi. Nem, rázom a fejem, remegek, attól félek, mindjárt agyonlő. Valaki rám küldhette, valaki, aki egy ideje figyel! Különben minek lenne itt? A múltkor Zsófit is figyelmeztettem, ne járkaljon sötétedés után egyedül az utcán, mert követnek minket! Mondom a futárnak, hagyjon békén, különben hívom a rendőrséget vagy szétlövöm a fejét. Idióta picca, üvölt, aztán belerúg az ajtóba. Becsapom az orra előtt. Hátammal az ajtónak támaszkodom, lassan leülök a földre. Nem tudom, hogy került az előszobába Zsófi naplója, de itt van, mégpedig nyitva.

2016. október 17.

Anyu egyre furcsábban viselkedik. Szerinte engem is megölnek majd, ha őt már kivégezték. Kérdeztem tőle, honnan veszi ezeket a dolgokat, erre azt mondta, mindezt egy politikustól tudja, aki mindenről értesül, még a velünk kapcsolatos ügyekről is. Lehetséges ez? Anyu gondnok az óvodában, honnan ismerne ő politikusokat, és azok hogyan tudhatnák, mi történik velünk? Anyu mostanában mindig szomorú. Azóta ilyen, mióta apu elment. Pontosabban azóta egyre rosszabb a helyzet. Korábban mindig hagyta, hogy hozzábújjak. Most már nem engedi; ha felé közelí-

tek, elfordul, vagy úgy tesz, mintha halaszthatatlan dolga lenne. Nagyon szeretem az anyukámat, szeretném, ha megint hozzábújhatnék! Mostanában egyre jobban félek, és amikor senki nem lát, sokat sírok. Már nem a szellemektől rettegek – az iskola legokosabb tanára és a lelkes bácsi szerint sem léteznek kísértetek, én hiszek nekik –, és nem is attól, hogy valaki meg akar ölni, hanem attól: anyu utál engem. Sokat gondolkodtam ezen az egészen, és szerintem azért mesél nekem ilyen félelmetes dolgokat, hogy elüldözzön itthonról. Úgy sejttem, ő is tisztában van azzal, hogy se szellemek nincsenek, se pedig gyilkosok a szomszédban. Talán új szerelme van titokban, akit az én helyemre akar beköltöztetni. Nem akarok elmenni, anyuval akarok maradni örökre!

Felállok. Zsófikám, suttogom, hát ennyire félreismersz? Azt hiszed, el akarlak taszítani magamtól? Én is nagyon szeretlek téged! Sírni szeretnék, de nem jön könny a szememből. Bort töltök magamnak a konyhában. Kezemben az itallal visszamegyek a hálószobába. Bevacolódom az ágyba, elhatározom, végigolvasom a lányom naplóját. Reggel első dolgom lesz beszélni vele. Mesélek neki a dédanyja különös képességeiről, a látomásokról, meg mindenről, ami az utóbbi években történik velem, talán akkor majd hisz nekem, és belátja, nem utálatból akarom az apjához költöztetni, tényleg veszélyben van, tényleg vannak szellemek és gyilkosok, ráadásul nincs pénzem, eltartani sem tudom! Éppen azért akarom elküldeni, mert szeretem. Szememhez emelem a poharat, a vörös folyadékon át nézem a szemközti falat. Így minden álomszerű, még az is, hogy az angyal megint itt van, felém közelít, kezében a rózsaszín könyvvel, amit élém tesz.

2016. november 15.

Anyu nem száll le rólam, azt hajtogatja, költözök el itthonról, mielőtt túl késő lesz. Próbáltam neki elmagyarázni, hogy szellemek nincsenek, de nem lehetett meggyőzni. Tegnap a lépcsőházban megállított a szomszéd néni. Azt mondta, anyu feljelentette,

azzal vádolta meg őt, bombát gyárt a lakásában, hogy minket felrobbanthasson. A szomszéd néni sírt, mert kijöttek hozzá a rendőrök, úgy bántak vele, mint egy bűnözővel, még csak bocsánatot sem kértek, amikor semmit nem találtak nála. A szomszéd néni azt üzenté anyunak, ha nem hagyja békén, bebizonyítja, bolond, és diliházba juttatja. Ezt meg sem mertem mondani anyunak, félttem, hogy akkor még cikisebb dolgokat csinál. Mint például múltkor, amikor átjöttek hozzánk az osztálytársaim. Azzal tömte a fejüket, engem halottak akarnak elrabolni, hogy ezzel rajta álljanak bosszút. Szerinte az a céljuk, hogy végleg egyedül maradjon. Megkérte a barátnőmet, győzzön meg, költözzek végre apuhoz. Egyre inkább hiszem, hogy van valakije, mert sokszor kimarad késő estig. Tennem kell valamit, hogy itthon maradhassak!

Megint az angyalt bámulom. Ott áll, ahol ma éjjel először láttam. Szuggerálom, akarom, hogy beszéljen hozzám. Beszéljen, és mondja meg, mit csináljak, hogy Zsófi bízson bennem, higgyen nekem! Nem mondhattam el neki eddig a teljes igazságot! Mit szólt volna ahhoz, hogy már munkám sincs, nem tudom eltartani, hamarosan az otthonunkat is elveszítjük. Már a szellemekkel is megijesztettem, igaz, őket nem titkolhattam el, mert tényleg itt vannak, és ránk vadásznak. Megvédem a lányomat, bármi történjen! Szédülök a fáradtságtól. Az angyal felém nyújtja Zsófi naplóját, a nyitott oldalon ez áll:

2016. november 30.

Tegnap felhívott apu. Anyád azt akarja, hogy hozzánk költözz, mondta, de nem jöhetsz, mert Kriszti babát vár, és így is kicsi a lakás. Beszélj anyáddal, biztosan nem olyan vészes a helyzet, talán hamarosan munkát is talál magának. Mit?, kérdeztem. Erre ő, hogy nem is tudta, anyádat kirúgták. Mielőtt letette a telefont, még azt is mondta, a kistestvéred fiú lesz, ugye örülsz. Istenem, most mi lesz velem? Se anyunak, sem apunak nem kellek! Mit tegyek? Egyszer láttam egy filmben, hogy egy lány meg-

ölte az anyját, aztán magát is, így minden gondjuk megoldódott, pedig előtte legalább akkora nagy zűrben voltak, mint most mi. Nekem is ezt kell tennem! Nincs más megoldás! Nem akarok az utcára vagy intézetbe kerülni, és nem akarom, hogy anyunak új férje legyen! Azt szeretném, hogy örökre együtt maradjunk, csak mi ketten! Szeretem őt! Félek megölni magunkat, de nem tehetek mást! Pár hónapja eldugtam anyu altatóját, mert rettegtem, hogy túl sokat vesz be egyszerre. Most majd jól jön az a sok gyógyszer, belekeverem a teába, megisszuk és elalszunk. Akkor együtt maradunk örökre.

Istenem, mit ír ez a gyerek? Hogy végez mindkettőnkkel? Persze abban igaza van, hogy így minden gondunk egyszerre megoldódna. De az nem lehet, hogy Zsófi-ra tegyem ezt a terhet! Inkább megölöm magam! Rajta talán még segíthet, ha én nem vagyok! Neki élnie kell! Az apja biztosan nem hagyja majd magára, ha én meghalok. Ismerem, valójában gondoskodó ember. Zsófi boldog lesz az új családjában, belátja, hogy az apja jó szülő, hogy őt is szereti. Igen, ez lesz a tökéletes megoldás!

Anyám megint itt van. Mellettem ül, csontos ujjával a hajamat simogatja. Nyugalom száll meg. Az angyal minket néz, mosolyog. Anyám kinyújtja a kezét, egy üveg altató van nála, felismerem, ilyet szedtem korábban. Elveszem tőle. Bólint. Elhatározom, apránként szedem be, hogy közben legyen időm búcsúlevelet írni Zsófinak, és közben szeretném a naplóját is végigolvasni. Borral nyelem le az első három altatót. Könnyen csúszik. Nincs papír a hálósobában, pedig a búcsúlevélhez kellene, ezért kimegyek a nappaliba. Anyám és az angyal követnek. Rajtam fehér hálóing, anyámon divatjamúlt kosztüm, az angyal fehér csipkében. Olyanok vagyunk, mint egy elcseszett esküvői menet, csak a muzsikusbanda hiányzik a sor végétől. Hiába kutatok, nem találok se papírt, se tollat. Legalább tíz perce keresgélek, de hiába. Ráadásul hirtelen ólmos fáradtságot érzek. Máris az altató kezdene hatni? Biztosan a bor miatt érzem így. Nem tölthetem az időt, vissza kell mennem a hálósobába! A lábam és a karom nehéz,

mintha nem is saját végtagjaim lennének, hanem idegen tárgyakat cipelnék. Visszabújok az ágyba, betakarózom, kézbe veszem Zsófi naplóját. Lapozom, de csak üres oldalakat találok, a november harmincadikai az utolsó bejegyzés. Kinyitom a gyógyszeres üveget, addig szerencsétlenkedem, míg elejtem, a tabletták szétgurulnak. Próbálom összeszedni, de nem megy, erőtlen és kába vagyok. Anyám az ágyam szélére ül, magához von, átölel, ringat. Elalszom.

Fejfájásra ébredek. Szemembe tűz a nap, amikor megpróbálok feltápászkodni. Saját szobámban vagyok, ezek szerint nem sikerült megölnöm magam. Már emlékszem, csak három altatót vettem be, a többi véletlenül kiöntöttem a padlóra. Jó reggelt anyu, hallom Zsófit. Csak most látom, hogy bejött az ajtón, kezében egy piros bögre. Örülök, hogy végre kialudtad magad, mondja, mosolyog. Föztem teát! Mellém ül, nyújtja a csészét. Megrettenek, hát most fog megölni, a naplójában is leírta, a teába teszi a mérget. Tompa vagyok, alig bírom nyitva tartani a szememet. Hát jó, ha nem haltam meg az éjszaka, megiszom ezt a mérgezett italt, legyen így vége a kálváriánknak! Az angyal és anyám kézen fogva ülnek a szemközti komód tetején. Anyám mosolyog, az angyal dühösen néz rám, egy szót sem szól. Elveszem a Zsófitól a bögrét, a számhoz emelem, egy cseppet sem hagyok az italból. Feküdj vissza, aludj, mondja, és betakar. Homályosan látom, hogy kimegy az ajtón.

2016. december 8.

Még mindig remegek, a szívem nagyon gyorsan ver. A konyha romokban. Tényleg egy angyal verte szét, vagy megőrültem? Miután félórával ezelőtt megittam a nyugtató teát anyuval, kimentem a konyhába, mérget keverni két pohár teába. Azt akartam, hogy mindketten meghaljunk. Tegnap ugyanis szörnyű dolog derült ki, úgy éreztem, cselekednem kell. Kutattam anyu szekrényében. Találtam egy dobozt a hálóingek alatt, tele volt orvosi papírral. Mindegyiken anyu neve állt, és az, hogy a kórkép: skizofrénia. Na-

gyon megijedtem. Az interneten rengeteg információt találtam a skizofréniáról, például, hogy a tünetei egyebek mellett: hallucinációk, téveszmék, bizarr viselkedés, álmatlanság. „A páciensek sokszor nem ismerik fel, hogy betegek, vagy tagadják azt. A hét-köznapiakban a legtöbbször teljesen normálisan viselkednek.” Rábukkantam egy cikkre, amiben részletezik, hogy egy skizofrén nő megölte és feldarabolta saját gyermekét, majd magával is végzett. Órákon át ültem a gép előtt, nem tudtam másra gondolni, mint hogy úgy végezzük, mint az asszony és a lánya. Rettenetesen megijedtem, elképzelttem, hogy anyu egy nagy késsel belém döf, minden csupa vér. Egy percet sem aludtam, ám reggelre bátorságot gyűjtöttem, hogy végezzek magunkkal. Arra gondoltam, mindenkinek így lesz a legjobb. Felkeltem, nyugtató teát főztem anyunak, hogy aludjon, amíg előkészítem a mérget. Miután ezzel végeztem, a konyhában porrá zúztam két doboz altatót a mákdarálóval. Pontosan két részre osztottam, az adagokat beletettem két bögre teába. Megkóstoltam, keserű volt, raktam bele mézet.

Kevergetés közben huzatot éreztem a hátam mögül. Hátrafordultam, nem hittem a szememnek. Egy kövér nő állt előttem, két hatalmas fehér szárnyal. Röhögött. Nem tudtam megszólalni a félelemtől. Aztán arra gondoltam, képzelődöm. Felálltam, kezembe vettem a két bögre mérgezett teát, és elindultam az ajtó felé. Az angyal elém állt, nem engedett ki. Majd hatalmas szárnyai-val csapkodott, feldőltek a székek, az asztalról leestek a poharak, a polcra a befőttek. Csatatérré változott a konyha. Próbáltam megszökni előle, de elkapott, a bögréket kitepte a kezemből, s a teát mind egy cseppig a mosogatóba öntötte, miközben hangosan röhögött.

Csornyij Dávid versei

Határeset

*Elmámorított a tintakék bájital; kábulat és időutazás:
felébredek a tegnapi, felidézek mindent,
parancsolnak az álarcok, kapaszkodok a szék karjába,
hiszem: átmeneti öröm után káosz a törvényszerűség.*

*Homályos spirálok cikáznak a szempilláim között,
gondolkodom; hány istent kell még eljátszanom
az utcalámpa alatt, angyalok helyett
hódémonok nyomait látom.*

*Milyen unalmas a mennydörgés, ha itt a világvége...
Kitámasztom az eget, hiába, elsodor a szupernóva,
vágyom a posztmortem megváltásra, ó Nemeszisz,
szokott-e tükörbe nézni a lelkiismereted?*

*Nem érdekelnek a helyhatározók, mert mindenhol ott leszek,
te is; vállamon megfáradt fejedet simogatom, töprengök:
izgalmas teremtéstörténet ez, az idő sebként hordozza magán,
mint valami pimasz szemérmertlenséget a bibliánk
címoldalán.*

*Bolond játékot űzöl velem, te magad is az vagy. Bolond.
Köveled, hogy megteremtselek, alkotok, fejet hajtok a
sorsnak,
hullik a pallos. Elfogadás. Én vagyok az ember tragédiája,
vagy legalább határeset. Ellentéppár ez az egész komédia.*

Momentum

*az északi fény
protonjaival
csillapítja étvágyát
a lopott idő
miatta törlődünk
ki a létezésből
kihasználom a bájjödreidet
abban rejtem el
légyottunk emlékeit
én mindig más arccal
képzelvelek el
ilyenné vált
a könyvszagú élet
lapjaiba szorult
lakatszerelem
álom voltál a retinámban
de most az álmaim
függetlenek lettek
elhagytak engem
már valaki más
agyában túrnak
veled együtt
mind megszűnik
a következő reggel
már nélküled
pirkad s én
bocsánatos
bűnnel írom át
a csend imáját*

Hiba az isteni kreációban

*elmémbe elüszkösödik
minden lépésed amikor
hozzád imádkozom
teremtésem furcsa stáció
baklövés a mennyei gyárban
hibás vagyok így engedjél
a tökéletesek armadájához
ha megmászom az életfát
ígérd meg hogy kijavítasz
talán úgy nem fog fájni
a címeres bársonylepel*

Anubisz kegyelmes hozzám

*Tavasszal kirügyezik minden
vívódás, amit átéltem.
Fejem fölött összecsapnak a
gömbhalmazok.
Hogy az idő feleslegesen
költi rám perceit, s most
valaki másnak adja, érzem.
A porhüvely nem számít,
csak a lélek. Birtokba veszik.*

*Paráznák, gyarlók, ezek vagytok, én vagyok,
az én testem, az én vérem.*

*Vannak, akik harcolnak,
odafenn, felettem, értem,
ellenem, talán farkasok,
vagy bárányok. Bűnös lélek az enyém,
akit imádnak a bálványok.*

*Engem nem érdekelnek a
hátrahagyott szarkofágok sem,
amiben testem rohad darabokban,
lelkemet ne kapják meg az eretnekek,
csak a purgatórium, hisz áldás a
mennyei boldogsághoz képest.*

*Ugyan, egy kevéske bűn, csöppnyi jóság,
mindent meggyónok majd, ígérem,
kettévágott ostyát eszek,
szagtalan, ízetlen, test.
Meváltás.*

*Lankad a spiritusz, kilép belőlem,
magamra tekintek, kérlek, balzsamozzatok be,
a halott szívem többet nyom a mérlegen a tollnál,
de Anubisz megkegyelmez,
az alvilágban munkát ajánl:
áruba bocsátom magam, csakrát, ablakot
tisztítok: jó napot kívánok,
üdvözülést, megváltást is vállalok,
nem drága, ingyen van. Vegyen fel, kérem,
kínossá vált az örökkévalóság imádata.*

Juhász Béla

A favágó felesége

A favágó felesége túrót árul a piacon. Három tehenük van a kis hegyvidéki faluban, ahova csak erdei földút vezet. Tizenhét év házasság alatt két fiúgyermeket hoztak össze. Szépek, mint az anyjuk. Erősek lesznek, mint az apjuk. Mindketten remélik. És akkor ők is kimehetnek naponta a fakitermelésre. Nem könnyű munka a favágás. Erő kell hozzá, meg nagy hozzáértés. És erős, kétszer főzött pálinka.

A favágó feleségének már véletlenül sem jut eszébe, hogy nagyon elege van ebből az egészből. Nem is mer gondolkozni. Imádkozni is csak hétvégén szokott, amikor elmegy a templomba. Hétvégén nincs piac. A vasárnapi túrót félreteszi hétfőre. Bár a hétfői piac is elég gyenge.

Pénteken fogy legjobban a túró. Évek óta, hetente eljön megszokott adagjáért a városi tanácsos. Két tízessel fizet. És visszakap négy ötöst. Ez jár neki, gondolja a favágó felesége. Hisz olyan régóta veszi nála a túrót. Bár lehet, hogy már nem is tagja a tanácsnak.

Egy nap megsúgta titkon, hogy javasolni fogja, tüntessék ki díszpolgári címmel. Mert megérdemli. És a kiválasztottak között úgyszincs túrósasszony. Otthon nem is árulta el, mekkora megtiszteltetés fogja érni. Lehet, nem is értékelnék.

Az otthoniak azt nap mind a fekete-fehér foltos tehenük vajúdását lesték. Nagyon várták a kisborjút.

Az érem harmadik oldala

„Az éremnek két oldala van. Nincs harmadik oldala. Ne erősköd-jék, kérem! Úgysem tehetünk semmit. Fehér vagy fekete. Keserű vagy édes. Apáca vagy k...a... Az éremnek csak két oldala van!

Mert csak ennyi lehet. Elhizsem magának, amit állít, de ez nem elég. Ezen nem lehet változtatni. Az éremnek nincs harmadik oldala. Megértem, tudom, kérem, nekem is ez a véleményem. Sőt, egyetértek. De semmit sem tehetek. Az éremnek csak két oldala van!... Lehet, hogy magának van igaza, nem kételkedem abban, amit állít. Lehet, hogy négy oldala van, vagy nyolc (bár én is csak háromról hallottam)... De azt hiszem, elég világosan tudomására hoztam: az éremnek nálunk nincs harmadik oldala!... Pihenj!”

A halál oka ismeretlen...

Szöke János – családja nógatóására – mégiscsak elment a városi poliklinikára. Soha életében nem volt még orvosnál. Most sem akart elmenni. Szöke János olyan ember volt, aki csak akkor teszi le a szerszámot, ha leragad a szeme.

Nem szokott panaszkodni, de végül mégis elmondta dr. G-nek, hogy egyfolytában fáj a melle, és olykor szúr a háta, meg a dereka is hasogat, de a legrosszabb az, hogy egész nap köhög.

– Kevesebb pálinkát a butykosba! Írok egy kis vitamint, az nem árt – mondta kópésan az orvos.

Három hét múlva újra felkereste dr. G-t. Elmondta, hogy még jobban köhög. És olykor véres húsdarabokat köp. A felesége szerint a tüdejét hányja ki. Az orvos csak mosolygott szelíden. Pedig szalvétába csomagolva elvitt mutatóba egy kis darab véres cafatot.

– A maga tüdejének, bátyám, kutyabaja! Azt ajánlom, hogy holnaptól kevesebb zsírosat egyen – szölt az orvos, és szólította a következő beteget.

Egy hét sem telt bele, és a mentők kórházba szállították Szöke Jánost. Épp dr. G. volt az éjszakai ügyeletes. A mentőorvos elmondta neki, hogy a beteg erősen köhög és véres húsdarabokat hányt. Az egyik egy tüdődarabkára hasonlított, egy másik olyan színű volt, mint a máj. Azután talált az ágyában egy kis darab vesét, és szeme láttára kihányta egyik szívbillentyűjét.

Dr. G. tanácstalanul maga elé meredt.

– Azt hiszem, vakbél. Maga mit mond, Kálmán? – dűnnyögte, de nem várta meg a mentőorvos véleményét. – Azonnal szállítsák át B.-várra K. professzorhoz!

– De doktor úr, a páciens már agonizál! – mondta ingerülten a mentőorvos.

– Miért húzza az időt, Kálmán?! Minden percért kár! – mondta dr. G., és ásított egy nagyot. Aztán bement a műtőbe. A műtőasztal felé sietett. Amikor éjszakai ügyeletes, mindig magával viszi egy aktatáskában kedvenc kispárnáját, azt a csíkosat.

Bárban

Beléptem a bárba. Jólesett a hangulatvilágítás az aszfaltot felforrósító, perzselő napfény után.

A pincérlány köszönt. Csinos volt. Amikor lehajolt az alacsony asztalokhoz, csodásan kifénylett rövid szoknyája alól két hamvas combja.

Odaléptem a presszógéphez. Hamar elkészítettem a kávé. A pincérlánynak is akartam csinálni egyet, de azt mondta, már ivott három és felet, meg a szíve is gyenge.

Egy kockacukrot tettem bele. Élvezettel szürcsöltem. Olyan volt, mint az otthoni.

Tíz darab apró érmével fizettem. A pincérlány (akinek kipecskelt, mégis ígéző melle is elismerést érdemel) megköszönte.

Aztán felöltötte legbájosabb mosolyát, s tenyerembe nyomott egy kis borraivalót.

Floarea Țuțuianu versei
Király Farkas fordításában

A négy fal dicsősége

(GLORIA CELOR PATRU PEREȚI)

És ismét megkörményékezem a dicsőséget e négy fal közt

*Körbejárom mindet
Körmömmel karcolom. Nyalom a meszet
Gömbölyítem (napközben és éjjel. Főleg)*

Várakozom a sarkoknál

*Lépnek egyet felém. Majd megállnak
Újra lépnek. Megállnak ismét
Újabban nyomulnak akkor is, ha nézem őket
Újabban nyomulnak. Akkor is ha*

*Magányuk hamarosan elér hozzám
Magányuk hamarosan eldurvul*

*Belső fenevadam szimatol. Jól meglovagol
A bennem lévő félelem aláveti magát. A falakra hágunk
A plafon megtör (minden lendületet)*

*Micsoda összeomlás sehonnanból. Megugatnak
a gömbölyű szavak*

LILI-TH

*Dadogva és bizonytalanul
Minden verssorom rád végződik
Száz sorból folyam lesz beletorkollnak
hatalmas halott szerelmedbe majd visszatérnek
ellenemben*

*Mi egymásnak lettünk teremtvé (porból)
s elménk verejtékével szeretjük egymást mígnem
egyikünk legyűri a másikat*

*Te pedig bordád hajtásai közül választasz majd asszonyt
hogy combjai közül hússzótagok bújjanak elő
továbbvinni eltemetett nevedet
nemzedékről nemzedékre*

*Én a porra fogadok
Én egyenlőd maradok a magányban*

*Még nem született meg
a férfi aki a másik felem lehetne*

*Még ha sírnak is combjaim között
szeretőim más asszonyok rendes férjei
Nekünk papírgyermekeink vannak akiket lelkesen
nevelünk*

*Mikor megunjuk repülővé hajtogatjuk őket
hiszen vég és fáradság nélküli a testnek
a könyvek olvasása*

Nem veheted el más nő betevő férfiját

Lapok közt szétszórt magjuk duzzasztja könnyeim

És sápadtan érzem hogyan susog bennük az élet fája

Mosolyuk melyben reggelente megvágom magam

A vér melyben éjszakáig fürdöm

mert a szerelem erős mint az életre taposó halál

Még nem született meg

a férfi aki a másik felem lehetne

Ezek a szavak

(ACESTEA SUNT CUVINTELE)

Már nem is tudom

mióta nem hatolt belém férfi teljesen

Azóta vádlím közé szorítva tartom melegen a szívét

Mély levegőt veszek. A sivatag alig lélegzik

Egyszarvú nőtt melleim közé.

Egy napsugár megérinti révüлетem. Remegek, remeg

Óvatosan alászállok a kilencedik mennyből.

Angyalok lajtorjája

Jákob fogja a kezem: te vagy isten asszonya

Majd tenyeremben az életvonalat elfedi ajkaival:

AVE EVA VAE EVAE VAE SOLI

Ezek a szavak – nézd meg mit tudsz kihozni ezekből.

Király Farkas tárcája

Digibarláng és környéke

Techné, közvetítés, közösség – helyszíni színesek

Létezik olyan pont, ahonnan nézve **a kortárs költészet pókhálószobát, begyepesedett, barlanglakó egyedek csoportjának terméke**, akik ütött-kopott, öreg pécékbe kopogják be avított verseiket, miután leharapott fejű egerekkel koccintva azok vérét szürcsölgetve eleget nézték a Holdat. *(Előadásomból. A hallgatóság nem dobált meg.)*

Ez lenne a fejlett technika nézőpontja. Meg lehet sértődni, de ez a helyzet: a mai irodalmi szerzők kilencvenkilenc (egész kilencetized) százaléka nem tud túllépni azon a koncepción, miszerint az irodalmi szöveg fekete betűk sora a fehér papíron. Na, jó: egyszínű betűk sora az egyszínű papíron. És mindegy, hogy ez azért van, mert a szerzőnek nincs fantáziája, vagy mert a könyvet nem könyves szakember tervezi, vagy mert az állami mecenatúra pénzén csak egyszín-nyomású könyvek előállítására futja.

De felejtjük el az utóbbi kettőt, **az irodalom már rég túllépett a papíron mint egyetlen hordozón**. Volt hasonló paradigmaváltás korábban is – hogy ne szóljunk másról, csak korának megalapozójáról, Johannes Gutenbergről, aki a XV. században a nyomtatás prezentálásával (hisz talán nem is ő találta fel a művelethez szükséges komplett eljárás- és eszközcsomagot) egyenesen az Egyházat s annak könyvszorosítási monopóliumát hekkelte meg. Szépen, igényesen – neki volt fantáziája.

Maradjunk a szerzői fantáziánál s a rendelkezésre álló, papíron túli technikánál. Ha nálunk nem is, a nagyvilágban már több digitális irodalmi tartalmat értékesítenek, mint nyomtatottat (lásd az Amazon könyveladási statisztikáit), nem beszélve az online hozzáférhető, ezen belül az eleve online felületekre szánt művekről. S

mégis, **mint Makó vitéz Jeruzsálemtől, oly távol van a szerzők szövegalkotási szándéka a technikai lehetőségektől.** Generált szövegek, hangversek, versanimációk – ha önök is annyiról tudnak a magyar irodalomban, mint magam, akkor nem sokról. Míg a képzőművészek, zenészek, filmesek igyekeznek minden újdonságot beépíteni alkotásaikba, addig mi, költők (tollforgatók), nézzük a Holdat, s csinálunk mindent a jól bevált módszer szerint. Vagy aszerint, amit annak gondolunk. Hiszen az a tuti.

Még valami: kiknek jut ma eszébe közös irodalmi művet létrehozni? Manapság, amikor egy okosabb telefonról is hozzá lehet toldani egy-egy közös dokumentumhoz, lett légyen megihletve az alkotó hegyen, völgyön, vízen avagy az űrben? Mint tette azt például Ilf és Petrov két közös regényük megírásakor. Vagy a Goncourt fivérek bő tucatnyi könyvük megalkotásakor. Pierre Souvestre és Marcel Allain, a Fantómas megalkotói két év alatt harminckét regényt írtak. És lehetne sorolni. Pedig akkor nem állt rendelkezésre a készülőfélben lévő szövegek megosztásának lehetősége a különböző felhőalapú tárhelyeken. Talán tucatnyi többé-kevésbé kortárs többkezezt is meg tudnék említeni, de az alaphozzáállás az: az írás személyes és egyszemélyes... Biztos ez?

(Véneki Alkotótábor)

Holott a világháló hatalmas képződmény, az internet pedig még nagyobb. A World Wide Web mostanság úgy 47 milliárd weboldalból áll, a keresőmotorok által elérhetetlen, egyebek mellett a kiberbűnözésnek is közeget adó mély internet nagyságát pedig ötszázszor ekkorára becslik. Mivel az irodalom – már és még – nem illegális, ezért nem kell a Dark Internet bugyraiban kotorászniuk érte.

És nemcsak **hatalmas a világháló, de gyors, és gyorsan terjed** – és a „beleakasztott” tartalmak is egyre gyorsabban jutnak el a felhasználókhoz. Összehasonlításképpen: míg a telefon hetvenöt év alatt jutott el az ötvenmilliomodik felhasználóhoz, addig a rádió

harmincnyolc, a tévé tizennégy év alatt lett ennyire népszerű. Továbbá: a Facebook három és fél év, a Google+ 88 nap, a Pokémon Go 19 nap alatt érte el ugyanezt a felhasználószámot.

Egy ilyen méretű monstrumgépet kézenfekvő, mondhatni kötelező felhasználni az irodalom közvetítésére. A világháló 1990-ben vált publikussá, és 1995-ben már megjelentek – mint várható volt: először az Amerikai Egyesült Államokban – némely alkotóműhelyek online periodikái. Nem sokkal később, 1996-ban pedig megjelent az első magyar kulturális online folyóirat. Azóta sok bit lefolyt az információs folyamokon – aki irodalmat akar találni a hálón, becslések szerint szörfözés közben **két-háromszáz helyen is belebotolhat írások publikálására szakosodott honlapokra, portálokra** – csak magyar nyelvűekről van szó. Igaz, ezek nagy része az államilag támogatott nyomtatott folyóiratok honlapra feltöltött pdf-állománya. Másik jelentős része pedig a lelkes amatőrök által működtetett, ámde szerkesztetlen online jelenlét. Azonban **elférne még néhány színvonalasan szerkesztett**, kifejezetten online vagy az online közléseken alapuló, de nyomtatásban is megjelenő irodalmi fórum...

Az online lapok tartalma, mint tudjuk, csaknem nulla térfogásban, nulla energiaráfordítással végtelen ideig tárolható, és bárhonnán elérhető. De a legérdekesebb tulajdonságuk az, hogy bármikor **mérhető a közölt szövegek olvasottsága**. Azaz pontosan lehet tudni, hogy mi a népszerű az olvasók szemében. Hogy a népszerű mennyire jó, és vice versa, arról eltérőek a vélemények – mindenesetre az online felületeken közölt művek kattintékonyságán sokat töpreng(h)e(t)nek a szerzők...

(Tokaji Írótábor)

Műfordítói műhelymunkában márpedig elkerülhetetlen az együttműködés. Két-háromfős csapatban nem érdemes külön feladatokat adni, sokkal értékesebb a közös munka: egy novella, elbeszélés vagy akár publicisztika fordítása a csapattagok szimultán munkája során, a felvetődő fordítási problémák valós idejű

megbeszélésével. Legalábbis a román csoportban ezt az elvet követjük – a többi műhely persze működhet más elvek alapján, nem folytattunk módszertani egyeztetéseket. Nehéz lenne a cseh, a szlovák, a szerb, a horvát, a lengyel, az ukrán műhelyekkel egyformán dolgozni.

Van a műfordításnak néhány érdekessége. Mint például az, hogy **a fordító olyan szavakat is papírra/képernyőre vet, amiket különben soha le nem írna.** S teszi ezt egyre gyakrabban: segítségére van a gép, a gépen futó szoftver, és a nagyvilág, amelynek így szinte minden bugarába bekukkanthat. A műfordítónak egykor a szótárzás volt a nagyobb kihívás – ma viszont inkább a döntés: a gép által másodpercek alatt kidobott szinonimák melyikét használja. Mert a gép nem dönt, pusztán javasol. Ami így van jól.

Mert a gép és a háló együttese, bár gyors és méretes, nem képes kiiktatni a „humán faktort” a műfordításból. Mégpedig a reáliák megértésének hiány miatt. Mert **a gép lefordítja azt, hogy „nem jobb a deákné vásznánál”, csakhogy hiába,** mert más nemzet fiai-lányai nem értenék, mit jelent. Illik ilyen esetben megkeresni az idegen nyelvi megfelelőt. S ez csapatban hatékonyabb, mint szólóban.

Ám tudok jobb példát is erre. Adott pillanatban az összes csapat ugyanazt a feladatot kapta: lefordítani a *Tavaszi szél vizet áraszt...* szöveget a nyelvre, amellyel foglalkozik – a táborzáró rendezvényen pedig adja is elő. Nem könnyű, ki lehet próbálni. Azt hittem, hogy hátborzongató lesz az eredmény. De nem – szép lett. És megható.

De a gép és a háló együttese mégiscsak jól jön. A tanítványokkal lefordított szövegekben néhol maradt egy-két javítani való szerkezet, néhány rossz mondat. Sebj, egy **megosztott dokumentumon dolgozunk most mind, poszttábori állapotunkban** – mennyivel hatékonyabb, mint műhelymunkában hosszú percekre leragadni, csak mert egy kifejezésnek nem találjuk a megfelelőjét. Azt hiszem, kedvelem a huszonegyedik századot.

(Németh László Műfordítótábor)

Szócs Géza

Naplórészletek

I. – 2016 májusának elején

Hétfői konferenciánkhoz.

Kevés szó esik – manapság még – az *európai menekültkérdésről*, a fenyegető kérdésről, amelyre azok is fel fognak figyelni, akik ma még igen közömbösek a téma iránt. Pedig mint érintettekéről, éppen róluk lesz szó, az európai menekültekről. Az Európából menekülőkről, miután földrészünkön megjelenik majd a milítáns iszlám. Szörnyű háborúkra számíthatunk, no nem az iszlám harcosok és a védekezni képtelen Európa között. Hanem amiatt, mert megkezdik majd egymás kiszorítását, az egymással való leszámolást az iszlámon belüli rivális erők. Azon, hogy kié legyen Európa. [...]

És Európa úrhatnám polgárai bámészán várják a gyilkolhatnám harcosokat.

Amikor az első feljegyzéseket készítettem ehhez a könyvhöz, O. V. még semmiféle kormányzati hatalommal nem rendelkezett.

Azóta, hogy kormányfő lett, beszélgetéseink – a világról, vagy Guttman Béláról, vagy a nemzet helyzetéről, a jövő gondjairól és ígéreteiről vagy esetleg csak az arad-hegyaljai kadarkáról, *bármiről* – másféle jelentéseket kaptak.

Főként – nyilván – az általa mondottak. Egy miniszterelnök véleménye, akarom, nem akarom, üzenetté válik. Akkor is, ha ő sem akarja.

Ez a könyv viszont nem üzenőfüzet akar lenni. Egyszerű naplónak indult, habár egyre nehezebb annak maradnia.

A tükrökről.

Amióta létezik tükör, az embernek megadatott kívülről is látnia magát. Kívülre helyezkedni, külső nézőpontból megnéznie, saját szemével, de a mások látószögéből, hogy kicsoda. Hogy milyen ő maga, de legalábbis: hogy milyennek látszik.

Azt hiszem, a legtöbb ember nem emlékszik arra a pillanatra, amikor először látta meg saját magát. Arra a valószínűtlenség-érzésre, arra a meglepetésre, hogy az az alak a tükörben úgy viselkedik, úgy mozog, ahogyan ő mozgatja. Az ott a tükörben: ő maga. Vagy, ha nem is ő, de legalábbis *olyan*, mint ő.

Azóta, hogy Nácisz szerelmes lett a tükörképébe, tudjuk, milyen kockázatai lehetnek az önfelismerésnek és vele a lehetőségnek, hogy önnön képét az ember a tükör segítségével nemcsak szemlélheti, hanem alakíthatja is.

Politikusoknak, legalább annyira, mint a színészeknek, a külsőjük nemcsak a vagyontárgyuk, hanem egyik fontos eszközük is, ha úgy tetszik: munkaeszközük. Ezzel is üzennek valamit a világnak.

Hogy ez az üzenet – mint tudjuk, még egy nyakkendő színe is, vagy egy borostás arc – milyen fontossá válhat, arról a stylistok, a stílusalakítók, a megjelenés dizájnerei tudnak a legtöbbet. Abból élnek, hogy a megrendelőjük sikeres közszereplő. (Ennek a *stylist* szónak nincs elfogadott magyar megfeleltetése, a *stiliszta* főnév egészen mást jelent.)

Egyszer arról beszélgettünk, meddig mehetünk el önmagunk imágójának tudatos alakításában, meddig lehetséges és meddig szükséges figyelembe vennünk, hogy kinek látszunk, illetve hogy a többiek kinek és milyennek szeretnének látni bennünket. Kérdeztem, miért nem elemzi a fellépéseiről, nyilvános szerepléseiről készült filmfelvételeket. És hogy nem tartja-e fontosnak, amennyiben szükségesnek látszana, alakítani valamennyit – szép magyar szóval – az imázsán, fazonírozni. Elszöszölni a retusáláson.

Hosszú fejtegetést rögtönzött az én körvonalairól, illetve határaitól. Az énről és a belső és külső énkép viszonyáról, a látsza-

tokról és arról, hogy önképünk manipulálása, az idomulás mások tetszéséhez hogyan indít el az önfeladás, az önmegsemmisítés felé.

O.V.? Ha valakire, rá biztosan illik az anekdota, amely Marshall McLuhanról, de másokról is terjed (Marcuse nevét is hallottam már). Állítólag egyszer felszólították, hogy igazolja a személyazonosságát, ő pedig belenézett a zsebtükrébe, s azt felelte: igen, ez én vagyok.

Azt akarom mondani: O.V. ebben is öntörvényű, nem idomul. Az, *aki* – nem pedig az, akinek látni szeretnék. Politikusoknál ez nagyon ritka.

(De nem is ez a jó politikus ismérve. O.V. ettől még, hogy ilyen, lehetne sikeres vagy nem sikeres. Nem ebben áll a titka. Ez csak egy személyiségvonása.)

Bárhogy is, remek példája volt ez a fejtegetés a kétolvasatúságnak, amely O. V.-t jellemzi.

Ha akarom: amit kifejtett, egy szerény ember véleménye volt arról, hogy ne hamisítsunk az arcképünkön, ne nyúljunk bele, ne csiszolgassunk rajta, ne készítsünk magunkból terméket, ne kísérletezzünk személyiségünk promóciójával, hanem – tetszik, nem tetszik – vállaljuk azt, aki saját magunk vagyunk.

Miközben persze lehetséges a föntieknek olyan olvasata is, hogy aki így gondolkodik: talán nem is a természetesség miatt, hanem rátartiságból ragaszkodik ahhoz, hogy ő olyan, amilyen. Nem fogja festeni a haját, tükör előtt begyakorolni a gesztusait, nem mások elvárása, netán ízlésdiktátuma alapján fog inget-nyakkendőt választani magának. „Ilyen vagyok, ha akartok, ilyennek fogadtok el.” Aki szeret, így is szeret.

Hasonló a helyzet O. V. zavarba ejtő udvariasságával, közvetlenségével és vendégszeretetével is. Ha úgy veszem: egy szerény ember figyelmességét és kedvességét látom benne. De volt már, aki szóvá tette, hogy mindez bizonyára modorosság, legalábbis felvett modor, mert hiszen *nem normális*, hogy valaki ilyen előzékeny és udvarias legyen, *csak úgy magától*. Főleg egy miniszterelnöktől nem lehet hiteles ez az előzékenység, vélekedett.

Mindez már elvezet magánember és közszereplő bonyolult és ugyancsak paradoxális viszonyához egyazon személyiségen belül, ennek a viszonynak a szerkezetéhez.

No igen, a szerkezet. Amely minden fiúgyermek fantáziáját izgatja állítólag, és ami miatt szétbontják a babát meg a játékmozdonyt.

Én nem ilyen gyermek voltam. Általában az össz, az egész, az egységes vonzott. Boldogabb voltam, amíg azt gondoltam, hogy az ember tömör *emberből* van, miként a radírgumi tömör gumiból, a fák fából, a zene pedig zenéből. Aztán szembesültem vele, hogy a zenét hangszerek működtetik, vonósok, fúvósok, ütősök, éppen ahogyan az embert éltetik és mozgatják az izmai, szíve, tüdeje, mája, zsigerei: de azóta sem tudok többet a világ (és benne az ember vagy a zene) lényegéről. A szerkezetéről és a működéséről igen, de a titkáról, az értelméről, a legfőbb üzeneteiről – semmivel sem többet.

Néha azonban összekeverednek a politikai és a privát szféra felületei. Az egyébként jól elkülönülő szerkezetek egymás kölcsönhatásába kerülnek, és immár nem világos, magánszám tanúi vagyunk-e a nagy világszínpadon, avagy egy történelmi dráma nézői. Mintha a politikus nem tömör magánemberből volna alkotva, hanem valami másból.

Balog Zoli nemrég elkísérte O.V.-t Németországba. Kohl kancellárt is felkeresték, az ő meghívására. Kohl az utolsó politikai masztodonok egyike. Neve ott lesz olvasható Németország történelmekönyveiben, ki nem törölhetően onnan – már persze amennyiben fennmarad ez az ország mai formájában, és nem csak mint valami másnak a hajdani előzménye. Nem véletlen – lehetne hozzáfűznünk cinikusan –, hogy Kohlt ugyanúgy meghurcolták maguk a németek, mint ahogy az egyesülési hőseposz másik szimbolikus alakját, Matthias Rust pilótát is. Aki talán követett el kisebb hibákat – nem elegáns dolog ápolónókkal szemtelenkedni –, de mégis, ami velük történt, az elképesztő. Hasonló *hőstelenítések*re leginkább csak Magyarországon van példa. Vagy Athénban, ha hinni

lehet Madáchnak, aki Miltiádész végzetét magyar minták alapján értelmezte, gazdagon ellátva morális és tömeglélektani szimbolikával, egészen Karinthy Barabbásáig mutatva előre.

Egy másik dráma szavaival élve, de Athénnál maradva: Kohl kancellár egy Athéni Timon.

Holnapután kezdődő konferenciánk címe: *Európa keresztúton – meg kell-e menteniünk Európát?* A találkozóra a PEN Club szervezésében kerül sor május 9-én, jeles meghívottak részvételével. Én vagyok a meghívó, szólnom kell a vendégeinkhez.

Ilyesmikre gondolok:

„Jonathan Swift és Kurt Vonnegut tollára méltó, ami ma a világban, főleg a nyugatinak és atlantinak nevezett régióiban megy végbe az emberi társadalmakban és ezek legparányibb rokonainak, a méheknek a soraiban.

Szociológusok és kultúrantropológusok körében manapság nem igazán divatos az egyes állatfajok viselkedésmintáit humán érvényességű paradigmának tekinteni, talán politikailag sem teljesen korrekt az ilyesmi, de hadd idézzem fel, hogy a méheket világszerte fenyegető katasztrófának – amely közvetlenül az emberiséget is fenyegeti – a következők a tünetei. A dolgozó méhek kirajzanak, majd eltűnnek. Nem térnek vissza a kaptárba, mert valamiképpen elveszítik a tájékozódási képességüket – mondják a tudósok. A tájékozódási képességüket, vagy pedig – kommentálom laikus, naiv elmével – a közösséghez tartozási ösztönüket. Amivel, azt gondolom, alapjában az identitásuk sérül.

Az eleddig ismeretlen, korábban soha nem tapasztalt tünet CCD néven, vagyis kolónia-összeomlási zavar néven ismert (Colony Collapse Disorder).

Ha a kolónia szót közösségre vagy társadalomra vagy nemzetre cseréljük (most nem tesszük), talán közelebb jutnánk az Európát fenyegető veszedelmek okainak megnevezéséhez. Kohéziós erőink meggyengültek. Az európai ember eltávolodik attól, ami Európához kötötte, és nem talál vissza oda, ahonnan elszakadt, sem lélekben nem talál vissza, sem értékekben.

De ezek annyira tudománytalan gondolatok, hogy itt félbe is szakítom őket, és visszatérek a normalitásba. Ha már a méhek egyre kevésbé teszik.”

Kohl kancellárban a német nemzet, Németország és Európa jövőjét féltő, ezeket egységben felfogó, a történelem kihívásait és folyamatait felismerni, megérteni és értelmezni képes gondolkodó szólalt meg, amikor látogatóba hívta O. V.-t. A félórásra tervezett beszélgetés már több mint egy órája tartott, amikor a hatalmas, kimerült testben erőlködő akarat, a gégemikrofonjával vesződő, feleségén keresztül kommunikáló óriás lélek még mindig kapaszkodott vendégébe, azzal a félre nem érthető, keserves, imperatív üzenettel: fiatalember, mentsék meg Európát!

Olvasom, hogy Harry herceg kifakadt, amiért privát szférája megszűnőben van. Hát még ha nem Londonban, hanem Budapesten szerezne a tapasztalatait. Abban az országban, ahol a magánélet elveszti magánélet jellegét, és közpréda-jellegűvé alakul át.

Egyszer így fogalmaztam: az a különbség a politikus becsülete és az ókori görög folyók között, hogy az utóbbiakba Hérakleitosz csak egyszer tudott belelépni. A magyar politikus becsületébe – ugyanabba – viszont akárki akárhányszor belegázolhat.

II. – 2017 júniusában, Szent Iván környékén

Egy időben az a *bon mot* járta Lengyel Lászlóról, hogy ő a fordított Kasszandra: mindenki elhiszi, amit jövendő, csakhogya az sohasem válik valóra.

Lengyel egy emlékezetes tipológiában Orbán Viktort a politikai tigrisek közé sorolta be, olyan érzékletesen, mintha csak Szerb Antal *Utazás és Holdvilág* című regényének a párizsi feje-

zetében olvastuk volna ezt a leírást (jut eszembe a tigrisekről: Mikszáth is emlegeti Bánffy Dezső miniszterelnök sajátos „tigrisszerű mosolyát”).

Orbánnal mostanában a következő furcsaság történik:

1. Megfogalmaz egy álláspontot, különös tekintettel egy helyzet várható következményeire.
2. Az európai kormányzati és média-elit erre behördül, és kígyót-békát kiabál a magyar kollégára.
3. Majd eltelik annyi idő, amennyi alatt az orbáni helyzetleírás és prognózis érvényessége vitathatatlanná válik.
4. Ettől kezdve, ha eme spéttel is, de az uniós politikai közbeszédben is egyre gyakrabban hangzanak el olyan felismerések, amelyeket korábban csak Orbán fogalmazott meg.

De ez egyáltalán nem párosul sem a bocsánatkérésre utaló leg-halványabb célzással, sem az erkölcsi jóvátétel semmilyen gesztusával. Semmivel, ami a magyar politikus hitelességének rehabilitálását célozná. Sőt, mintha külön gyűlölnék, amiért igaza lett, s talán mintha még okolnák is a bajokért.

Homéroszi képpel élve: mintha a trójaiak még akkor sem hinnének Kasszandrának, amikor a falóból már előbújtak a benne rejtőző, fegyveres akhájok.

Orbán olyan Kasszandra, akinek akkor sem hisznek, miután kiderült, hogy igaza lett.

Ha nem súrolná a képzavart, azt írnám: fogukat csikorgatva nem hisznek. Nem hajlandók hinni, a nyelvüket harapnák le, mintsem hogy azt mondják: bocs, ennek a fiúnak igaza volt.

(Gondoltam, előkeresem Mikszáthnak azt a két mondatát a tigrisekről az Új Zrínyiászból. És nem tudtam letenni a regényt, újraolvastam az egészet. Igazi remekmű. A feltámadt Zrínyi Miklós megérkezik a Parlamentbe, két miniszter kíséretében. Még a régi épületbe. A miniszterelnök akkoriban Bánffy Dezső volt.

„Bánffyt keresték. Nem nehéz megtalálni. Ahol a legnagyobb csoport van, benne kell lennie neki is. Olyan biztos az, mint hogy az alma magja az alma közepében van.

Egy-két szót mondtak halkán Bánffynak, mire egyszerre nevetni kezdett az arca, az orra, a nyakcsigolyája. Igazi diplomatának való arc.

Azt lehetne hinni, hogy örömhírt közöltek vele, azért nevet, de akik jobban ismerik, azok hamar eltalálják, hogy ez a tigrisnevetés csak takaró. Mi lehet alatta, lehetetlen kitalálni.”

És egy másik mondat, a regény végéről: „A miniszterelnök arca fölvette tigrisszerű nevetését; volt abban valami baljóslatú és vérfagyasztó.”)

Luxembourg városa és környéke szerethető, kedves hely. Tiszta, rendezett, nem hivalkodó. Modern architektúrája már megkopott – példa rá az Európai Parlament Robert Schumanról elnevezett épülete, mely jelen formájában nyugodtan lehetne Aranyosgyéresen is –, de az óváros izgalmas, visszahívja az embert. (A központot átszelő főút, a Liberté sugárút közepe felé hatalmas cégér hirdeti, hogy KURTOS KALACS.) A hatalmas zöld terek, a város tözsomszédságában fekvő, példásan rendben tartott erdő, amely az uralkodócsalád tulajdona, a város és az egész nagyhercegség mintha azt kérdeznék: mi az, hogy nagyipar? meg hogy tömegszorulás? ki hallott olyanról, hogy szmog?

Kamaszkoromban az Újvidéki Rádió és a Luxemburgi Rádió adásait hallgattam éjjelente. Akkoriban a luxemburgiakban egyféle távoli atyafiakat láttam. Nemcsak az erdélyi szászokkal való középkori kapcsolatuk miatt. Luxemburgi Zsigmond a korabeli pletykák szerint Hunyadi János apja, s így Mátyás király nagyapja volt. (Nagy)váradon temették el. Kell-e ennél több ahhoz, hogy egy erdélyi otthonosan érezze magát ebben a tartományban? Úgy értem: otthonosabban. Mondjuk a Feröer-szigetekhez vagy Fehéroroszországhoz képest.

De ne leskelődjünk a császári hálósobákban – nézzünk inkább szembe egy paradoxonnal. Nem az Orbán-félével – arra van magyarázatunk.

A luxembourgi óváros egyik híres épületének homlokzatán egy híres mondat olvasható, immár sok-sok évszázada: *Mir wölle bleibe wat mir sin.* Azok akarunk maradni, amik vagyunk. (Illetve, értelemszerűen: ... és akik. Amik és akik vagyunk.) Ebből a mondatból indult ki az identitásról írott esszém, mely az azonos-sághoz – és a szülőföldre – való jog igényét fogalmazta meg. Akkoriban az RMDSZ főtitkára voltam, az alkotmányozó parlament szenátora, és a készülő új román alkotmányba javasoltam e két jognak a beépítését.

Javaslatomat elbuktatták.

Nem a románok.

Mikszáth, hol vagy?

A luxembourgi paradoxon abban áll, hogy Luxembourg ma az egyik kontinentális zászlóvivője annak az eszmének – némileg lemaradva Svédországtól –, hogy *Nem akarunk azok lenni, amik vagyunk.* Közgondolkodásukat, közérületüket a Willkommenskultur határozza meg. Ezen azt kell értenünk, hogy egyik fél, a befogadó, áldozatos, önkorlátozásokkal teli kultúrát dolgoz ki menekült emberek, sőt tömegek befogadására, megsegítésére és integrálására. A szóban forgó jövevényeknek pedig eszük ágában sincs integrálódni, miközben a jóléti állam minden juttatását és a jogállam minden eszközét igénybe veszik, és természetesen tartják, sőt elvárják.

De nem mindenki ilyen szerencsés, ami a hatóságok toleranciáját és menekült-simogatási ösztöneit illeti.

Belgiumban, Antwerpen városában egy négytagú örmény család kilenc éve várja hiába, hogy menedékjogot kapjanak.

Az eset saját ismeretségi körömből való.

Ez a család most Magyarországra szeretne telepedni.

Magyarország a Közel-Keletről menekült keresztények tízezeit fogadta be az elmúlt években.

Ez éppúgy nem érdekli az uniós megmondó elitet, mint az antwerpeni örmények sorsa.

Amúgy mindenki olvashatja a kendőzetlen spekulációkat arról, hogy az újonnan érkezettek mennyi időn belül kerülnek majd demográfiai többségbe a befogadó országban, például Németországban.

(Nyilván *nem* minden egyes migránsban működik ez a tudatosság. Ugyanakkor valami azt súgja nekem, hogy ettől a másodperctől (a többség megszerzésétől) kezdve a – számomra egyébként oly kedves – kisebbségi jogok hangoztatása azonmód ki fog kerülni a politikai közbeszédből. Abban az országban attól kezdve *a többség mindent visz* elve – ha úgy tetszik, a cuius regio, eius religio elve – határoz meg majd mindent.)

Vajon azok a németek, akik egyszerre örülnek a melegházasság törvényerőre emelésének és óhajtják újabb tömegek bevándoroltatását, számolnak-e azzal, hogy a többség megszerzésének pillanatában nemhogy a melegházasságot, de magát a homoszexualitást is fajtalanságnak, elfajzottságnak, kiirtandó aberrációnak fogja nyilvánítani a Bundestag?

Merthogy ez van a tárt karokkal fogadott újnémetség kultúrájában. Az ilyen eltévelyedés megkövezéssel büntetendő, bár a liberálisabb iszlám jogkövetés megelégszik a megbélyegzéssel. Igaz is: vajon hány muzulmán országban mernének az aktivisták büszkeségnapit felvonulást szervezni? Egy tesztet megérdemelne.

De akkor miért a Willkommen? A Kulturt már nem kérdem.

És ha újraszabályozták a német törvénykezést, az alkotmánytól a cenzúráig, attól kezdve a Kripo, a bűnügyi rendőrség, meg az alkotmányvédelmi hivatal – ilyen szép neve van a német titkosszolgálatnak – a melegekre fog vadászni. És nem lesz meleg büszkeség napja, hete, hónapja. Mert az új Verfassungban az lesz benne, hogy a fajtalankodás az véték az isteni Törvény ellen.

És a berlini törvényhozás sííta–szunnita összecsapásoktól lesz hangos.

Felismervén, hogy a szexuális kisebbségek jogai ma fontosabbak, mint az etnikai-nyelvi-kulturális kisebbségké, néhai Bor-

bély Ernő barátunk – Ceaușescu alatt súlyos börtönöveket húzott le Nagyenyeden és hasonló helyeken – azt a cinikus kérdést tette föl: hát akkor miért nem deklarálja magát homoszexuálisnak az erdélyi magyarság, mindenestől? S attól kezdve kiemelt világpolitikai támogatást élveznének.

Ez a kérdés már átvezet *A kisberek böszörmények* című színdarabomhoz, 1991-ben írtam, melyet ma azért nem mernek játszani, mivel arról szól, hogy egy falu népe 24 óra leforgása alatt felveszi a muzulmán vallást, abban ígéretesebb jövőt látván.

De térjünk vissza Luxembourgba.

A reggelinél a szomszéd asztalhoz jól megtermett hollandok telepednek le. Nadrágjukat úgy viselik – a férfi is, a nő is –, hogy hátul egészen lecsúsztatják. Vajon akarom-e én ezt látni – töprengek magamban, ezeknek kilóg a nadrágjukból a s...

– Ez a divat megint – találja ki gondolataimat egy kolléga, aki ugyancsak a nemzetközi Békeforumra érkezett. A Fórumon tegnap tüntették ki – a sajnos, egészségi okokból távol lévő – László Ervint (Római Klub, Budapest Klub). Nemcsak jeles gondolkodó. Jeles zongoraművész is, ha immár fél évszázada nem lép is fel nagyobb publikum előtt. (Liszt ugyanígy volt ezzel.)

Ma búcsúztatják Kohl kancellárt. (Épp most halt meg Simone Veil is, az egységes Európa másik nagy építész.) Terveztem, hogy átmegyek Strasbourgba a szertartásra, elvégre keveseknek köszönhet annyit Európa – meg az egész világ –, mint neki. Meg talán Gorbacsovnak. De lemondtam erről a gondolatról: ez még úgysem a temetés, nem a végtisztesség-tétel pillanata, csak a nagypolitika rossz lelkiismeretének a performansa. Churchillt is ejtették az angolok, és de Gaulle-t is a franciák. Európának nem kellene a nagy egyéniségek, kivéve, ha már a koporsóban fekszenek leterítve. Akkor lehet európaizni, történelmizni meg államférfizni.

Elnézem a szónokokat, s nem tudok nem arra gondolni: ki- nek ilyen sok-sok barátja volt, miért maradt magára élete végén? Hallgatom őket, s magamban azt kérdem: Bill, te hol voltál mostanig? Egyszer is rácsöngettél Helmutra? És te, Felipe?

Angelát nem kérdem, családon belüli históriák külön elbírálás alá esnek.

Reggeli után a magammal hozott Magyar Narancsot lapozgatom, és mit olvasok?

„...meddig húzta volna még a száját Margaret Thatcher, ha Kohl nem vajazza le az egészet Gorbacsovval? S hát igen, Gorbacsov. A kommunista világrendszer bukásának nem létező ünne- pén, de a német egyesítés évfordulóján is elsősorban ő szorulna méltatásra.”

Ezt én is éppen így gondolom, mint a cikket jegyző Schauschitz Attila.

És sokan fognak majd ilyeneket mondani Gorbacsov kopor- sójánál.

De addig is, vajon miért nem?

Luxembourgban játszották először, a kilencvenes években *A szirén* című kamaraoperát. Selmeczi Gyuri írta a zenéjét, a lib- rettóját jómagam, egy régi regényem alapján. A rendező Ionel Pantea volt, Erdélyből Luxembourgba származott hazánkfia, hírneves énekes (*Téli utazás*, Jandó Jenővel – a dalciklus egyik legjobb előadása volt, ha volna felvételem róla, Schubertnek ezt ajánlanám, hogy meghallgassa), az ottani Konzervatórium taná- ra. Remek művész és remek ember.

Akkoriban egy Carment is rendezett a Kolozsvári Magyar Operában. (Nemrégiben újították fel. Mármost ezt a *Carmen*- előadást.) A bemutató után Pantea nálunk vacsorázott. Épp azon az estén vendégeink voltak Orbán Viktorék is, meg Németh Zsolt, akik ugyancsak megnézték a bemutatót. Ionel – aki ma is tökéletesen beszél magyarul – most felidézte nekem ezt a be- szélgetést, majd ezt mondta nekem, Luxembourg szívében: Kér-

lek, említsd meg neki, hogy vele vagyunk. Hogy igaza van. Hogy drukkolunk neki.

III. – Régebbi strófavázlatok, keltezés nélkül

MINISZTEREK ÉRKEZNEK A KORMÁNYÜLÉSRE

Nyakában cséplőgép,
ki ez a vándor?
Karcagról indult.
Fazekas Sándor.

Mintha költségvetés volna:
kun pusztákon ürgemarha.
Terelgeti nyáját Varga,
pénzügyeink legfőbb őre,
terelgeti őket hátra,
jobbra, balra és előre.
Terelgeti fura nyáját,
fújja fura furulyáját.

Lódobogás? vágta hangja?
füstfelleggel fapipáján
megérkezik paripáján
Kézdivásárhelyre menvén
duplacsövűt rázva Semjén.

Kísérik protestáns angyalok:
kilép a liftből, jó Balog.
Miniszterek, imádkozzatok.
Az ima-kassza kimerült,
úgyhogy sok imát hozzatok.

De akit a nagy hó kint ért,
hívja bátran magát Pintért.

Kisvárdáról kisvártatva
miniszter jó nagy fújtatva.
Úgy hívják hogy dr. Seszták,
kis számokat megnagyobbít,
kis álmokat nagyra fest át.

Még a Balatonnak is
még a Genfi tónak is,
hogya rájuk szól Trócsányi:
önképük alig tócsányi.

Nem handabanda,
nem hendebende.
Simicskó jött ki?
Nem Hende ment be?

Szíjjártó Péter
fejében sok-sok
A-terv és B-terv.
Van K és Q is,
sőt, van egy P-terv.

Ott ahol az Országház áll,
őrzi házörzőit Lázár.
A tegnap hód-vásárba vót.
Zsebében címerállata:
titokzatos

da Vinci-Hód.
Van mező, hód és hód-világ.
Ő a lézer-szemű Lázár,
aki vele ujjat húzna,
arra gyász és arra frász vár.

Forgószárny zúg: helikopter.
Abból lép ki Rogán Tóni.
Biztonságos aláírást
senki nem tud jobbat róni.
Kezében márkás telóval
rád köszön könnyed helóval.

És a miniszterelnök,
persze hogy ő is eljött.
És úgy néz ez az Orbán:
valahogy kobra-formán!
Valahogy furcsa csönd lesz,
s ez a csenevész
dal is elenyész.

Utóirat.

S ki ez köztük? Maugli ő?
vagy egy erdőn túli és lassan kivesző
egyféle koala-maci ő
egy egyszemélyes panda-koala koalíció vagy a Szamos mellől
egy elefánt –
pusmog az ormánya alól
dehát az úgyse relevánt,

tréfálgozik a főbb miniszterekkel
rímekbe font és szótt cselekkel –
így jártak ők a Szőcs-gyerekekkel.

„Az emlékek gazdája én vagyok”

Beszélgetés

Nádasdy Ádámmal

– *Egy interjúban azt mondja, nincsen nyelvromlás. A nyelv mindig szükségszerűen változik. Éppen e miatt a változás miatt tartja fontosnak az irodalmi szövegek újrafordítását?*

– Ez az egyik oka. A nyelv valóban változik, és ami régen természetes vagy mulatságos volt, az lehet, hogy ma már nem természetes és nem mulatságos, holott a szerző annak gondolta, amikor írta. Bizonyos értelemben tehát a szerző eredeti szándékához kell igazítani a szöveget – ezt tartom az újrafordítás egyik fő feladatának. A magyarban például az ’ifjú’ szó nagyon régies, irodalmias, helyette azt mondjuk: fiatal. Vigyáznunk kell, mikor mondunk ifjút, ha a szerző eredetileg csak azt írta, hogy jung (német) vagy young (angol), hiszen ezek ifjúnak fordításával megemeljük vagy régiesebbé tesszük a szöveget, mint amit a szerző képzelt.

A másik ok azonban, mondjuk ki, igenis öncélú: a fordítás egy nagyon szép tevékenység. A Madonnát a gyermekkel is újra és újra megfestették az évszázadok során. Nem azért, mert a régi nem tetszett, hanem mert egy újabb festő úgy gondolta, ő máshogyan csinálná. Vagy ahogyan új és új templomokat emeltek! Azt sem azért tették, mert ne lett volna elég, hanem mert érdekes volt megmutatni például, hogy modern templomot is lehet építeni, mondjuk vasbetonból. Ezzel valójában ápoljuk a régit, a klasszikust, egy szöveg esetében biztosan, hiszen így visszatérünk hozzá, újra megnézzük, aktualizáljuk.

– *Érdekes lenne A fiatal Werther szenvedéseit olvasni.*

– Vannak nagyon rögzült címek, mondatok, amikhez nemigen szoktunk nyúlni. Jó példa *A makrancos hölgy* című Shakespeare-darab. Sem a 'hölgy', sem a 'makrancos' szót nem használjuk már a hétköznapiokban, a fordításomban nem is szerepel egyik sem. A makrancos helyett biztosan azt mondjuk, veszekedős, házsártos, kibírhatatlan. Ugyanakkor a színházak szerint, ha más a címe, mint amit a néző megszokott, nem fogják tudni, hogy ugyanarról a darabról van szó, és nem nézik meg.

– *Mit tud Shakespeare? Mitől tud mindig ennyire aktuális lenni?*

– Az egyik ok talán az, hogy vegeztetni tudja a magasat az alacsonnyal, az ünnepélyest, méltóságteljest az alpárral. Ettől valahogy könnyebben fogyasztható, mint például a kizárólag emelkedett hangon megszólaló francia klasszikusok, Corneille vagy Racine, miközben összetettebb, mint a vásári komédiák. Shakespeare mer olcsó lenni néha, teszi ezt nagyon ügyesen. A másik, hogy nagyon jól tudja a lélektan libikókáját mutatni. Egy jeleneten belül bejön két ember, az egyik fönt van, a másik lent, de mire ki-mennek, átbillen a libikóka. Az megy ki győztesen, aki vesztesen jött be. Kicsit olyan, mint egy filmrendező: sok apró jelenet, ügyesen megvágva. Gyakran meglepő, melyik jelenet melyiket követi.

– *Sokan nevezik pimasznak a Shakespeare-fordításai miatt. Vállalja?*

– Igen, azt hiszem, ezt lehet vállalni. Pimasz vagyok abban az értelemben, hogy kicsit talán fricskázom a közönséget. Shakespeare-t sokan egy érinthetetlen szobornak, szentnek képzelik. Rá kell mutatni, hogy neki is megvannak a műhelytitkai, trükkjei, s ha neki vannak, hát nekem miért ne lehetnének?

Mondok egy példát: a magyar klasszikus műfordítás-nyelvben nemigen szokás latinizmusokat használni. A 'tradíció' szót például rendre hagyománynak fordítjuk. A 19. században vált alapelvvé, hogy ha magyarul írunk, akkor azt tényleg magyarul tegyük. Azt a szót, hogy 'probléma', szerintem egyetlen Shakespeare-fordításomban sem írtam le, holott ez egy hétköznapiokban is gyakran használt kifejezés. Ilyen értelemben nagyon is konzervatív vagyok.

Mármost a *Lear királyban* a gonosz nővérek (legalábbis így szoktuk nevezni őket, miközben ők sem olyan gonoszak, meg lehet érteni őket is) tárgyilagosak, nagyon különböznek az apjuktól. Ott használtam olyan szavakat, mint például a 'provokál' (Goneril mondja), ami szokatlan ugyan, de ezzel a szokatlansággal jelezni tudtam a távolságtartást, a kívülállást. Úgy beszél, mint egy üzletasszony.

Persze a híres sorok híres fordításait mindig másképpen adom vissza, olyankor a közönség föl is kapja a fejét, olyan ez, mintha rajzszöveget tettem volna a székük alá. Vagyis a pimaszság figyelemfelkeltést is jelent, a tartalom újragondolását.

– *A fordítás szükségszerűen jelentésvesztés is. Ahhoz hasonlítom, mint amikor leírjuk vagy kimondjuk a gondolatainkat, ott sem tudjuk például érzékeltetni a mögöttes érzéseket vagy a gondolatokat azok teljességében, komplexitásában.*

– Igen, leírok egy helyzetet, de a szagot például nem írom bele. Lehet azt is, persze, de teljes körűen nem lehet visszaadni egy szituációt. Közben éppen ettől érdekes! Olyan, mintha egy szobrot lefestenénk: egy dimenziót elvesztettünk, de lehet ügyeskedni, lehet a mesterséget gyakorolni, hogy mégis a lehető legtöbbet adjuk vissza. Vagy mint amikor egy zenekari művet átírnak zongorára – Liszt többször is megtette ezt –, tíz ujjal kell visszaadnia azt, amit egy negyven-ötven tagú zenekarnak. De ha jól csinálja, éppen azt díjazom benne, hogy a redukált eszközkészletével mennyi mindent tudott visszaadni.

– *Mennyi idő alatt fordította le az Isteni színjátékot?*

– Nyolc év telt el a kezdete és a befejezése között, de nem mindennap fordítottam, sőt, a három rész között egy-egy év is eltelt.

– *Amikor elkezdte, nem érezte lehetetlen vállalkozásnak? Nem tartott a szövegtől?*

– Nem. Talán a pimaszságom miatt. Addigra már volt gyakorlatom a Shakespeare-szövegekkel, ez pedig hosszúságát tekintve körülbelül négy Shakespeare-darab. Olasz szakot végeztem, tudok olaszul. És hát ez is szavakból és mondatokból áll!

– *Egy-egy nagyobb munka befejezése után erős hiányérzetem szokott lenni. Valamiféle üresség ez. Egy nagyobb munka keretezi*

a hétköznapiakat, gyakran még a gondolatokat is, mindent meghatároz az adott időszakban.

– Mint egy szakítás, igen. Ebben az esetben ez nem volt erős, egyfelől, mert sok volt, elfáradtam a végére, másfelől pedig új megbízást kaptam egy Shakespeare-darabra, a *IV. Henrikre*, amit viszonylag szoros határidőre kellett befejeznem. Illetve az *Istenni színjátékkal* sok volt az utómunka is. Nem úgy történt, mint amikor egy kazánkovács nyugdíjba megy, és másnap már ül a parkban, és nem tudja, mit kezdjen magával. Mert a kiadóval tárgyalni kellett, sőt, nyomtatás előtt megkértem pár embert, hogy szóljanak hozzá a fordításhoz, úgyhogy lassan csengett le. Továbbmegyek, még mindig tart: most készül a Magvetőnél a *Pokolból egy kis, zsebkönyvszerű kiadás.*

– *Most mit fordít?*

– Épp semmit.

– *És jó az nekünk?*

– Most jó, igen. Sok minden van a nyáron: lakásfelújítás, emellett műfordító műhelyt tartok a FISZ-táborban, később a JAK-táborban pedig líra-műhelyt. Szegeden a Szabadtérin pedig előadják a *Vízkeresztet* is, amihez a fordításomat használják.

– *„Rám fér a tisztaság. Amennyi mocskot én / fantáziáltam már, amennyi árulást, / sunyi simóniát, máskor a tartalékok / sehogy sem indokolható visszafogását – / rám fér a takarítás” – írja Koplalni készülök versében, ami új, Nyírj a hajamba című kötetében jelent meg. Egyfajta takarítás tehát ez a kötet?*

– Igen, ezt lehet mondani. Sok minden felgyűlt, megöregedtem, nyugdíjba mentem, az egyetemen professor emeritusként dolgozom tovább. Ehhez jött még a lakásfelújítás. Ez mind arra ösztökélt, hogy kicsit átnézzem, rendezzem a dolgaimat.

– *A takarítást értelmezhetjük összegzésként is, a tisztaság, a csend iránti vágyként. Ezzel szemben a kötet címadó verse a következő sorokat mondja: „nyírj a hajamba, ha visszajöttél, / átlósan széles sávot, hogy ne tudjak / feltűnés nélkül újra elvegyülni”.*

– Mindig megvolt bennem a vágy, hogy napokat töltsék például egy könyvtár hűvös, csendes olvasótermében. Ez nagyon

ritkán adódott az életemben. Okolhatnám a körülményeket, de valószínűleg inkább arról van szó, hogy ennél mozgékonyabb vagyok, vagy jobban szeretem az állandó változást és cirkuszt, ezért nem lettem csendes kutató-típus. De a vágy, a „jaj, de jó lett volna” azért mindig ott van.

– *Jó, de az, hogy az ember él egyfajta életet, miközben más struktúrában való működésre vágyik, az azért elég sok összeférhetlenséget, zavart okoz.*

– Persze, ezt próbálom költészeti alapként is felhasználni. Lehet érdekes, ha valaki arról ír, hogy ő olyan, amilyen, de nekem érdekesebb arról írni, hogy én tulajdonképpen nem olyan vagyok, mint amilyen szeretnék lenni, és olyan sem szeretnék lenni, amilyen vagyok, de azért mégiscsak olyan vagyok, tehát valamiféle konfliktus van a vágyaim és az életem között.

– *Nemcsak a költészetében lehet ezt felfedezni, A vastagbőrű mimózában is vannak írások, amik ezzel foglalkoznak.*

– Rendes polgárgyerek szeretnék lenni, aztán mégsem így alakult.

Az emlékek

Hogy pontosan hogy volt, azt nem tudom.

Az emlékek gazdája én vagyok.

Én veszek nekik sminket és ruhát.

Nem tudom, meztelenül milyenek.

*Az emlékek szabadon kóborolnak,
még az se biztos, hogy mind visszajött.*

*Vagy változott a hajviseletük,
és bosszant, hogyha rájuk ismerek.*

*Néha óvatlanul megrúgom őket,
ülök rajtuk, szárazra koptatom.*

*Az emlékek gazdája én vagyok,
csak én tudom, mi volt a címlapon.*

– *A takarítást, pakolást nem lehet megúszni emlékek és emlékezés nélkül. Sokat gondolkodtam azon, az ember mitől ember*

úgy igazából, és azt hiszem, végső soron a kultúra miatt, ami nincs emlékezet nélkül.

– Pontosan ezért érzi sok ember, hogy van nyelvromlás. Mert ezalatt ők azt értik, hogy a kultúra eltávolodik attól, amilyen volt. És ha a kultúra az emlékezésben gyökerezik, hát örökösen, évszázadokon és évezredekken keresztül veszteségérzete van a kultúrának, hiszen van, ami eltűnik, van, ami változik, van, amire már nem emlékeznek, van, amit már nem olvasnak és így tovább. Tehát folytonosan kopik a kultúra, miközben az újról még nem tudja, hogy az ugyanúgy kultúra. Csak visszafelé tud nézni, hozzászám, ez is a dolga. De ebből adódik, hogy mindig inkább panasolja az elmúltot, mintsem üdvözli a bejövőt.

– *De az emlékezet vajon tényleg annyira szubjektív, ahogyan Az emlékek versében írja? Nagyon tetszik az a gondolat, hogy az emlékezetünk önkényes, vagy hogy mi önkényesek vagyunk a gondolatainkat illetően, de akkor nem lehet megkerülni azt a kérdést, hogy az emlékezet (pontosabban a másképpen emlékezés) meghatározza két vagy több ember egymáshoz való viszonyát. Úgy értem, akkor nem túl sokféle igazság létezik?*

– A vers apropója az érettségi találkozóim volt. Sok év után találkoztunk és idéztünk fel ötven évvel ezelőtt történt eseményeket. Nagyon meglepő volt, mennyire másként emlékeztek emberek, akik ugyanabban a tanteremben ültek. Néha rám mutattak, hogy amikor te, csirkefogó..., én meg semmire nem emlékeztem, vagy másként emlékeztem, például hogy bátran kiálltam valami mellett, miközben bennük úgy maradt meg, hogy nagy simlisen megúsztam egy helyzetet. Egy lányra megrögzött szívrablóként gondoltam, aki mindenkit csak lepattintott magáról, miközben ő most elmondta, hogy a magánytól szenvedett. Kicsit rossz is volt a lelkiismeretem, mert azt éreztem, az én emlékeim jobban különböznek a többiekétől, mint a többieké egymástól.

– *Az egyén igazsága nem egyenlő, nem egyezik a közösség igazságával, mert az egyéni emlékezetet mindig átszínezik az érzelmek.*

– Valóban, de mondok egy másik példát: hárman vagyunk fivérek, és anyánk halála után összeültünk, három idősebb felnőtt,

és ott is az az érzésem volt, hogy másképp emlékszem anyánkra, mint ők. Igaz, én vagyok a legkisebb.

– *Az inuitoknak van egy szavuk arra, amikor újra és újra ki-
mennek a kunyhó elé, hogy megnézzék, megérkezett-e, akire vár-
nak. A Lassú sodrás, húsz ujj jut erről eszembe, ami szerintem a
legtöbbet idézett verse. Azt gondolom, ennek a szövegnek egyfaj-
ta folytatása a Nyírj a hajamba című verse is. Sokat ír a hiány-
ról, vagyis inkább úgy fogalmaznék, valamiféle társas magány
is megjelenik a sorai között. „Hány percig lehet bírni egyedül? /
Hová kísér ki magát a magány?” – írja.*

– Nagyon nem bírok egyedül lenni. Soha nem ülök be például egy étterembe egyedül ebédelni vagy vacsorázni. A reggeli még
rendben, de a többinél úgy érezném, mindenki engem néz, eset-
leg letennék magam elé egy könyvet vagy újságot, ami meg olyan
szomorú. Nem bírom jól az egyedüllétet, ez az igazság. Persze
mondhatja azt, hogy a magánytól rettegés hajt az emberek közé,
de jól érzem magam emberek között, szeretem, ha dramaturgi-
ailag nem egyedül vagyok a színpadon. Az persze más kérdés,
hogy amikor emberek között vagyok, belül mennyire a magam
gondolatait forгатom, a magam verseit írom.

– *Értem, de mindeközben szerintem nagyon hangsúlyos ez az
emberek között egyedül lenni-érzés. Lehet, hogy ez az írással függ
össze, hogy aki ír, az mindig meg is figyel.*

– Ennek biztos köze van ahhoz, hogy mint meleg tinédzser és
fiatal éltem, és sok év telt el, mire ezzel elő tudtam jönni. Súlyos
élmény nekem, hogy nem mondhatom meg, mi van bennem. Az
ilyesmi mélyen bevésődik, nagyon meg lehet tanulni. Hasonló
súlyú titokkal persze más ember is meg lehet terhelve: például
akinek úgy kellett élni, hogy nem mondhatta meg, hogy zsidó, de
ilyen az is, amikor valaki apját lecsukják. Nem mondhatja meg,
azt mondja inkább, hogy külföldön van, miközben pontosan tud-
ja, hogy sajnos sikkasztásért ül. Mikor valakinek igazán súlyos
titka van. Mindegy, hogy igazán súlyos-e, ő annak érzi, ő úgy
tudja, hogy az, mert annak tekinti a környezetet. Ez nem is a társas
magány érzése, inkább a rutinja. Tudom, hogy kell csinálni, tu-

dom, mi ez. Ma már persze nem ez a titkom, tán nincs is titkom, de attól a sín kiépült bennem, könnyű szaladnom rajta.

– *Mikor van kész egy vers?*

– Nem tudok erre válaszolni. Egy festőművész mikor érzi úgy, hogy már egy ecsetvonás sem hiányzik a képről? Szeretem a poénnal való lezárást. Néha ezen múlik.

– *Régebbi verseket nem szokott átírni, átdolgozni?*

– Nem, illetve kicsit igen, amikor valami kötetként megjelenik. De ezek nem jelentős változtatások, inkább csak egy-egy szócsere, ilyesmik.

– *Beszéljünk még a zenéről! Szeret énekelni?*

– Igen, szeretek énekelni. A műfordító-szemináriumra viszek egy dalszöveget is, egy híres régi slágert. *Windmills of your mind*. Filmzene volt valamikor a hatvanas években. Furcsán költői szövege van, talán picit giccses is. Napok óta ezt éneklek, hát elő kell énekelnem a tanítványoknak! (*énekel*)

Like a circle in a spiral

Like a wheel within a wheel

Never ending or beginning

On an ever-spinning reel

Like a snowball down a mountain

Or a carnival balloon

Like a carousel that's turning

Running rings around the moon

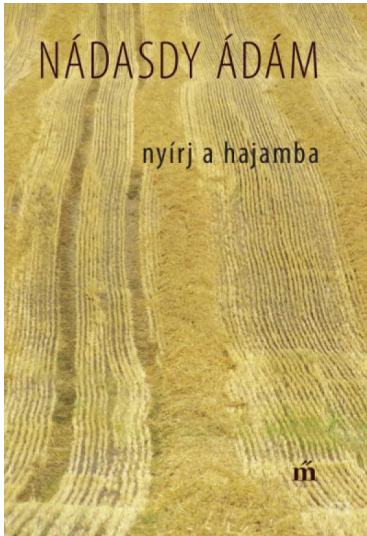
Mikor fiatal voltam, énekeltem egy beategyüttesben is. Ott álltam a színpadon, bizony! Nem volt nagyon jó hangom, de eltaláltam a hangokat, be tudtam lépni – és tudtam angolul, ami fontos volt, mert mindent angolul kellett elénekelni, ez volt a szokás. Aztán megtanultam könnyűzenét kíséreni zongorán – én korábban klasszikust tanultam –, amit pénzért is vállaltam. Kellett magyar nótákat is kísérenem. Akkoriban mindenhol magyar nótákat lehetett hallani, teli volt velük a rádió, azóta kopott ki a magyar nóta, legalábbis a polgári közműveltségéből. Pár évvel

ezelőtt a lányommal tartottunk egy magyarnóta-estet, ahol hagyományos komolysággal adtuk elő ezeket a dalokat. Én szmokingban voltam, ő nagystélyiben, volt prímás és zongorista is.

– *Mit énekel a zuhany alatt?*

– A kedvenc számaimat! Beatlest, mostanában ezt a szélmalmosat. Strumming my pain with his fingers..., Roberta Flack, Ella Fitzgerald, a régi Gershwin-számok! Azokat a számokat szeretem, amiknek izgalmas, pimasz szövege van!

Hevesi Judit

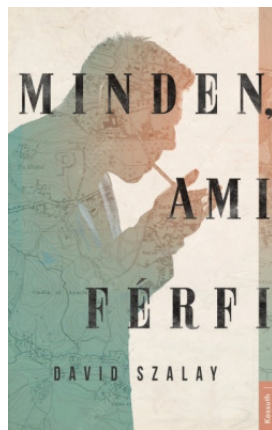
Laik Eszter

Íme, a férfi

Nagyobb ugrás aligha képzelhető el írói témaválasztás szempontjából, mint David Szalay második magyarul megjelent kötetében az előzőhöz képest. Míg *Az ártatlanság* a sztálini Szovjetunióban játszódó, izgalmas lélektani nyomozás, a tavaly Man Booker Díjra jelölt *Minden, ami férfi* című regény 21. századi férfisorsokat vonultat fel az „egységes” Európából. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a magyar fordítások nem a művek eredeti megjelenését követik: az író első regénye, *Az ártatlanság* és a *Minden, ami férfi* között Szalaynak már több kötete is megjelent – remélhetőleg majd magyarul is hozzáférhetők lesznek. Az íróval interjúk özöne olvasható a *Minden...* megjelenése óta, személye körül óriási érdeklődés támadt idehaza, ami érthető is: az apai ágon magyar származású, montréalai születésű Szalay londoni életével felhagyva néhány éve apai szülővárosába, Pécsre költözött vissza, jelenleg pedig Budapesten él, és a világsiker felé kacsingat.

A *Minden, ami férfi* univerzális jelenséget ragad meg, és igyekszik azt univerzálisan bemutatni, miközben hőseinek sorsa természetesen nem választható le arról, hová és mibe születtek bele. Ennyiben a görög sorsdrámák modern hősei (vagy antihősei) lépnek le a lapokról, persze epikai környezetben: nem egyetlen kiélezett konfliktusban vagy krízishelyzetben kell döntést hozniuk, hanem az életük egy bizonyos szakaszába kapunk betekintést, amely viszont, mint egy fraktál, az egészre enged következtetni.

Kilenc egymást követő történet kilenc férfihőssel – az író majd’ minden interjújában hangsúlyozza, hogy nem elbeszélésfüzérként, hanem egységes egészként, mondjuk úgy, rendhagyó szerkezetű regényként tekint erre a – meglehetősen vaskos, 450 oldalas – műre. Első olvasásra talán fel sem tűnik, csak az újralapozgatás-

nál, hogy a történetek szereplői egyre idősebbek: a tizenhét éves kamasztól az élete lejtőjére ért hetvenhárom éves öregemberig ívelnek a sorsok, egymásra rétegződve, holott egész más földrajzi helyeken, időben talán párhuzamosan. A férfi főszereplők legmarkánsabb közös vonása, hogy egyikük sem találja a helyét a világban: a gyakori helyváltoztatás, az úton levés, az utazás inkább hajszolódás számukra; vagy valami elől, vagy egy kitűzött cél érdekében autóznak vagy repülnek át Európa városain.

Szalay az önmagukkal való szembenézés aktusát, illetve annak képtelenségét csillantja meg valamennyi történetben hősei szemszögéből, egy kicsit azt sugallva: a férfinak ez úgy általában nehezebben megy. De vajon mitől? Épp ezt feszegetik a történetek, melyekből egy általános krízis látszik kirajzolódni: a férfiaság bizonyításának hagyományos terepei drasztikusan átalakultak, az emancipáció kiteljesedésével a férfinak újra kell pozicionálnia saját helyzetét, és ebben a modernitás és a globalitás a legkevesbé sincs segítségére. Szalay igen megnyerő írói gesztusa, hogy ki más, mint a *nő* a segítség – száguldozhatunk az információs vagy valóságos sztrádán ezerrel, ez az atavisztikus felállás egyelőre semmit nem változott. A történetekben helyet kapó nők ettől még a legkevesbé sem angyali lányok és asszonyok, sőt. Van köztük lepukkant és férje által elhanyagolt prágai háziasszony, törtető újságszerkesztő, külföldi kurválkodásból élő, butácska lány vagy egy milliárdost kiszipolyozó exfeleség. Mégis, a hozzájuk fűződő viszony talán a legfontosabb mozzanata a férfi hősök önképe kialakításának – például hogy a lerobbant háziasszonyt végül a kamasz haverja haggolja el, mintegy a barátság elárulásaként; a milliárdostól elváló feleség követelőzése az utolsó csepp a pohárban az önfelszámolásra felkészült nagymenőnek; a londoni szexmunkába belefásult lány, aki csak álom marad az őrzésére kirendelt fiúnak, már észre sem veszi annak őszinte emberi gesztusait. A sanyarú múltjával leszámolni igyekvő újságíró pedig úgy ugrik a kiszemelt zsákmányra főnöknője utasítására, mint egy kutya a gazdája parancsára.

A kilenc történet változó intenzitású, és valamiképp a kötet első felébe sűrűsödnek a különösen jól megírt darabok. Ezek közül is ki-

emelkedik a Londonba ingázó, barátnőjüket futtató magyar fiatalok elbeszélése – nem egyszerűen magyar vonatkozása miatt, noha a húsbavágó társadalmi látleletre minden magyar olvasó felkapja a fejét –, hanem az alá- fölrendeltségi viszonyok, a kiszolgáltatottság alattomos természetének érzékeny ábrázolása okán. Ennek a történetnek a legrokonszenvesebb a főhőse is, Balázs, aki a maga kigyúrt lágyszívűségével a szeretetet keresi egy végképp szeretet nélküli világban. Nehezen feledhető a vesztes alakját felvonultató hetedik elbeszélés, amelyben egy Horvátországban élő középkorú angol férfi már-már misztikus eredetű lúzersége átkát próbálja levetetni magáról egy javasasszonnyal. Murray vergődése baljós tragikomédia: szinte süt a sorokból, hogy már nem sokáig képes hordozni a – nyilvánvalóan belőle fakadó – állandó veszteslét terhét. Egészen más-képp dolgozza fel a mizerabilitást a ciprusi nyaralásra magányosan elinduló, húsz év körüli srác, aki a lepukkant környéken feladja azon kalandok reményét, amelyekkel később majd henceghetne, és belemegy az egyetlen kínálózó „flörtbe” a borzongatóan hájas lánnyal – akinek azonban kapcsolt áruként ott az anyja is.

David Szalay hősei a maguk módján mind a sikert kergetik, kinek mit jelent ez: egy komolyabb építési befektetés lehetőségét egy ingatlanügynöknek, vagy élete utolsó éveinek értelmes eltöltését egy jómódban megöregedett, ám szexuális identitását mindvégig elhazudó férfinak. Csakhogy a megoldások egyre-másra kisiklani látszanak a kezükből, önmaguk előtt tehát mindannyian vesztesek: akár jachtokkal bíró nagyvállalkozók, akár csóró kamaszok. *C'est la guerre* – idézi a szólást Kristian, a dán újságíró, akinek egy miniszter lejárata hozza meg a nagy sztorit, majd az elbeszélés végén elismétli: „Igen, most már erről szól az egész. Erről. A *guerre*-ről.” Szalay férfi hőseinek új idők új csatamezőin kell helytállniuk, ahol ugyan vér csak ritkán folyik, az áldozatok mégis életbevágóan súlyosak.

Vedd fel a tempót, amit a világ diktál – halljuk ki a dübörgő követelőzést a novellákból, ami minden főszereplő fülében ott zatonkol, ám megfelelni ennek képtelenség. Ahogy a modernitás, a média és tömegtársadalom diktálta „férfieszménynek” sem lehet. A világ immár határtalan, Európa át- és bejárható, az értékek kon-

vertálhatók, a lehetőségek és az elvárások globálisak, derül ki a *Minden, ami férfi* történeteiből, ám hogy ez a szabadság a javunkat szolgálja-e – nos, Szalay regénye elolvasása után nehéz volna pozitív mérleget vonni. A *Minden, ami férfi* számos ponton eszünkbe juttathatja Michel Houellebecq világát, azzal a különbséggel, hogy a francia író jóval kevésbé engedti közel olvasóját a maga cinikusan kiábrándult férfi hőseihez. A *Lanzarote* szigetén nyaraló jómódú férfiak egzotikumhajhászása mögött ugyan hasonlóképp felsejlik az európaiság eszméjének hanyatlása, ám Houellebecq kíméletlen szarkazmussal számol le minden értékkel, a nőktől kezdve a környezetvédelmen át a vallásokig. Szalay világa ennél sokkal humánusabb – mondjuk ki: szerethetőbb –, hiszen a globális szorongásból fakadó szenvedésre tapint rá rendkívüli érzékenységgel.

A gondosan részletezett leírásokból kibomló táj – Toszkánától Ciprusig, Drezdától Zágrábig – állandó kísérője az eseményeknek, amelyeket sokszor épp a környezet hív életre. Szalay mondatait – Kiss Gábor Zoltán ihletett fordításában – zeneiségük és váltakozó dinamikájuk miatt élvezet olvasni. Tudva, hogy mindennek szerepe és jelentése van – egy Audi-belső leírásának, egy apátság bejárata felett feszülő latin feliratnak, egy egyirányú utcába navigáló, elvétett manővernek – a feszült olvasói figyelem csak ritkán lankad –, hiszen minden apró részlet fontos alkotóeleme a művészi igényel kirakott mozaiknak. Szokatlan megoldás bizonyos mondatok kiemelése a tördeléssel: egy-egy sor olykor teljesen szabálytalanul, középre zárva vagy elcsúsztatva jelenik meg, sőt akár önálló oldalon, egyetlen szóként, ami versszerűvé teszi a szöveg(ek) egészét. Szalay olykor rá is játszik erre: az egyes szakaszok „szó bennszakad” típusú lezárásai, a mantyszerűen ismételt mondatok, az állandó jelzők, az erős költői képek eposzi dinamikával ruházzák fel a regényt. A történetek megoldás nélküli, finom mozdulattal elsimított befejezései arra emlékeztetnek, ahogyan a partot csapkodó tenger hullámai visszahúzódnak, elmosódó formákat hagyva maguk után a homokban – nézjük gyönyörűségére.

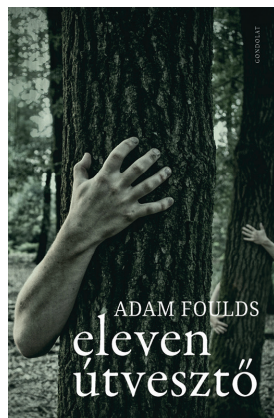
Molnár Dávid

Gombolyag a kijutáshoz

Az *Eleven útvesztő* című regény eredeti-je, a *The Quickening Maze* 2009-ben jelent meg az Egyesült Királyságban Adam Foulds tollából, aki már 2007-ben bezsebelte az év legjobb fiatal írójának járó díjat. E műve azonban semmivel sem marad le első regénye mögött, amit jól jelez számunkra, hogy szerzőjét négy különböző díjra is jelölték megírása után, melyek közül kettőt, az Encore-díjat és az Európai Unió Irodalmi Díját meg is kapta.

E könyve az angol művelődéstörténetben kevésbé járatos olvasót azonban könnyen megvezetheti, hiszen előzetes ismeretek nélkül viszonylag későn lehet csak gyanút fogni, hogy a leírtak talán igazak lehetnek. Az utolsó lapon meg is találjuk a szerző vallomását, ahol a köszönetnyilvánításból kiderül, a mű történeti munkákon alapul, amelyet Foulds fikcióval elegyített, vagy ahogy ő maga mondja: „fikcióvá gyúrt”. Hogy egy ilyen – egyébként nem szokatlan – „vegyületet” vehetünk kézbe a Gondolat Kiadó jóvoltából, köszönhető a Foulds fantáziáját erősen megmozgató, igen népszerű spekulációnak, mely szerint a 19. század két híres költője, John Clare és a nála talán ismertebb Alfred Tennyson az 1830/40-es években találkozhattak egymással Matthew Allen High Beach-i elmeegógyintézetében, ahol John Clare elméje egyre inkább elborult az idők során, Alfred Tennyson pedig melankóliában szenvedő testvérét volt kénytelen gyógyíttatni, miközben gyakorlatilag ő is odaköltözött.

Tulajdonképp ők hárman a történet főszereplői, ám azt egy pillanattal sem állítanánk, hogy a többi szereplő figurája kevésbé

lenne kidolgozott (kivéve talán a félkegyelmű Simont, a regény legérdekesebb alakját). Ez a kifinomult karakterábrázolás – amely egyébként Foulds egyik sajátossága – erőteljesen késlelteti, hogy rájöjjünk, mi lesz az események fő csapásvonala. Clare, Allen és Tennyson közül – érzéseim szerint – a legelső a leghangsúlyosabb, vele indul az elbeszélés, és vele is fejeződik be. John Clare mindkét szcénában csak nyugtalanul megy bele a „nagyvilágba”, a danteivá hatalmasodó eppingi erdő útvesztőibe, ahol valamit keres, ami megnyugvást hozhat neki. Ezt a valamit ő Marynek nevezi. Mary – John szerint – a második felesége, ám valójában csak egy gyermekkori szerelem, vagy még talán annak sem lehet nevezni, hiszen Mary, amikor John beleszeretett, kilenc vagy tíz éves lehetett. John Clare-nek azonban nem ez a tévképzete az egyetlen. Gyakran hiszi magát másnak, Byronnak, Shakespeare-nek, Nelson admirálisnak vagy épp aranyboxolónak. Költői maszkjai, alteregói pedig lehetőséget biztosítanak arra, hogy Foulds más szövegeket vendégeljen meg sajátjában. Miközben pedig létrehozta ezt az igen kiterjedt utalásrendszert, egy rendkívül finom utalásával szinte 350 évre visszamenőleg műzsákkal népesíti be a tájat. Amikor kamaszos felhevülésében Hannah már úgy gondolja, hogy nem tudja magára felhívni az áhított Tennyson figyelmét, „bedobja” neki, hogy a közeli Copt Hallban játszották először a *Szentivánéji álmot* egy esküvőn. Ezt teljesen megfelel a valóságnak, az eseményre 1594-ben került sor. Mindenképp regényesen vonzó tehát a Foulds által kiszemelt helyszín, örület és irodalom találkozik itt.

Kétségtől van olyan páciensek is az elmebetegintézetben, akik kevésbé lírai betegségekben szenvednek. Csak egy példa: Francombe azért nem akarja kiüríteni a beleit, mert úgy hiszi, hogy azzal megmérgezi a vizet, elpusztítja az erdőt, és hogy a fertőzés meg sem áll Londonig, ahol senki sem marad életben. A beteg klistélyozása alaposan le is van írva. Pikáns, erőszakos jelenetek megalkotása egyébként sem áll távol a szerzőtől. Nem ecseteljük most, hogy mire képesek magukban vagy egymás között a bennlakók, inkább arra irányítjuk a figyelmet,

hogy az egyik ápoló, William Stockdale brutalitása (sőt, talán szadizmusa) mennyire éles ellentéte Mr. Allen kifinomult orvosi módszereinek. Itt kell megjegyeznünk, hogy Allen legtöbbször említett elmeógyógyintézete viszonylag „lazának” számít, csak a nehéz esetté váló betegeket szállítatja szigorúbb intézményébe.

Azt persze semmiképp sem állítanánk, hogy családias a hangulat a szó kedélyes értelmében, a „családiasság” (ha szabad így mondani) inkább lüktető, sötét feszültséget ad a regénynek. Allen családja ugyanis kénytelen együtt élni a betegekkel, akik közül John még Allen egyik lányának esküvőjét is megzavarja. Az „együttélésbe” talán a családfő fásul bele leginkább. Ki akar törni a „mókuskerékből”, amire jónak tűnő lehetőséget nyújt az úgynevezett pyroglyph, egy fafaragó szerkezet, amely elméletileg jóval olcsóbban képes ízléses bútorokat előállítani, mint a céhek. Allen kölcsönökből épít vállalkozást a számára megváltást ígérő gépre, de belebukik, mivel a pyroglyph nem működik, hitelezői pedig követelik rajta befektetett pénzükön túl a beígért osztalékot is. Allen testvéréhez fut, ám nála – a gyermekkorukból öröklődő ellentétek hatására – ugyanolyan hideg elutasításra talál, mint korábban mindannyiszor (ez visszakapcsol minket a regény elejére, ahol Allen és Tennyson arról diskurálnak, hogy semmi sem termeli ki nagyobb bizonyossággal a lelki zavarokat, mint a család intézménye). Bukása folytán, amely nem az első volt életében, Allen a regény végére az örület határára ér, ahol már nehéz különbséget tenni közte és betegei közt. Magával rántja Tennysonékat is, akik szinte minden örökségüket befektették a működésképtelen gépbe. Ezzel párhuzamosan John, ha vakon hiszünk a regény utolsó képeinek, egy pillanatra kitisztul, felismeri a feleségét, akiért étlen-szomjan tört át a sűrű erdővel benőtt tájakon. Persze rögtön hozzá kell tennünk, hogy a következő pillanatban (ez a regény utolsó szava) már Marynek szólítja őt.

Érdekes lehet, hogyan válaszol Foulds a regényt inspiráló kérdésre: vajon találkozott egymással John Clare, a „parasztköltő” és Alfred Tennyson, a viktoriánus kor egyik költőfejedelme? Érdekes, hogy a válaszadást illetően, jóllehet végső soron fikcióról

van szó, Fould megzabolázza fantáziáját: nemcsak hogy nincs fizikai kontaktus a regényben a két poéta között, Tennysont nem is foglalkoztatja Clare.

Végül érdemes egy kicsit kitérni a címre. Mit is jelent az eleven útvesztő? Nyilvánvalóan nagyon jól eltalált címmel van dolgunk, amelynek minden rétegét felfedni nem is tudnánk. Az eleven útvesztő maga az emberi elme lehet, de nem kevésbé kínálja magát az a lehetőség is, hogy a kifejezés a megelevenített múltban való tapogatózásra, bolyongásra utal, s ilyen módon önreflexív lenne a szerző részéről. Utalhat ugyanakkor arra is, hogy az olvasó találja meg nehezen a helyes olvasási stratégiát és a kiutat a regényből. Nem szabad azonban feledni azt sem, hogy az *útvesztő*, illetve *labirintus* szóval találkozunk magában a szövegben is, és mindkét formájában John alakjához kapcsolódik valamilyen képp. Az egyik helyen az eppingi erdő visszhanglabirintusa téveszti meg őt, a másik helyen pedig azokat a helyeket és utakat nevezik a szövegben egy kijárat nélküli élet útvesztőjének, ahol John járt és megfordult. Ugyanez a hely azért is érdekes, mert említés történik James Thomsonnak *Az évszakok* című elbeszélő költeményéről, amelynek szövegéből egyébként megszületett a ma is rendkívül népszerű, egyetlen nem vallásos témát feldolgozó Haydn-oratórium, *Az évszakok*. Ez azért nem érdektelen, mert Foulds szintén évszakok szerint tagolja művét, jóval kisebb időintervallumba osztva be az eseményeket, mint azok valóságra mutató elemei megtörténtek.

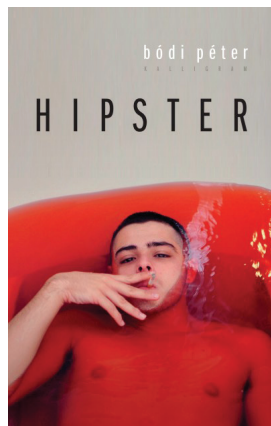
Összességében azt kell mondanunk, hogy a regény igen nehezen emészthető, ami az alapos kidolgozottságra, a hatalmas méretű anyagmozgatásra és bizonyos mértékben a tipográfiai megoldásokra vezethető vissza. Útvesztő a szó szoros értelmében. Mégis érdemes belevágni, mert teljes elégedettség tölti el azt, aki kijut belőle.

Rimóczi László

Régen tép

„Azt mondta, sokszor kevernek bele a fűbe még veszélyesebb drogokat, amikre első használat után rá lehet szokni. Azt mondta, hogy a fűszívó agya nem működik helyesen. Azt mondta, hogy a fű szívásától agresszívak és ingerültek lesznek az emberek. Azt mondta, hogy aki füvet szív, valószínűleg ki fog próbálni keményebb drogokat is. Azt mondta, hogy a fű rossz. A fű a lustáknak való. A fű a »lúzerek« mentsvára. A fű tönkreteszi az életünket. A fű, a fű, a fű” – milliószor és mindenhol hallottuk már, hogy a drog rossz, de arról kevesebbet értesülünk, hogy miért nyúl valaki egyáltalán hozzá, amikor annyi legális módja van az ellazulásnak. Az egyén hibája vagy a társadalomé? Mivel nyújt többet egy drog az alkohalnál? Bódi Péter *Hipster* című regényéből sok mindenre választ kapunk, mesterkéltség és irodalmi manírok nélkül – úgy, ahogy van, minden nyavalygást és fölösleges romantikázást mellőzve: igazi anticiccs. Abszolút kortárs és aktuális, újraértelmezi a fiatalok és a kábítószeres viszonyát. A laza hangvétel is könnyen megszokható. Bár az alaptéma cseppet sem új keletű, vélhetően még így is sokan fognak rezonálni rá. Ez az anyag egészen mélyre megy, mert ennek a srácnak valódi mondanivalója van, és a drogokkal kapcsolatos közhelyeket profi módon forgatja ki.

A *Hipster* továbbviszi a szerző első regényének, a *Szétírt falaknak* azon törekvését, hogy érzékenyen, ugyanakkor hideg tárgyilagossággal belülről ábrázoljon egy szubkultúrát. A regény főhőse Bence, aki az egyetemi fizetős fotó szak érdekében neki-fut, hogy munkát és pénzt szerezzen, de néhány balul végződő próbálkozás után feladja. Azzal akar boldogulni, amivel a környezete – füvet ad el. Ezt a bonyolult és többszintű dílervilágot

egyszerre látjuk kívülről, Bence folyamatos agyalásán keresztül, ugyanakkor szemtanúi leszünk annak is, ahogy az ehhez a világhoz való tartozás lassan erodálja és kiüresíti a lelket, lerombolja a kapcsolatokat, és csendben felszámolja a belső önreflexiót. Túl azon, hogy a feszes és átgondolt szerkezet szinte beszippantja az olvasót, kuriózum a szöveg közvetlensége és természetessége: *„Akármelyik begyöpösödött kisnyugdíjas akármit is mond, amikor szívok, másnap képes vagyok kipihenten kelni, nem vagyok rosszul tőle, ha élvezek valamit, segít mélyebben koncentrálni, ha nem tudok aludni, álomba ringat. Ellazít, kikapcsol egy kicsit. Ennyi. Tizennyolc évesen, ha lehet, szeretnék én dönteni a szokásaimról. Különbösen is, a legtöbb ember, aki azt mondja, hogy a fű káros az agyra, nem is nagyon szokott gondolkodni.”* Akinek valódi, megcsontosodott egyénisége van, az nem szófogadó. A főszereplő helyenként bicskanyitogató és irritálóan nyegle stílusa ellenére a könyv bizonyos tekintetben egyszerre preventív és középútkereső. Filmszerű és tabudöntőgető. Bencéről szép lassan kiderül, hogy nem egy elveszett fiatal, fejlődőképes lélekkel rendelkezik, és elég szépen dolgozik is vele. Erősen feszegeti a fű hazai legalizálásának kényes témáját, hogy miért is lenne jó az államnak, és miért a fogyasztónak.

A regény erősen indít, és a motor később sem fullad le, végig tartja a tempót, bár néha túllépi a megengedett sebességet. Egy kis *trainspottingos* ámokfutás *zabhegyzős* csellengéssel, némi *Amerikai pszichós* hadarással és megszállott márkatudatossággal. Bencének, noha nem a tehetősebb réteget erősíti, igenis számítanak a ruhamárkák, és korlátozott anyagi lehetőségeihez mérten igyekszik úgy kinézni, mint a többiek. Egynémely ruhadarabja turkálóból származik, és az iPhone-ja sem eredeti.

A szavak közti pszichedelikus résekbe komplex sors szorult. Könnyedén bele lehet helyezkedni a cselekménybe, a jelenetek érezhetők. Helyenként bepillantást nyerünk a friss hazai drogkალაუზba is, a fűtől a gombáig megismerjük a könnyű- és nehézdrogok előnyeit és hátrányait, még néhány részletes leírást is találunk egy-egy tripról.

A drog mélyebbre hatol, és az elme más szegmenseit nyitja meg, mint a feles Unicum, talán innen a népszerűsége. A főhősnek úgy tűnik, mintha a törvénykezés nem is akarná tiltani a drogot, csupán árat szabni neki. Állásfoglalása már-már elfogadható: *„Minden hiteles forrás azt állítja, hogy a fűre nem lehet rászokni. Persze mind ismerünk olyan arcokat, akiket a szívason kívül semmi sem érdekel. De mi van, ha ezek a fogyasztók egészen egyszerűen csak a maguk lustaságát fokozzák a fű bódító hatásával, tehát magától a függőségtől függnék, és nem a marihuánától?”*

A zene központi szerepet játszik mint a drogoztól nehezen szétválasztható jelenség, és bár Bence zenei ízlése sokrétű, a kilencvenes éveket ki nem állhatja: *„Zeneileg sok szar korba lehet beleszületni, na de akik a kilencvenes évekbe érkeztek, azok aztán tudják, hogy milyen az, mikor az agyad eldugott hippocampusában sok hányadék lappang.”*

Bence nem találja a helyét, de ösztönösen érzi, hogy többre hivatott, így kevés polgári munkahelyen marad meg. Amikor sürgősen pénzhez kell jutnia, először a törvényes lehetőségeket latolgatja, amíg a realitás képen nem törli: *„A diákmunka a rabszolgaság gyakorlati programja. Óránként két sör árértékért vásárolják föl az emberi életet, hogy aztán adókedvezményrel végeztessék el az olyan munkákat, amiket normális ember nem csinálna meg, csak ha kényszerítik rá. És mindezt többnyire csupán azért, hogy eggyel jobb telefonunk legyen, amivel jobb minőségben tudjuk magunkat fotózni, hogy azt az időt, amit hírek olvasásával tölthetnénk, a profilképeink szerkesztésére pazaroljuk. Nem vagyok az erőszakos megoldások híve, legalábbis nem mindig, de egy kiadós pofon kijárna a generációm minden tagjának. Még én is bevállalnám a többiekért.”*

Az iskolarendszer is kap pár gyomrost, hiszen a periódusos rendszerről meg a pH-értékről van némi fogalmunk, míg a hazai adózási és politikai valóságról vajmi kevés, a tananyagok csekély betekintést nyújtanak, pedig ha az oktatás az életre nevelésre törekszik, hasznos lenne tisztán látni – bár nyilván a homályban tartásnak is megvannak a maga előnyei...

Szerelem, szakítás, buli, szex, adrenalin, halál, maszti, kiégés, beégés, kaland és kockázat – sebes iramú szöveg, nincs kegyelem, se üresjárat. Bence célja egy darabig a céltalanság, de mielőtt átállna a sötét oldalra, sokat dilemmázik a könnyű és gyors pénzszerzés alternatíváin. Eszébe jut pár cikk és film olyan lányokról, akik az egyetemi tandíjért prostituáltakká válnak. Őket mindenki sajnálja, a hanyatló társadalom áldozatait látja bennük, de amikor Gucci táskával mászkálnak az utcán, megkérdőjeleződik minden józan gondolkodású emberben, hogy tényleg csak a tandíjra kell az a pénz.

Élesek, alaposan kidolgozottak a karakterek és stílszerűek a helyszínek. Kapunk egy zsúfolt, színes-szagos körképet a szigeti forgatagról is: *„A feltűnési viszketegség elkeveredik a porral és az izzadsággal. A bábeli nyelvmaszlagból bár néha felsejlik egy-egy hazai beszédfoszlány, a legtöbbször mégis azt hallom, ahogy a világ különböző, lerészegedett nyelvein nyalják fényesre a hazai hostesslányok seggét, ami még akár természetes és szerethető dolog is lehetne, ha mindezt ízlésesen tennék.”*

Néhány megállapítás telitalálat, párat közülük eddig kevesen mertek csak kimondani: *„A Sziget vezetőségének is az a jó, ha van bent fű. Aki tép, többet eszik-iszik, nem balhézik és jobban is érzi magát. Minél jobb a hangulat, annál nagyobb a fogyasztás, a kajaflash és a sörigény, így a bevétel is. A fesztivál formája a szintetikus boldogság, a tartalma pedig csupán a fogyasztás.”*

Bence a Szigeten teríti a cuccot, rafináltan csempészi be (nem ötletadás!), amivel nem a biztonsági őnök hanyagságára szeretne rámutatni, inkább a dílerrek kimeríthetetlen kreativitására.

A társadalomkritika sűrűn visszaköszön, olykor mélyreható, nosztalgikus képekkel kapcsolódik a múltba: *„Ha megfigyeljük, a legtöbb ember már sosem csinál szinte semmit sem úgy, hogy ne csinálna valami mást is közben. Filmezés közben zabálnunk kell, zabálás közben beszélgetnünk, beszélgetés közben innunk, ivás közben zenét hallgatnunk, zenehallgatás közben táncolnunk, táncolás közben spuriznunk, spurizás közben kefélnünk, keféelés közben filmezniünk, hogy ne hallatszanak ki a hangok.”* A főhős,

bár drogot árul, sokat moralizál, tehát van még remény, hogy erkölcsileg nem veszett el teljesen.

A hipsterség definiálásához a Wikipedia nyújtott segítséget, bár a szerző is kitér rá. Azokat a középosztálybeli, urbánus fiatalokat jelöli a kifejezés, akik egységes szubkultúrát alkotnak összetett ízlésvilágukkal, különöc viselkedésükkel, a mainstreamtől távol álló divatjukkal. Az 1940-es évek Amerikájában született meg a kifejezés, ahol a jazzklubokban olyan fiatal, fehér, jómódú férfiak gyűltek össze, akik rajongtak a feketék zenéjéért, és ezért még életstílusukban is őket akarták követni. A mai hipsterek elsősorban az Y-generáció tagjai. Tájékozottak az infokommunikációs világban, jól értik és használják az egyes nyelvi rétegeket, és mindenről igyekeznek határozott véleményt formálni. Sokan rokonságot vélnek látni a hippi szóval.

A jobb élet utáni vágyakozás nem fajul a konvenciók torpedózásává, főhősünk csupán boldogulni akar egy megzavarodott és igazságtalan világban. Egységes és kerek regény, óvatosan adagolt tanulságokkal. Egyes vélemények szerint az ember nem jókedvében nyúl a droghoz, hanem pont a jókedv hiánya miatt, bár mindenkinek saját oka van rá, akárcsak Bencének, aki az olvasóval együtt keresi a válaszokat. Talán azért használunk időnként tudatmódosítókat, hogy elviseljük a világot, vagy éppen saját magunkat.

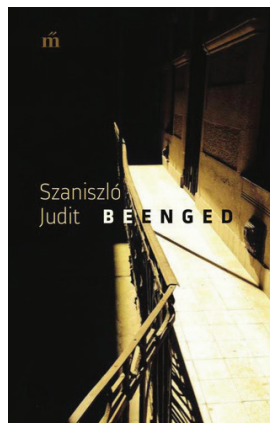
Payer Imre

Blogszemélyesség a szépirodalomban

Jól érzékelhető, hogy a könyvkiadók, szerkesztőségek miképpen keresik a szépirodalomban azokat az ezredforduló utáni hangokat, írásmódokat, amelyek hitelesen adhatnak választ a megváltozott kor-tapasztalatra. Szaniszló Judit könyve kiváló példa lehet erre.

Prózapoétikai szempontból műve a blogirodalomból kifejlődő, a 21. században elterjedt írásmódhoz tartozik. Az 1997-től kezdődő webnapló-formátum hagyományos elődje az új szenzibilitás, szemlélete szerint mindenki lehet író. Az emberek szakvakba öntik mindennapi tapasztalataikat, érzelmeiket. A könyv szerzője a Combfix és a Neszharisnya elnevezésű blogokban, Zetor Leila bloggerként ismert. Mára a webes napló, a blog számos fiatal és nem annyira fiatal életének, kommunikációjának sarokköve. Ezt a bizalmas(kodó) közlésmódot terjesztette ki Szaniszló Judit: mindenki az ismerőse lehet a könyve által.

A digitális napló szabad poétikájú, gyakorlatilag semmilyen formai-tartalmi megkötöttséget nem ír elő. Szaniszló Judit szövegeinek mégis van kompozíciójuk. Gyakori a szövegtörzs után álló, kiemelt tételmondat vagy szintagmatikus kapcsolat. Ily módon akár versekként is olvashatók az írások – az olvasó döntheti el, epikaként vagy líraként olvassa őket. A fikciónak itt szinte nincs is szerepe. Napló, amely vallomás is lehet – az írások szemléletepoétikája jól észrevehetően ennek nyelvi erejét próbálja mozgósítani. A két olvasásmódot az önéletrajziség közelíti egymáshoz; Paul de Man szerint ez a maszkkészítéssel rokon. A könnyedén ráutaló beszédmód, amelyet a mai chatekból ismerhetünk, alkalmas válfaja ennek. Szaniszló Judit a hétköznapi beszédregiszter

megszólaltatásával az idézeteket kiforgatja, a közhelyeket eltörzítja. Választékos stílus és szleng arányos keveredése, a szándékosan „pongyola” kifejezésmód ironikus szerepeltetése jellemző rá; továbbá töltelékszavak, divatszavak, be nem fejezett mondatok, nyelvhelyességi hibák. Modális szempontból játékos irónia, a groteszk ellenpontozza az elégikusságot, a gyászt. *„Apa van. Apa volt. Apát kiterítem, Apa nem haragszik, Apa nincs. Apa előtt, közben és után mindent lehet. Apát én be nem fejezem sose...”*

Antielitistaként van beharangozva ez az írásmód, de manapság szinte éppen ez az elitista szemlélet, hiszen a tömeg a spektakulúra beállított. A szerző emberképének lényege az, hogy nem hisz a pátoszban, a szerelem mindenhatóságában, a katarzisban – egy szóval a transzcendensben. Az ideológiakritikai hagyománynak megfelelően bizalmatlan ezen értékek őszinteségével, hitelességével szemben. Számára csak a hétköznapi, fanyar, anyagelvű „szöszmötölésnek” van igazsága. Az ’ember’ szó szerinte annak csak kicsinyesen tárgyias külsőségeit jelenti; ugyanakkor van ennek a szemléletnek valamilyen közvetett biedermeieres hangulata is. Továbbá nem a kiközösítettség izolációja jelenik meg, hanem a mindennapok irodai dolgozójának lelki magányossága. Társadalmi eredetű, de nem agresszió következménye, hanem az elgépiesedett elidegenedésé. Az emberek kényszercselekvéseik és kicsinyes fogyasztási szokásaik által határozzák meg önmagukat. A legszorosabb kapcsolatok, a család és szerelem, illetve az ezekről szóló emlékezet is így működik, illetve nem működik. Mondhatnám, Szaniszló Judit „népi” író, hiszen hangsúlyozottan társadalmi reprezentációja van az írásainak. Szereplőinek szempontja a kicsinyes, szenvedve önző kishivatalnoké. A szorongó neurotikusé, aki nem tud belépni az igazi emberi kapcsolatokba, mert lefoglalják kényszeresen piszlicsáré tünetei. Ezzel függ össze a nyelvi magatartásban a tárgyias felsorolások szerepe, a szimbólum mellőzése is. A szerző nem azért nem mondja ki a nagy szubsztanciákat, mert racionális módon megfoghatatlannak tartja, hanem mert érvényteleníti azokat.

„Másképp mondom: nincs olyan, hogy főnyeremény. Leli, hát nem érted? Csak te vagy, meg Dzsuang Szí, meg a lepke, meg Szabó Lőrinc, meg Petri, meg KM, meg csajok, meg hapsik, meg a

Zsúrpubi, meg a vágy, meg a butaság, meg a fokhagymaszag, meg a gyomorégés, meg a rókatárgy, meg a bélarádió alkonyatkor, meg a lichthofban a galambok a verebekkel, csak ilyenek vagytok meg csak olyanok, és neked is van hibád, és te is tudsz túl hangosan beszélni, és te is ki tudsz provokálni sértéseket mellméretnyi ténykérdésekből, a másik is tud jó szándékkal, rossz eszközzel simogatni véletlenül lábbal, amit te tévesen rúgásnak hiszel, mindenki tud pillanatnyi hülye lenni és tündérborsó egyszerre, lehet boldognak lenni a semmitől és boldogtalannak a valamitől, még akkor is, ha a portfóliód pedig annyira tökéletesen összeszedted.

Lelikém. Nincs semmi baj.

Hogyan mondjam el neked, hogy nem tudsz elrontani semmit, ha meg de, akkor meg az pont úgy van jól? Dögölj bele nyugodtan bármi-be, jó? Csak utána azon nyomban süssed már ki ezt a minipaprikát forró sós olajban nekem, amit vettél a Vácin annál a jó zöldségesnél, sírjad már bele a könnyeidet is nevetve, én nem bánom, mert sok van, mi csodálatos, de azért a sült paprikánál nincs semmi csodálatosabb.” (Én írok levelet magamnak – kell ennél több?)

Olyan hatást kelthet ily módon, mintha felületesen élné meg a legmélyebb emberi (családi, párkapcsolati) viszonyokat. A pszichológia felől értelmezve felmerülhet az olvasóban: elfojtás? Vagy tényleg így van? A szociológia befogadási kódja szerint pedig az: a konzumálódott, technicizálódott közeg következménye mindez? Generációs tapasztalat? Önimádó terméketlenség, beképzelt és frusztrált pusztításvágy? Vagy hitelesen végiggondolt kortapasztalat? A szöveg kódoltsága efféle kérdéseket válthat ki az olvasóból.

A könyv írásai akkor teljesítik be leginkább poétikai és esztétikai lehetőségüket, amikor a hétköznapi beszéd színrevitele szaggatott mondatokban szólal meg, melyek retorikája az ellipsisz alakzatának lehetőségével többletjelentéshez juttatja az élőbeszéd alulstilizált méltóságát. Szóhoz juttatja a kor esendő, akár tragikus emberi tapasztalatainak – amilyen a magány, az összetartozás, a betegség, az elmúlás – dimenzióit is.

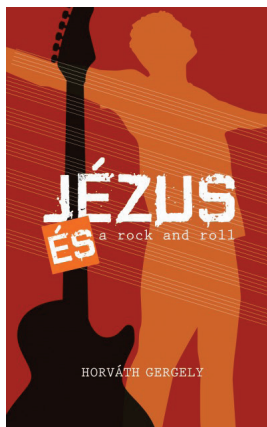
Juhász Kristóf

Isten, Sátán, rock – meg egy jó beszélgetés

Egyház és kereszténység személyes megismerési és beavatási utakból álló szellemi és lelki alakzat. De történeti, kulturális, gazdasági és politikai alakzat is. A történelemben a krisztusi út éppolyan vargabetűs, mint egyetlen ember istenképének változása. Istennel, az istenivel viaskodik az egyes ember és az emberiség, hitvita, zsinat, reformáció és rekatolizáció, illetve az istentagadásra épülő társadalmi rendszerek mindig adott korszellemre jellemző módon ölelgetik egymást. A Krisztus-impulzus a kereső hajlamú alkotók, gondolkodók révén újra és újra beszivárog jelenségekbe, amikben talán már addig is jelen volt – észrevétlenül. Végül is a teremtett világból elég nehéz maradéktalanul katapultálni, ebben Donatien Alphonse François de Sade márki és Jurij Alekszejevics Gagarin tökéletesen egyetértett.

A misztériumjátékok történetéből ismert, hogy a színház képes volt profanizálni a templom szakrális, és szakralizálni a piac-ter profán terét. A középkor leggrandiózusabb színházi cselekményei a misztériumjátékok, a 21. századéi a fesztiválkoncertek és a sportesemények. Természetesen egyik sem ér föl a misztériumjáték deklarált funkciójához: összekötni láthatót és láthatatlant, történetet és érzetet, tanítást és hatást. De szellemi vonatkozása minden jelenségnek van, és Krisztus-impulzust is láttunk már rosszabb helyeken.

Horváth Gergely *Jézus és a rock and roll* című könyvében egyszerre történik meg az, ami már Szakács Gábor *Nagy rock'n'roll* könyvében is megtörtént, vagyis a Krisztus-impulzus

rocktörténeti hullámvásárlásának elemzése – illetve az erről való tanúságtétel –, és az, amit még soha nem láttunk ennyire testközelből: egy teljesen privát istenkép (világkép, énkép) alakulásának története. Olvasmányosan, érdekesen, vitára inspirálón, provokatívan és mindnyájunkra vonatkozóan.

Horváth Gergely ismert rádiós, publicista, sajtós, literátus ember. Vezette a Petőfi Rádió *Kultúrfitnessz* műsorát, írt mérsékelt visszhangot kiváltó útkeresős könyvet *A szív útjai* címmel, készített mind szándékában, mind hatásában érthetetlen kiadványt a kortárs zeneipar egyik – annyira marginális, hogy már egyszemélyes – holsávjáról, Mr. Bustáról, *Rád találni* című, párkapcsolatokról és romantikaképünkről szóló kötetét pedig Tari Annamária pszichológussal közösen jegyzi. A férfikor nyarán túllévő, érett, tapasztalt szerzővel állunk szemben, aki valamiért az aktuális popkultúra reáliáinak nyelvén (is) kíván nekünk Istentől beszélni. Meghallgassuk-e?

Egyrészt hallgassuk meg, főleg, ha kamaszok vagy fiatalok vagyunk. Mert Horváth Gergely stílusa pont olyan, amelyet minden tizenhat éves kíván magának egy hajnalig tartó világmegváltó beszélgetés során. Hogy legyen neki olyanja. Meg összes beszélgetőpartnerének is.

Másrészt pedig vitatkozzunk szerzőnkkel, de folyamatosan, különben borzasztó dolgok történnek velünk. És minden borzasztóságoknak csak egyike az, hogy maradéktalanul hiszünk neki.

Horváth Gergely ugyanis nem térít, de evangelizál. Nem teologizál, de értelmez. Nem filozofál, de bölcselkedik. Bölcselkedését a populáris kultúra manifesztumainak segítségével teszi, vagyis Nicolas Cage munkássága vagy kedves Terminátorunk sarkalatos szerepet kap a történetben. Vigyázat: tapasztalt és jó tollú publicistával állunk szemben; ha a könyvet esszékre szét darabolva olvasnánk bármelyik internetes kultúr-hulladékgyűjtő hasábjain, azt hinnénk: boldogult Popper Péter mesterünk következő inkarnációját élvezzük. Sajnos vagy szerencsére nem így van. Horváth Gergely úgy olvasatja magát, mint egy indián titkos

naplója, de mihelyst évezredes összefüggésekre tekint, mintha kissé elhomályosulna a tekintete.

Black és death metal zenekarokkal mint szellemi halálbrigádokkal, a Sátánt trónra ültetőkkel példálózni kézenfekvőnek tűnő, de felületes gondolat. Ezek az együttesek kultúrtörténeti fázisokat testesítenek meg. Krisztus eljövetele előtti állapotok, a törzsiség, az animizmus, a – horribile dictu – szektásság teatrális praxisai, melyeken mind az emberiségnek, mind az egyes embernek át kell esnie. A posztmodern kor embere, ahogyan az egész világot atomjaira bontja, úgy oszt magára egy-egy archetipikus szerepet. Szép új világunk bárkinek lehetőséget biztosít arra, hogy egész életében ördögöt vagy halált játsszon a misztériumjátékban. A Sátán nem olyan együgyű, hogy fesztiválszínpadokon kergesse a saját farkát. Öméltósága fehér gallérban dolgozik. Kultúrtörténeti jelenségekre pedig ne süssünk bélyeget, de tegyük őket helyükre, a többi kultúrtörténeti jelenség közé. Nem kevesek megtérését előzte meg istentagadás.

Szerzőnk minden nagyvonalú maszatolásával együtt – hisz. És hite elvitathatatlan, megkérdőjelezhetetlen, megfellebbezhetetlen. Egy hívő ember beszél nekünk a saját istenkereséséről, viaskodásáról Istennel, megtéréséről, és legfőképpen önnön kicsinységéről. Könyve – túl a talán önkéntelenül is vitaindító szándékon – példázat a mindnyájuk életén végigvonuló kérdésre. Nem írhatom, hogy a megválaszolására, hisz az írott szövegben nem létezik. De olyan igenis létezik, hogy vezetőt kapjunk egy megismerési úton.

Horváth Gergely ért korunk nyelvén, ért a fiatalok nyelvén. Az a stiláris és narratív nagyvonalúság, ahogy előcitolja a globális geek-árnyékvilág valamennyi sarokkövét az *Indiana Jonestól* a *Csillagok háborújáig*, és ezek meg saját (a pitiánerségig vállaltan) személyes élményei, érzetei, sejtései és bizonyosságai között tereli át a Szentírás, az evangéliumok dübörgő és harsogó textúráját, elképesztő sodrást ad művének. A témához itthon nélkülözhetetlen Pajor Tamás történetének földidézésén, valamint egy rossz Vad Fruttik-dalszövegen és egy jó Esterházy-bekezdésen

túl nem nagyon találunk magyar vonatkozást, inkább a nemzetközi pop-, rock- és filmtörténet alakjai, manifesztumai a számárvezetők. Éppen ezért a *Jézus és a rock and roll* bármilyen nyelvre fordítva, bármelyik országban élő fiatalnak teljesen érthető olvasmány lehet. Igény is lenne rá.

A könyv alcíme *Tanúságtétel és freestyle nekifutás*. Tegyük hozzá: bátor nekifutás. Életveszélyes. Horváthnak volna annyi rutinja, hogy mindenféle zavaros metanarratívákkal széteffektezett, többszörösen összetett, posztmodern gegmondatokba csűrje-csavarja tanúságtételét, mint oly sok ünnepest kollégánk. De nem teszi. Szépen asztalhoz ül, és végig a szemünkbe nézve elmondja a mondandóját. Az pedig minden hiba ellenére olyan, hogy kötelező olvasmánnyá tenném hittanórára meg erkölcsstanra gimnazistáknak. Horváth Gergely pedig a legbátrabb magyar író, akit idén olvastam.

Horváth Gergely: *Jézus és a rock and roll*. Athenaeum Kiadó, 2017

Hudy Árpád

Képalpalkotás – bálványrombolás

Deák-Sárosi László filmelmélet és magyar bölcsész szakot végzett az ELTE-n, illetve ugyanott PhD-fokozatot szerzett képi retorikából. 2004-ben megnyerte a *Filmkultúra* folyóirat kritikáíró pályázatát, azóta publikál filmelemzéseket. 2010-től a Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézetben dolgozott, amely 2016 végén megszűnt, jogutódja azonban nem tartott igényt munkájára, noha az intézményben egyedülként rendelkezett filmes posztgraduális (PhD) végzettséggel. E doktori értekezésének bővített változata jelent meg a Magyar Napló Kiadónál *A szimbolikus-retorikus film* címmel.

A szerző, aki elsőként dolgozott ki átfogó elemzési módszert a filmek retorikai értelmezésére, így nyilatkozott könyvéről: *„Azért a retorika az alap, mert e diszciplínában a pozitívumok mellett a kortárs film problémáit is el lehet beszélni. A ma divatos elméletek lerombolták önmagukat és a filmet, esztétikailag és etikailag egyaránt. A dolgozatom ezen elméletek kritikája is. A könyv azonban nemcsak kritika, hanem elméleti alapozó, elemző és értékelő munka is. Megmutatom, hogyan lehet összevonnai az elemzésben a tartalmi és formai, az esztétikai és etikai szempontokat.”*

Az elméleti alap tehát a retorika, illetve az e nyelvészeti-esztétikai-irodalmi fogalomkörből levezetett képi retorika, amely a modern művészfilm tartalmát és vizuális nyelvének sajátosságait hivatott leírni, különös tekintettel alkotóinak nyílt és rejtett üzenetére. A mozgóképi jelek egyrészt jól ismert szimbólumokat, ikonokat jelenítenek meg, másrészt maguk is jel-

képeket generálnak, s a teológiai, a filozófiai és az esztétikai jelentésmezők bevonásával időszerű, vagy legalábbis annak hitt társadalmi, ideológiai üzeneteket közvetítenek.

Könyve első részében Deák-Sárosi imponáló szakmaisággal, tudományos precizitással, interdiszciplináris megközelítésben dolgozza ki a film, szorosabban a művész- vagy játékfilm képi nyelvezetének leírását, illetve elemzési módszerét. Mindez önmagában a doktori értekezés elegendő, releváns anyaga lenne. Az elmélet kulcsfogalmainak tisztázása azonban csak az elméleti alapot teremti meg ahhoz, hogy a szerző meghatározza „*egy jellegzetes modernista filmtípus, a szimbolikus-retorikus film stilisztikai-poétikai eszköztárát*”. Ez a második, szintén önmagában megálló része a könyvnek.

A szimbolikus-retorikus filmben – állapítja meg a szerző – a szimbólumok teremtése és áthangolása alapvető szerepet játszik. A film hagyományos, klasszikus dramaturgiájának és a történetmesélés elemeinek fokozatos megszüntetésével a jelképek veszik át a legfőbb szerepet. „*A film innovatív, modernista irányzataiban az elbeszélői technikák lebontják a fabula rekonstruálhatóságát, sőt a szüzsé azonosíthatóságát is homályossá teszik*”

Mivel a *szimbolikus-retorikus film* megértéséhez „*meg kell vizsgálni röviden a modernizmuselméletek történetét*”, Deák-Sárosi tesz egy kitérőt, amely az irodalom elméleti kérdései iránt érdeklődők számára is tanulságos. A legújabb kor művészetére jellemző formabontások és átértelmezések lényege Antoine Compagnon öt paradoxona a posztmodern is magában foglaló modernizmusról: 1. az új babonája; 2. a jövő vallása; 3. a teoretikusok [teoretikusság] mániája; 4. a tömegkultúrához fordulás; 5. a megtagadás szenvedélye. A szerző hangsúlyozza, hogy „*a korszerűség önmagában pozitív érték (...), de a túl hangsúlyos és sorozatos, paradigmaváltó újtási kényszer negatív, sőt romboló irányba vihet. (...) Ami kezdetben, illetve sokáig innovatív, lendületet adó, pozitív, fejlődést hozó volt, az a folyamatos megújulásnak a belső formai kényszerében eltorzult, önmaga ellentétébe fordult át*”.

Deák-Sárosi összegezése szerint a *posztmodern poétika* heterogén stílusegyveleg, amely a filmre ugyanúgy vagy fokozottabban érvényes, mint a társművészetekre. Jellemzői a széttagoltság, töredezettség, eklektika, intertextualitás, tömegkultúra, blöff, élmény, humorpártiság, szimbólumpártiság, kétértelműség, modorosság és barokk, kontextusfüggés, metaforaellenesség, változatosság és meglepetés. Előszeretettel halmozza a retorikai eszközöket. Eszmei síkon a modernizmusokra, és ezen belül a modernista esztétikákra két filozófiai iskola hatott döntően, „a marxizmus és az egzisztencializmus, illetve utóbbinak egy kapcsolódó irányzata, a *dekonstrukció*”.

A modernizmusok kezdetben termékeny, újító paradigmaváltásait öncélúan túlpörgető, azokat önmaguk ellentétébe és lebontásába fordító posztmodern időszakot megközelítőleg 1980 és 2010 közé helyezi Deák-Sárosi. *„Ennek az időszaknak a jellegzetes filmjeiben megszűnik a mozgás folyamatosságának, majd az idő feszültségteremtő alkalmazásának az elsődlegessége, és ezek a filmek inkább jelképeket építenek fel. Háttérbe szorul a narratív struktúra a mozgás-képhez képest is, de még az idő-képhez képest is (...).”* Hozzátehetjük, hogy az ilyen értelemben meghatározott szimbolikus film irodalmi megfelelője a vele egy időben tetőző szövegirodalom.

És ezzel elérkeztünk a könyv harmadik, érdemi részéhez, mely *„kilenc jellegzetes, paradigmaváltó modernista magyar játékfilm részletes elemzését”* tartalmazza. Megint csak egy – ezúttal film-történeti – kitérővel. *„Az általam közelebbről vizsgált időszak tehát 1998–2011, de három korábbi paradigmaváltó filmet és két további alkotót is idézek elemzés szintjén, mert általuk érthető meg a filmnyelv fejlődésének vagy inkább változásának folyamata. A három előzmény Szöts István Emberek a havason (1941) és Huszárik Zoltán Szindbád (1971) című filmje, illetve Jancsó Miklós Szegénylegények (1965) című filmje, mint kései korszakának fontos előzménye és párhuzama.”*

Az első két előzményről feltétlen elismeréssel ír Deák-Sárosi. Nem is csoda, hiszen Szöts István alkotása időtlen remekmű, s

még a képi világtól, eszmei-erkölcsi üzenetétől a film bemutatása (1942) óta máig igencsak idegenkedők is kénytelenek hébe-hóba suttogva elismerni rendezőjének filmtechnikai-retorikai géniuszát. Huszárik Zoltán szintén zseniális alkotásának általános elismerését pedig még csak ideológiai tilalomfák sem gátolják. Hanem az a harmadik előzmény! Itt aztán nyílt lánggal lép benzinraktárba a szerző. Mert a könyv harmadik, filmeket szakszerűen kivesező részének – mi tagadás: abszolút negatív – főhőse Jancsó Miklós, bár a szellemi örökébe lépő két filmkészítő, Mundruczó Kornél és Tarr Béla is megkapják a magukét, előbbi a *Szelíd teremtés*, utóbbi *A torinói ló* című alkotásért. Logikus indoklással, kimerítő érveléssel.

Deák-Sárosi ebben a kardinális kérdésben, Jancsó és a nevével fémjelzett filmtípus megítélésében finoman szólva radikálisan szembemegy a szakmával rendszerváltáson innen és túl, hiszen a megboldogult aczélos korszakban felépített eleven emlékmű (mint annyi minden és annyi mindenki) sértetlenül átvészelte a nagy politikai-ideológiai fordulatot. Még a nyakló nélküli liberalizmussal átellenes oldalon álldogálók többségének szemében is megőrizte szuverén alkotói nimbuszát. Pedig azt ugyancsak megtépzhatná a kortárs mozinézők emlékezetében emblematikus filmként élő *Szegénylegények* aprólékos, adatokkal alátámasztott elemzése, amint a most bemutatott könyvben olvasható. Az alkotói (rendezői) szándék kibontása, a korhűségnek álcázott tudatos anakronizmusok, a karakterek negatív szimbolikája és így tovább.

S hogy nem pusztán tévedésről, kisiklásról van szó, azt nemcsak a rendező bőven idézett nyilatkozatai bizonyítják, hanem mindenekelőtt a kései Jancsó elképesztően nivótlan blaszfémiai. Azok az ezredfordulón sorozatban közpénzből finanszírozott, díjakkal jutalmazott, üres mozikban és kincstári televízióban játszott „blóddlik” (a Kapa–Pepe-filmek), amelyekben semmi vallási és nemzeti (mármint magyar) szimbólum, hagyomány, tragédia és hős nemhogy nem szent, de szisztematikusan obszcén gúnyolódás tárgya. Az „önirónia” és az alkotói szabadság jegyében. Nem mellesleg e műveket még a megértő és baráti kritika is

ijesztően gyengének ítélte, bár erkölcsi tartalmukat, eszmei üzenetüket a világért sem kérdőjelezte meg.

A Jancsó-filmek esztétikai értékéről nyilván lehet vitatkozni, de bizonyára akad pár ember, akinek köteteknél többet mond az a naplóbejegyzés, amelyet Andrej Tarkovszkijtől idéz Deák-Sárosi: „1980. január 20. Pénteken Larával és Araikkal a Dom Kinóban voltunk, és láttunk másfél Jancsó M.-filmet: a Magyar rapszodiát és az Allegro barbarót. Nem néztük végig, otthagytuk: borzalmas, ízléstelen, mesterkélt, fontoskodó. Tehetségtelen és vulgáris. [Jancsó Miklós] Paradzsanov eszeveszett, tehetségtelen epigonja.”

Summa summárum: súlyos, komoly olvasmány Deák-Sárosi László értekezése a szimbolikus-retorikus film elméleti kérdéseiről, és annak kapcsán a mozgóképi modernizmusról, az ide sorolható, mérvadó magyar alkotókról. Nem kell vele egyetérteni, de szakszerűsége és tényekre, nyilatkozatokra, felmérésekre stb. épített argumentációja megérdemelné az érdemi vitát, véleményütköztetést. Bestseller bizonyosan nem lesz, bár a szűkebb szakmai közönség mellett a művészet és a kulturális közélet problémáira fogékony laikus olvasók érdeklődésére is joggal számot tarthat a Magyar Napló kiadásában megjelent, Simon Adri és Zsille Gábor igényes szöveggondozását dicséroró kötet.

A hátsó borítón idézik a könyv alapjául szolgáló PhD-értekezés egyik hivatalos bírálója, dr. Bencze Lóránt véleményét: „*Nem valószínű, hogy a jövőben komoly filmelemzés születhet magyarul az értekezés elemzési eljárásainak, problémafelvetéseinek, eredményeinek figyelembevétele nélkül.*” Ezzel maradéktalanul egyetértünk, de hozzátennénk: a mai magyar kulturális – és ezen belül filmes – közeg kánonjogi állapotainak ismeretében igen meglepő volna, ha a szakkritikusok a továbbiakban figyelembe vennék Deák-Sárosi értékítéleteit és azok tényszerű alátámasztását. Márpedig egy könyvet övező hallgatás nem beleegyezés, hanem annak szöges ellentéte.

Deák-Sárosi László: *A szimbolikus-retorikus film*. Szöts, Jancsó, Huszárík, Mundruczó, Tarr és a modernizmusok. Magyar Napló, FOKUSZ Egyesület. Budapest, 2016

Tóth Vivien rövidprózái a Debütben

Gyökérkezelés

Harmadik alkalom. Valószínűleg most következik a gyökértömés. Háromra kaptam időpontot, de már fél négy van. Ezt dühös pillantásokkal jelzem a recepciósnak, aki a legújabb üzenetével van elfoglalva, nem az én tehetetlenségemmel. Tőlem balra kedves házaspár üldögél. Legalábbis annak gondoltam őket addig, amíg a férj el nem kezdett dobolni a lábán. Ugyanolyan célzó pillantásokat lövellek felé, mint az előbb a recepciósnak, de nem használ. Talán még jobban felbuzdult tőle. Jelez a gyomrom, fél, hogy injekciót kapok. A dobkoncert folytatódik mellettem, lélekben felállok, és megmondom a recepciósnak, hogy nem kérem a kezelést, ez a férfi már az összes idegemet kiirtotta. Majd mikor muriból tényleg felegyenesedek, és teszek egy lépést a pult felé, kijön az asszisztens, behívja Szilviát, és én bemegyek helyette. Ha már a szádban van a nyálszívó, akkor mindegy, hogy te vagy-e Szilvia. A félreértést az asszisztens beszédhibájára fogom, és ezzel le is zárjuk a témát.

Fájt-e azóta? – kérdezi a doktor úr. Bár egyértelműnek kéne lennie, hogy a fogamra céloz, mégis a lelkemre gondolok. Kitépem a nyálszívót, a szám széle felszakad, bugyog belőle a vér, a fogamon tátong a luk, és ordítok a lámpa vakító fényébe, hogy olyan érzés, mintha egy idegen kéz szorítaná a szívem, mintha az élet vihogva köpne arcon, és bármennyit törölgetem, a cafatok nem tűnnek el. Éhes vérszívóként telepet vernek a bőröm alatt, és károghva dagonyáznak gyötrelmem mocskában.

Nem, nem fájt – felelem. Beindul a fúró, kipucolja az ideiglenes tömést. Kitisztulnak a gyökerek, néha még fáj, mikor felszúr, de nem szólok. Te vagy az, igaz? Az a picike ideg, ami nem akar tőlem szabadulni. Ott lüktetsz bennem, jelzed, hogy vagy, nehogy elfelejtselek. Néha neked is rossz, amikor elér a tű, emlékezteted magad, hogy neked is tud fájni. Grimaszolok, nem vagyok jó színésznő, az orvos észreveszi, készíti a másik tűt, itt

még van egy ideg. Rossz helyre szúr, nem talál el téged, de azért összeszorítom a szemeim, hadd higgye, hogy ügyes volt. Eldöntöm magamban, hogy mégis jó színész nő vagyok, utána nem zargat már téged. Kész vagyunk, mosolyog, megkezdhetjük a tömést. Fájosz, én meg aggódok, hogy ne essen bántódásod. Biztatlak, hogy mindjárt vége lesz, öt perc múlva már a metró felé sétálunk. Apátiám végtelen, azon lamentálok, hogy melyik fájdalomcsillapító után nyúljak otthon. Cataflamot már nem szedhetek, bódult leszek tőle. És talán rá is szoktam.

A fogam újra teljesnek képzelem magát. Elcsitulál, fizetek, és távozik. Megnyugszom, már nem akarok üvöltözni a rendelőben, se máshol. Azt hiszem, vége van, talán a tömés végzett veled. Előveszem szendvicsem, újra boldog vagyok, nem értem, mi kötött hozzád. Beleharapok, hármat rágok, éles fájdalom hasít bal állkapocsomba, pedig direkt jobb oldalt ettem. Elcsomagolom ebédemet, megsimogatom bal orcámat, és elhiszem, hogy te is mosolyogsz.

Macskás videó

Kényelmes az ágyad, mondtad, és átfordultál a másik oldaladra. Végigsimítottam a hátadon. Szeretted, ha cirógattalak. Szerettem én is. Olyan volt, mintha egy egészen kicsit összetartoznánk. Csak éppen annyira, amennyire az ujjam hozzáért a bőrödhöz. Meg tudnám ezt szokni. Téged. Ezt, ami van. Jó ez így, de mégsem. Nem tudtad, mit beszélsz, az alkohol még ott volt a véredben és minden egyes kiejtett szóban. Hideg futott végig a gerincemen, lehet, hogy az ideg, de inkább a tegnapi esti fű maradéka. Együtt szívtuk el. Közben azt suttogtad a fülemben, hogy szeretsz, ne menjek el, pont beleillem a karodba. A szívedről már nem nyilatkoztál. Jó így, de mégsem. Ez lehetne a mantránk. Vagy csinálhatnánk egyenpólókat, amikre ezt a feliratot vasalnánk. Kollektív nem értés. Kollektív elzárkózás.

Eltakartad a szádat, úgy beszéltél hozzám. Reggeli lehelet. Csipás szemek, kimondatlanul maradt kérdések. Meddig maradsz itt velem? Megvárod, míg dél lesz, vagy öt perc múlva már az öveddel babralsz? Miért remegsz? – kérdezted. Csak a fű, leheltem, és én is eltakartam a számat. Lemásoltam a mozdulataidat. Önkéntelenül. Később már azért, mert úgy okoskodtam, hogy akik szeretik egymást, azok ugyanúgy mozognak. Ugyanúgy dobog a szívük. Meg a többi közhely. Nekem elég lett volna, ha ugyanakkor érezzük ugyanazt. Valószínűleg szerelmes voltam beléd, mert már egy órája csak rajtad lamentáltam, míg te vicces macskás videókat mutattál nekem. A cicák jobbra-balra ugráltak a fejedben, bennem lüktető indulat kalapált. Minden okkal történik, gondoltam barátnőm tetoválására. Lehet, hogy nekem is magamra kéne varratnom. És akárhányszor görcsbe rándulna a szívem, mert te megint nem akarsz, csak ránéznék, és nyugodtan konstatálnám, hogy ez is okkal történt. Meg az is, hogy utána a Dunába ugrottam – majd, kiúszva a partra, mindent előlről kezdtem. Elszunnyadtál. Hogy vagy képes aludni, amikor itt fekszem melletted? Hogy vagy képes levegőt venni, amikor nem tudjuk eldönteni, hogy hányadán állunk egymással? Belecsíptem az oldaladba, de észre sem vetted. Hát ennyi volt, törődtem bele. Nem szeretted – és talán én sem téged, bár ezt biztosan még nem állíthattam. Csak azt tudom, hogy tegnap éjszaka két csók között az arcodba üvöltöttem volna, hogy szeretlek. De nem tudom, hogy ez azt jelenti-e, hogy szeretlek, vagy csak mondani akartam valamit. Hogy az a pár másodperc, amíg a szemembe nézel, ne legyen kínos.

Kényelmes az ágyad, meg tudnám ezt szokni. Ezt már mondtad. Nem süketültem meg, holott tegnap szüntelen a fülcimpám mellett harsogtál, pedig szóltam, hogy ne, mert vékonyak a falak. Meg akartam kérdezni, hogy mit tudnál megszokni: az ágyat vagy engem, de a legújabb kisállatos videó megzavart, és csak hoztam egy pohár vizet.

Tóth Vivien 1994-ben született Budapesten. A Szent István Egyetem közgazdász szakán végzett. Írásai a Nappali Menedékhelyen jelentek meg. Jelenleg a Katona József Színház munkatársa.

Bálint Szilárd versei a Debütben

Kegyelem

*Reggelre új lesz minden,
megfeszítéd izmaid,
szabad akaratoddal együtt az Isten Fiát.
A földi élet vadvirágokat növeszt
szakállad helyett.
Letéped az utolsó szirmot:
nem szeret,
zokszó és lelkiismeret
nélkül halsz meg.*

Fogócska

*Megcsúfolt testeden
vonaglok mezítelen,
bomló szálak tartanak,
sötét van a szirteken.*

*Kimondhatatlan létiszony
köztünk ez a térviszony,
halandóság olaja,
egymást-túlélési szomj.*

Les Dunes

*Ülsz a parton.
A lányt nézed,
aki még megválthatna
a statikus fájdalomtól,*

*Aztán dagály lesz:
Víz mindenhol
ahogy elmossa lassan kételyeid.*

Nagy ára van a hallgatásnak.

Bálint Szilárd 1996-ban született Zilahon, másodéves hallgató a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet református karán. A Helikon, Látó, Korunk, Várad, Bárka, Magyar Napló folyóiratokban publikált.

2017. október

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Soproni történet ezerkilencszázötvenhatból (vers)
- 5 **Berta Zsolt:** Vésztartalék (próza)
- 13 **Petőcz András:** Találkozás a Kastélyban (vers)
- 15 **Frideczky Katalin:** Krízishelyzet (próza)
- 17 **Varga Borbála** versei: a terasz mellett, telefon, acélozás, 15°C februárban, Harminc, V-nyak
- 20 **Rónai-Balázs Zoltán:** Húgyos Hajni lovai (próza)
- 29 **Ármos Lóránd** versei: Egy nyári hónap krónikája, Bodzafehéren
- 33 **Bodó Márta:** A herendi helye (próza)
- 37 **Géczi János** versei: Történelem, Mi lenne, Uram?, Betűk
- 39 **Gáspár Ferenc:** Trubadúrvarázs (regényrészlet, 5.)
- 49 **Farkas Wellmann Éva:** Addig megmarad (vers)
- 50 **Döme Barbara:** Zsófi naplója (próza)
- 59 **Csornij Dávid** versei: Határeset, Momentum, Hiba az isteni kreációban, Anubisz kegyelmes hozzászólás
- 63 **Juhász Béla** egypercesei: A favágó felesége, Az érem harmadik oldala, A halál oka ismeretlen..., Bárban
- 66 **Floarea Țuțuianu** versei **Király Farkas** fordításában
- 69 **Király Farkas** tárcája: Digibarlang és környéke
- 73 **Szőcs Géza** tárcája: Naplórészletek
- 88 „Az emlékek gazdája én vagyok” – **Hevesi Judit** beszélgetése **Nádasdy Ádámmal**
- 97 **Laik Eszter:** Íme, a férfi (David Szalay: Minden, ami férfi)
- 101 **Molnár Dávid:** Gombolyag a kijutáshoz (Adam Foulds: Eleven útvesztő)
- 105 **Rimóczi László:** Régen tép (Bódi Péter: Hipster)
- 110 **Payer Imre:** Blogszemélyesség a szépirodalomban (Szaniszló Judit: Beenged)
- 113 **Juhász Kristóf:** Isten, Sátán, rock – meg egy jó beszélgetés (Horváth Gergely: Jézus és a rock and roll)
- 117 **Hudy Árpád:** Képpalkotás – bálványrombolás (Deák-Sárosi László: A szimbolikus-retorikus film)
- 122 Debüt
- 125 **Tóth Vivien** rövidprózái: Gyökérkezelés, Macskás videó
- Bálint Szilárd** versei: Kegyelem, Fogócska, Les Dunes

LAPSZÁMUNKBÓL

- Böszörményi Zoltán:
Soproni történet ezerkilencszázötvenhatból
- Berta Zsolt:
Véstartalék
- Frideczky Katalin:
Krízishelyzet
- Rónai-Balázs Zoltán:
Húgyos Hajni lovai
- Bodó Márta:
A herendi helye
- Farkas Wellmann Éva:
Addig megmarad
- Csorniyj Dávid:
Határeset
- Floarea Țuțuianu :
A négy fal dicsősége
- Petőcz András:
Viszontlátásra!
- Varga Borbála:
a terasz mellett
- Ármos Lóránd:
Bodzafehéren
- Géczy János:
Történelem
- Döme Barbara:
Zsófi naplója
- Juhász Béla:
Az érem harmadik oldala
- Király Farkas:
Digibarlang és környéke

„A fordítás egy nagyon szép tevékenység. A Madonnát a gyermekkel is újra és újra megfestették az évszázadok során. Nem azért, mert a régi nem tetszett, hanem mert egy újabb festő úgy gondolta, ő máshogyan csinálná.”

Hevesi Judit beszélgetése
Nádasdy Ádámmal • 88. old.

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap